

NÉPFŐISKOLAI MUNKA
A LAKITELEKI NÉPFŐISKOLA
TÜKRÉBEN

Köszönetnyilvánítás

Köszönettel tartozom konzulensemnek, Dr. Arapovics Máriának, aki folyamatosan segítette munkámat tanácsaival, javaslataival, biztatásával.

Tisztaszívvvel köszönöm szüleimnek, nagyszüleimnek a sok gondoskodást, ami végigkísért a kutatómunka ideje alatt. Hálásan köszönöm testvéreim, barátaim, csoporttársaim kitartó türelmét és a mindennapi feladatokban nyújtott segítségét, támogatását.

Köszönöm Lezsák Sándornak, a Népfőiskola Alapítvány kuratóriumi elnökének, aki engedélyezte és lehetővé tette, hogy az elmúlt két évben egy-egy kollégiumhoz csatlakozva kutatóként vegyek részt a Népfőiskola képzésein, programjain.

Hálás köszönettel gondolok a népfőiskola munkatársaira, akik interjúikkal, információkkal, anyagokkal, tanácsaikkal, és kedvességükkel segítették munkámat. Külön köszönöm Bágya Ritának folyamatos szervezőmunkáját, aki nélkül nem valósulhatott volna meg a kutatás. Szeretném megköszönni Balázs Károlynak, a Népfőiskola szakmai tanácsadójának a vele készült életútinterjút és szakmai támogatását, biztatását.

Szeretettel gondolok a Balázs Ferenc, Szent-Györgyi Albert, Wesselényi Miklós, Ravasz-Ordass Kollégiumok hallgatóira és szervezőire, akik interjúikkal, ötleteikkel, nyitottságukkal járultak hozzá a kutatás sikeréhez.

Külön köszönet illeti az Apor Vilmos Közéleti Kollégium hallgatóit, akik munkámat ihlették, s amellet, hogy interjúik a kutatás egyik legfontosabb részét képezik, mindig szeretettel fogadtak, rengetek élménnyel, tapasztalattal gazdagodhattam körükben. Szintén szeretném megköszönni a Kollégium vezetőinek, szervezőinek, segítségüket, interjúikat, s hogy több alkalommal részt vehettem a hallgatók programjain.

Tartalomjegyzék

Bevezetés	6
1. A kutatás előzményei, céljai, hipotézisei, módszertana	8
1.2. A kutatás előzményei	8
1.3. A kutatás célja	9
1.4. A kutatás kérdései	9
1.5. A kutatás hipotézisei	9
1.6. A kutatás módszertana	9
1.6.1. Célcsoport	9
1.6.2. Szakirodalom elemzés	9
1.6.3. Interjú és életinterjú készítése	10
1.6.4. Megfigyelés	10
2. A népőiskolai gondolat és megvalósulási lehetőségei	11
2.1. N. F. S. Grundtvig, a „népőiskolai gondolat atyja”	11
2. A grundtvigi gondolatok megvalósulásának néhány példája	15
2.1. Dánia	15
2.2. Svédország	19
2.3. Norvégia	22
2.4. Finnország	23
2.5. Németország	25
2.6. Népőiskolák más államokban	26
2.7. A népőiskolai gondolat hazai megvalósulása	27
3. Összegzés, problémafelvetés	30
3. A népőiskola fogalmi változása a hazai szakirodalomban	31
3.1. A klasszikus korszak	31
3.2. Az újjáéledés korszaka	32
3.2. Összegzés, saját definíció alkotása	40

4. A Lakiteleki Népőiskola.....	42
4.1. A Népőiskola bemutatása.....	42
4.2. A Népőiskola Alapítvány céljainak megvalósulása	43
4.2.1. „Megőrizni kulturális, nemzeti örökségünket, azt ápolni, továbbfejleszteni, és ha kell oltalmazni.”.....	44
4.2.2. „Elősegíteni a felnővekvő magyar nemzedék erkölcsi, szellemi és testi gyarapodását.”.....	47
4.2.3. „Támogatni a társadalom demokratikus önszerveződési formáinak minél szélesebb körű kiteljesedését és elterjedését a népőiskolai módszerekkel.”.....	53
4.3. A Lakiteleki Népőiskola definíció szerinti vizsgálata	55
5. Az eredmények összefoglalása.....	61
5.1. Hipotézis vizsgálat	61
5.3. Befejezés.....	63
5.2. Javaslat	63
Függelék	65
Grundtvig „maga”	65
Irodalomjegyzék.....	68
Mellékletek	73
Rövidítések jegyzéke.....	90

„A grundtvigi iskola célja a szabad szellem, és egy szabad nép demokratikus állampolgárának előhívása, szeretettel. Természetesen ennek is változnia kell, amint az idők kihívásai változnak. De csak annyira, hogy a cél megmaradhasson. Ha túl kicsit változik, akkor konok lesz, szektás és múltba révedő. Ha túl sokat, akkor felhígul, feledékeny lesz, és idővel meg sem lehet különböztetni bármely más oktatási intézménytől. Az ösvény e két szélsőség között egyre keskenyedik.”

Ebbe Kløvedal Reich, 2010

Bevezetés

Mi is tulajdonképpen a népfőiskola? Sajnos sokak számára kérdés ez ma Magyarországon, bár, ha felmerül, mint probléma, azt már pozitív előjelnek tekinthetjük, hiszen legalább valahol hallott már róla az illető. Sokáig számomra sem volt világos a fogalom, majd az egyetem első évében egy kiselőadás alkalmával kezdtem el mélyebben foglalkozni a témával.

Számomra a népfőiskola valahogy mindig is kicsit misztikus fogalom volt, valószínűleg azért, mert nem tudtam, hogy mit is jelent valójában, vagy talán már akkor éreztem, hogy valami különleges dologról van szó. A dán „népfőiskola atyjának” méltán nevezett Grundtvig gondolatait olvasva egyre inkább világossá vált számomra, hogy ez merőben eltér minden eddigi oktatáshoz, tanuláshoz kapcsolódó tapasztalatomtól, élményemtől. Ez valami egészen más, számomra forradalmi, de valójában több száz év hagyománya áll mögötte. Érdekes volt ez a kettősség, és talán mind a mai napig érzékelem, hiszen azoknak a fontos momentumoknak az összességét, amiket az 1700-as évek végén Grundtvig megfogalmazott ma résztvevő központú felnőttoktatásnak nevezzük (legalábbis a gyökerei itt keresendők), úgy érzem, mégsem kap megfelelő hangsúlyt munkássága.

A későbbiekben kiderült, hogy nem a véletlen műve, hogy korábban nem igazán halottam róla, hiszen a népfőiskola fogalma sajnos kevésbé ismert ma Magyarországon, vagy csak bizonyos körökben. Ez részben kulturális, társadalmi, történelmi okokra vezethető vissza. A klasszikus népfőiskola alapvetően a nem formális oktatás tárgykörébe tartozik, ami hazánkban háttérbe szorul a formális oktatáshoz képest, holott a népfőiskola betölthetné azt a szerepet, amiért eredetileg létrehozták, az embereket közösségbe gyűjtve művelődési lehetőséget biztosíthatna. Mindehhez megfelelő, jól felszerelt intézményekre lenne szükség, és a mozgalom jelentőségéhez méltó támogatásra, s ami a legfontosabb, elhivatott munkatársakra, akik képesek „életet lehelni” ezen intézmények falai közé, azaz beindítani a folyamatot, a népfőiskolai munkát. Hogy mitől más egy népfőiskola, mint bármely más oktatási intézmény, miért olyan fontos, ezen intézmények létjogosultságának megteremtése? A népfőiskola nem csupán az egyén fejlesztését tűzi ki célul, hanem a hallgatókból egy közösség szervezését is. Tulajdonképpen szembe megy, azzal az individualista szemléletmóddal, amely a XXI. századot jellemzi. Nem csupán ebben tér el a hagyományos oktatástól, hanem módszereiben, eszközeiben is, s ezzel egy olyan világot teremt, amely révén az egyén képes más, eddig talán nem ismert módon megtapasztalni a tanulást.

A népfőiskola tulajdonképpen arra ad lehetőséget, amire a közoktatás, s talán még a felsőoktatás sem. A mozgalom kezdetén ez abban lelhető fel, hogy a népfőiskola szervezője a parasztfiataloknak kívánt művelődési esélyt teremteni. A XXI. században ez egy további jelentéstartalmat kap, hiszen ma már nem csupán a falusi fiataloknak kell lehetőséget biztosítani a nem formális oktatás keretein belül, hanem minden fiatal számára meg kell nyitni a kapukat. A közösségi élmény, az a légkör, azok a módszerek és gondolkodásmód, amely áthatja az eszményi népfőiskola szellemiségét, valójában rengeteg fiatal életéből hiányzik, és sokan feltehetően csak egy hasonló intézményben tapasztalhatnák meg. Ugyanakkor attól sem szabad eltekintenuk, hogy a hátrányos helyzetű térségekben élők között — akiknek tulajdonképpen ma sem mindig adatik meg a lehetőség, hogy tanuljanak — a népfőiskola betölthetné a korábbi népművelő funkcióját, különösen ma, amikor a felsőoktatási intézményekben csökkentik az államilag támogatott helyek számát. A kérdés az, hogy van-e ehhez elég népfőiskolánk, amely megfelelő képzéseket kínálva képes ezen funkció ellátására.

A kutatással szeretnék rávilágítani arra, hogy mennyire fontos lehet egy ember életében, hogy a tanulással kapcsolatos tapasztalatainak, ne csupán a közoktatás és a felsőoktatás világa legyen az egyetlen forrása. Már fiatalon szükség van arra, hogy lásson valami mást az ember, ugyanakkor, ahhoz, hogy valaki népfőiskolás legyen, talán kell egyfajta érettség és nyitottság. Az, hogy a népfőiskola szellemisége beszivárogon az állami oktatás keretein belülre, az egyelőre több szempontból is lehetetlen, s talán nem is ott van a helye, egyik sem helyettesítheti a másikat, mindkettőre szükség van, de nem szabad hagyni, hogy a nem formális oktatás olyannyira háttérbe szoruljon, mint napjainkban Magyarországon. Nem csupán az egyénnek, hanem ez által a társadalomnak is szüksége van népfőiskolákra.

Az első fejezetben a kutatás módszertana kerül bemutatásra, majd N. F. S. Grundtvig, a „népfőiskolai gondolat atyjának” látásmódjával ismerkedhetünk meg. A komplexitás jegyében a harmadik fejezet tárgyalja a klasszikus külföldi népfőiskolai gyakorlatokat, a skandináv, valamint a német mintát alapul véve, ehhez hasonlóan a negyedik fejezet a mozgalom hazai gyökereivel, a népfőiskola megvalósulásával foglalkozik. Az elméleti háttér megalapozását követően a fogalom hazai definiálásának változásaira hívom fel a figyelmet, ezt követően a konklúzió levonásával saját definíció alkotására teszek kísérletet. Az ötödik fejezetben ezen meghatározás, valamint a fenntartó Népfőiskola Alapítvány alapító okiratában megfogalmazott célok alapján elemzem a Lakiteleki Népfőiskola tevékenységét.

1. A kutatás előzményei, céljai, hipotézisei, módszertana

1.2. A kutatás előzményei

2011 szeptemberében egy szerencsés „véletlen” következtében látogatóként részt vehettem az Apor Vilmos Közéleti Kollégium képzési alkalmán, amelynek a Lakiteleki Népfőiskola ad otthont. A Kollégium résztvevői 18-35 év közötti fiatal felnőttek. A cél keresztény szellemű közéleti vezetők képzése, a hallgatók közösségbe szervezése, egyben kapcsolati bázis kiépítése, amely közösen elfogadott értékrendet képvisel a Kollégium hallgatói számára, s keresztény értékekben megtartó erővel bír hivatásuk gyakorlása közben is. (Ditzendy Károly Arisztid közlése, 2012) Kétéves képzésről beszélünk, amely nyolc hétvégi alkalmat (félévente kettő), illetve két egyhetes nyári tábort foglal magába, amelyek alatt a hallgatók a Népfőiskolán „laknak”.

A látogatás, az ott tapasztaltak meghatározó élménnyé váltak számomra. Egy egész hétvégét töltöttem a népfőiskolán a kollégium hallgatóival, nem csupán a képzésbe pillanthattam be, hanem ezzel együtt a közösséggé formálódás folyamatába is. Úgy éreztem, egy olyan közösségbe csöppentem, amely teli van nyitott szívű egymás felé szeretettel forduló fiatallal, akik közé én is szívesen tartoznék. Hazatérve egyre inkább úgy gondoltam, hogy mindez túl jó ahhoz, hogy csupán kevesek számára legyen elérhető.

A kutatás 2011 szeptemberétől folyamatosan zajlik. 2012 áprilisában-májusában az Apor Vilmos Közéleti Kollégium kilenc hallgatójával készítettem interjút, valamint a Kollégium egy mentorával, és ismét részt vehettem a Kollégium képzési hétvégéjén. 2012 júniusában a Kárpát-medencei Szabadegyetem keretében nyílt alkalmam ismét a Népfőiskolára látogatni, mint szakmai gyakorlatos hallgató. Egy hetet töltöttem a Népfőiskolán, ahol igyekeztem bepillantani a másik öt kollégium életébe is, továbbá egy-egy hallgatóval interjút készíteni. Szeptemberben a lakiteleki találkozót 25 éves évfordulóját ünnepeltük a Népfőiskolán, ahol szintén, mint szakmai gyakorlatos hallgató vettem részt a rendezvény lebonyolításában. Nagy öröömre szolgált, hogy az általam vizsgált Kollégium záró hétvégéjét szintén a Népfőiskolán tölthettem 2012 decemberében.

Az elmúlt két év alatt, mind a szakirodalom tanulmányozása, mind személyes tapasztalataim révén világossá vált számomra, hogy a népfőiskolák – mint az informális tanulás és a közösség-szerveződés helyszínei – nagyon fontos szerepet tölthetnek be a magyar felnőttképzés világában. Mivel elkötelezettnek érzem magam a téma iránt, úgy döntöttem OTDK keretében folytatom tovább a munkát.

1.3. A kutatás célja

A kutatás célja a népfőiskola fogalmának definiálása, valamint a hazai és nemzetközi szinten egyedülálló magyar gyakorlat, a Lakiteleki Népfőiskola tevékenységének definíció szerinti meghatározása, értelmezése, valamint a népfőiskola, mint a tanulás egyik legszabadabb formájának népszerűsítése.

1.4. A kutatás kérdései

- Hogyan változott a hazai mozgalom tekintetében a népfőiskola fogalma a klasszikus korszaktól napjainkig?
- Mennyire tekinthető népfőiskolának a Lakiteleki Népfőiskola, hogyan, milyen mértékben valósulnak meg a grundtvigi gondolatok?
- Hogyan valósította meg a Lakiteleki Népfőiskola az elmúlt húsz évben az alapító és fenntartó Népfőiskola Alapítvány alapító okiratában megjelölt célokat?

1.5. A kutatás hipotézisei

1. A külföldi minták hatására a klasszikus korszaktól kezdve folyamatosan változott a népfőiskola jelentése, míg kialakultak a magyarországi mozgalomra jellemző sajátos jegyek, hagyományok.
2. A Lakiteleki Népfőiskola bizonyos mértékben népfőiskolának tekinthető, de nem valósulnak meg maradéktalanul a grundtvigi gondolatok.
3. A Lakiteleki Népfőiskolát alapító és fenntartó Népfőiskola Alapítvány alapító okiratában megfogalmazott céljait a Népfőiskola tevékenysége által teljes mértékben megvalósította az elmúlt húsz évben.

1.6. A kutatás módszertana

1.6.1. Célcsoport

Célcsoportomat a Lakiteleki Népfőiskola hallgatói, munkatársai, szakmai tanácsadói és a kollégiumok szervezői (vezetői) alkotják.

1.6.2. Szakirodalom elemzés

A kutatás elméleti háttérét megalapozó releváns, vagyis a Grundtvig életével, munkásságával, a külföldi gyakorlatokkal, a magyar népfőiskolai mozgalom történetével, valamint a Lakiteleki Népfőiskolával foglalkozó szakirodalmak feldolgozását hagyományos tartalomelemző módszerrel végeztem.

1.6.3. Interjú és életinterjú készítése

Minden esetben félig strukturált interjúvázlatot használtam (1-4. sz. melléklet) az interjúk készítésénél, és hagyományos tartalomelemző módszerrel dolgoztam fel. Az interjú alanyokat a következő három csoportba sorolom:

1.6.3.1. Népfőiskolai hallgatók

Az Apor Vilmos Közéleti Kollégium kilenc hallgatójával készítettem interjút. Igyekeztem olyan hallgatókat választani, akikkel már találkoztam, beszélgettem első látogatásom alkalmával. Az interjúk közül hét Budapesten, kettő Lakiteleken, a Népfőiskolán (második, májusi látogatásomkor) zajlott 2012 áprilisában-májusában. Az időpontot tekintve leginkább délután került sor az interjúkra. A helyszín tekintetében az interjúalanyokhoz igazodtam (például kollégiumi szoba, kávézó, klubhelyiség, étterem).

A Kárpát-medencei Szabadegyetem alkalmával az (akkor) aktuálisan futó kollégiumok (Balázs Ferenc, Wesselényi Miklós, Szent- Györgyi Albert, Ravasz-Ordass Kollégium) egy-egy hallgatójával készített interjúk szintén hozzájárultak kutatásomhoz.

1.6.3.2. Népfőiskolai munkatársak

Az interjúalanyok heterogenitása érdekében egy nagyrészt Budapesten és egy Lakiteleken dolgozó munkatárssal készítettem interjút. (A Lakiteleki Népfőiskola esetében a népfőiskolai munka szervezése két helyszínen zajlik.) Az interjúkra 2012 decemberében került sor, a Parlamentben, valamint a Népfőiskolán.

Mivel az Apor Vilmos Közéleti Kollégium képzését részletesebben vizsgáltam, ezért a kollégium egyik szervezőjével, mentorával is készítettem interjút 2012 májusában, Lakiteleken, a Kollégium képzési alkalmán.

1.6.3.3. A Kárpát-medencei népfőiskolai program szakmai tanácsadója

Balázs Károllyal, a Kárpát-medencei népfőiskolai program egyik szakmai tanácsadóval készítettem szakmai és életinterjút 2012 decemberében a Népfőiskolán a Balázs Ferenc, Szent-Györgyi Albert, és az Apor Vilmos Közéleti Kollégium záró hétvégéjén.

1.6.4. Megfigyelés

A kutatás során fontos szerepet játszottak személyes tapasztalataim. Két alkalommal részt vehettem a kollégium képzési hétvégéjén, további két alkalommal más-más kollégiumokat látogattam meg, csakúgy, mint az egyhetes Szabadegyetem ideje alatt.

2. A népfőiskolai gondolat és magvalósulási lehetőségei

2.1. N. F. S. Grundtvig, a „népfőiskolai gondolat atyja”

„A társadalmi, gazdasági problémák megoldását, a forradalom elkerülését, a nemzeti hagyományok ápolását, a hitélet megújítását Grundtvig csak a nevelés szemléletének és gyakorlatának gyökeres megújításával látta keresztülvihetőnek.” (Kovács 1995. 57. o.) A népfőiskola létrejötte élet vagy halál kérdése a dán nemzet szempontjából, hiszen attól félt, hogy a hagyományos iskolákban „megmérgezik” a leendő vezetők gondolatait, és forradalom törhet ki, ha a demokráciának nem teremtik meg a megfelelő kulturális alapjait. (Rørdam, 1980) Radikálisnak, ugyanakkor szükségesnek tekinthetjük mindazt, amit célja elérése érdekében létrehozott. Fontos, hogy ismerjük a körülményeket, némiképp a történeti hátteret ahhoz, hogy igazán értsük, miért volt radikális, ugyanakkor szükséges, hiszen elvei önmagukban sokszor nehezen értelmezhetőek, vagy csupán a töredékét ragadjuk meg azoknak, s a lényeg könnyen elvész.

A következőkben röviden szólok a korabeli dániai helyzetről, továbbá annak a rögzös útnak a fontosabb állomásait emelném ki, amelynek során Grundtvig véghezvitte korszakalkotó tervét, felvázolva eközben gondolatmenetének főbb vonulatait.

Szigeti Tóth János kiemeli, hogy Grundtvig nem volt pedagógus, „elméleti pedagógiai gondolkodó volt, akit elsősorban az egész művelődési rendszer fejlesztése érdekelt” (1993a 141. o.). Koncepciója nem volt rendszerezett, de felfedezhető benne egyfajta állandóság. Gyakorló pedagógus sem volt, hiszen gyakorlati tapasztalatai mindössze arra a két évre koncentráltak, amelyet az Arhus iskolában töltött, ezen kívül tanfelügyelőként tevékenykedett több ízben is. (u. o.)

Művelődési elképzeléseinek kialakulása az 1830-40-es évekre tehető. 1832-ben jelent meg az egyik legfontosabb műve, az *Északi Mitológia*, 1833-tól a *Kézikönyv a világtörténelemről I-III.*, 1837-től pedig az *Énekek a Dán Egyház számára*, ami 400 egyházi éneket tartalmazott. Neveléssel kapcsolatos gondolatait 1836-tól öntötte írásos formába. (u. o.) Egyrészt saját, másrészt angliai útjai során tapasztaltakból merített. Kilenc éves korában a thyregodi lelkészhez került magántanulóként. A későbbiekben megállapította, hogy ez volt a legalkalmasabb formája a tanulásnak, hiszen otthonos légkört teremtett. Tizenöt éves korában bekerült a gimnáziumba, ahol a „halott betűrengeteg biflázását” várták el tőle. (Kovács, 1995. 57. o.) Az 1830-as évek környékén több ízben is Angliába látogatott, ahol megismerkedett Cambridge szellemiségével. A college létforma általa nem ismert lehetőségeket kínált a tanár-

diák viszony, és a tevékenységek területén, amit ő el sem tudott képzelni az unalmas koppenhágai egyetem tekintetében. (u. o.) Valószínűleg ezen tapasztalatai nagy hatást gyakoroltak rá, hiszen a bentlakásos munkaforma lehetősége, valamint a tanár-diák viszony milyensége a mai napig fontos kérdés egy népfőiskolán.

Grundtvig koncepciójának meghatározó gondolata az általa megalkotott „folkelighed” kifejezés, amely szó szerint népiséget jelent, tágabb értelemben a népből, nép által, népért. Üzenete, hogy mindenki számára meg kell adni a lehetőséget a permanens tanulásra és művelődésre. Meg akarja erősíteni a dán népi-nemzeti identitástudatot, tiszteletben tartva az emberi méltóság egyenlőségét. „Végső soron azt vallja, hogyha egyén minél jobban gyökeredzik hagyományaiban és tisztában van saját múltjával, kultúrájával és tartozik egy nemzethez, annál inkább nyitottabb, előítélet-mentes gondolkodású más népek és kultúrák iránt, hajlandó velük együttműködni.” (Harangi, 2002a, 3. o.) Grundtvig nem csak az elit-kultúrát ismerte el, hanem felismerte a népi tudás, a gyakorlati tapasztalatok fontosságát, mely a valóság tényeit és az élet mélyebb tapasztalatait szintén képes megérteni. (u. o.)

Grundtvig Pestalozzihoz és Rousseauhoz hasonlóan úgy vélte, hogy az iskola célja az emberi természet fejlesztése, nem pedig a tudás gyerekekbe töltése. Befogadóvá kell tenni a gyermekeket és a fiatalokat az életre, és konkrét gyakorlati lehetőséget kell teremteni a számukra. (Szigeti Tóth, 1993; Rørdam, 1980)

A XIX. századot maguk a dánok történetük legsötétebb korszakai között tartják számon, hiszen rengeteg csapás (Koppenhága bombázása, semleges hajóforgalom megszűnése, államcsőd, sorozatos csatavesztések svéd és német hadszíntereken, Kiel-i békeszerződés) érte nem csupán az országot, hanem ez által magát a nemzetet is (Balázs, 2002; Reich, 2010).

1835-ben először tanácsadó rendi gyűlések kezdődtek Dániában, melyek központi kérdése az állam gazdasági helyzete volt. Grundtvig csupán közvetve tudott hatni a gyűlésre. Alapvetően két dolgot hangsúlyozott: meg kell szüntetni a „fekete iskolát” és helyette létre kell hozni az „iskolát az életért” mindenki számára, valamint, hogy fel kell oldani a gyülekezeti lekötöttséget. Az iskolaügy a vitáig sem jutott el, de Grundtvig számára egyre világosabbá vált, hogy ez áll az élő népegységért folytatott harc központjában. (Reich, 2010)

1836-ban adta ki *A dán négylevelű lóhere* című írását, melyben kifejti a feladatot, szabad iskolát kell alapítani az életért az egész népnek, mivel a négy levél — a király, a nép, a haza és az anyanyelv — csak egymást támogatva növekedhet és erősödhet. A jó iskola okos és energikus fiatalok intézménye, ahol a későbbi életük során hasznosítható ismereteket és készségeket sajátítanak el (Rørdam, 1980). Egy ilyen fiatalságnak szóló iskolának kell elterjesztenie „a műveltséget és felvilágosítást kell adnia az életről” (Reich idézi Grundtvigot,

2010. 109. o.), nem kevésbé arról, hogy „mi szükséges ahhoz, hogy a népegységi államtanács tagjai állásukhoz felnőjenek, és a tevékenységük nagyszerű lehessen.”. (Reich idézi *Grundtvigot*, 2010. 202.o.)

Grundtvig idejében Dániának két iskolarendszere volt. A szegényeknek fenntartottak egyfajta általános iskolát, ahol írni, olvasni és számolni tanultak, de sem a tanítók nem voltak megfelelőek, sem a diákok nem látták ennek értelmét, alapvetően hiányzott a tanulási kedv. Emellett egész rendszere volt a házi tanításnak, amit leginkább a tehetősebbek gyermekei vehettek igénybe, akárcsak a drága privát iskolákat. Az utóbbi célja az egyetemre való felkészítés volt, ahol a legfontosabb szerepet a latin játszotta. Itt rászoktatták a gyerekeket a „kényeztetésre, lustaságra, tehetetlenségre, a könyvmolyságra és az összes többi polgári alantasságra”. (Reich idézi *Grundtvigot*, 2010. 116. o.)

Grundtvig olyan iskolát akart létrehozni ellensúlyként, ami a szabadságra és a tanulási kedvre épült, aki önként, és kedvvel tanul, jobb lesz és gyorsabb, mint akit kényszeríteni kell, ezért is fontos egy olyan iskola létesítése, ahol a felnővekvő nemzedék szabad akaratából sajátíthatná el mindazt, ami az élethez szükséges. (Reich, 2010)

A klasszikus gimnáziumot a „halál iskoláját” szembeállította az „élet iskolájával”, melynek szerepe a „ráébresztés”, „felvilágosítás”. Ebbe beletartozik a keresztény megújulás is, de Grundtvig vallásos megközelítése szerint „először az ember, aztán a keresztény” (Kovács idézi *Grundtvigot*, 1995. 58. o.). A mindenkiben benne rejlő életlehetőségre kell ráébreszteni, az élet célja e lehetőség megvalósítása. A dán népben rejlő lehetőségek feltárásához támpontot ad az északi mitológia, amely segítség a dán néplélek megismeréséhez, az önmeghatározáshoz. A történeti-poétikai szemlélet nem ismereti vagy esztétikai követelmény, hanem módszer. Ez a megközelítés együttműködést kíván oktatók és hallgatók, valamint hallgató és hallgató között, a tanulási folyamat eredménye így a tanár által nem kontrolálható és kiszámítható. A kérdezést bátorító előadás, a hozzászólás, a vita, az érvelés, a kötetlen beszélgetés és a közös éneklés, ami által mindez megvalósulhat. (Kovács 1995; Rørdam, 1980) A „vekselvirkning”, azaz a dialógus, mint a tanulás-tanítás alapvető módszere jelenik meg. Ennek értelmében az ismeretátadás-ismeretszerzés meghatározó formája nem az előadás vagy a könyv, hanem a vita és beszélgetés, a párbeszéd, amelyben a tanárok és diákok egyenrangú félként vesznek részt. Az előszónak nagyobb a kifejező ereje, így könnyebben tud eljutni a tanulókhoz. Az egyes tanulók számára a szabadság a tanulás, az értelmezés, a választás szabadságát jelenti, hogy saját nézőpontja szerint magyarázza a dolgokat. Ezt figyelembe véve az oktatási intézmények tulajdonképpen a tanárok és tanulók közös munkájának és együttes fejlődésének színhelyei. „Az oktatás végső célja — Grundtvig

szerint — hogy az egyén emancipációja legyen olyan dolgok alól, amelyek akadályozzák személyes növekedésüket és szellemi fejlődésüket.” (Harangi idézi Grundtvigot, 2002. 3. o.)

Bár Grundtvig a szakmai nevelés jelentőségét sem becsülte alá, a legfontosabbnak mégis az általános műveltség fejlesztését, az élet és a társadalom lényegének minél nagyobb és szélesebb megismertetését tartotta. A nevelés és oktatás legalapvetőbb követelménye, hogy annak minden eleme és formája az ember sokoldalú fejlesztését szolgálja, a testet, a lelket, az érzelmeket, a gondolkodást. (u. o.) A mindennapi dán élet és állampolgárság iskolája a nemzeti karakter fejlesztésének iskolája lenne, aki Grundtvig értelmezésében gondolkodásában, nyelvében, jellemében, magatartásában, hagyományában, és a közös sorsot tekintve dán. Ellene volt annak, hogy messzi korok és tájak emberei határozzák meg az oktatást. Humanista iskolát képzelt el, de nem tananyagát, hanem emberközpontúságát tekintve. (Kovács 1995; Rørdam, 1980) Grundtvig szerint az autokratikus oktatás helyett, a tanuló irányítása, a tanuláshoz adott tanácsadás sokkal hatékonyabb, mert így a tanuló nem konkrét ismereteket sajátít el, hanem önálló tanulását segítő eszközök birtokába jut. (Harangi, 2002)

Fontosnak tartotta, hogy vizsgák nélkül folyjék a munka, nem csupán azért, hogy népszerű lehessen az intézmény, s valóban az egész nép iskolájává váljon, hanem azért is, mert itt a népegységhez, a közös észjáráshoz vezető utat kell megalapozni. Ebben nincs helye a vizsgázás-vizsgáztatásnak. Egy olyan iskoláról van szó, amely nem kecsegtet „leendő keresménnyel, vagy kizárólagos jogokkal” — ahogy ő fogalmazott — pont ettől válik annyira szabaddá és önkéntessé. (Reich idézi Grundtvigot, 2010, 114. o.)

Természetesen nem vihette végig zökkenőmentesen koncepcióját, de fokozatosan haladt előre annak megvalósításában. A Sorø Akadémiát — a nemesi csemeték drága bentlakásos iskoláját — szeretette volna dán iskolává átalakítani királyi támogatással, ami versenyképes lett volna a latin iskolával és egyetemével szemben, azonban több ponton is ellenállásba ütközött, többek közt maguk a dánok akadályozták, akik meg voltak elégedve a régi rendszerrel, az új királyné, Caroline Amalie, viszont támogatta Grundtvig tervét. (u. o.)

Grundtvig 1838-ban adta ki *Az iskola az életért, és a Sorø Akadémia* című röpiratát, amelyben összefoglalta gondolatait, kifejtette, hogy végleg le kell számolni a latinnal és a rá épülő tanítási elmélettel, melyeket az anyanyelvvel és a népi bölcsességgel kell helyettesíteni. *Fohász és fogalom egy dán főiskoláról Sorøban* című művében a beszéd, az élő nyelv fontosságát hangsúlyozza. Úgy vélte, egyedül ez képes hidat építeni a „szédítő mélységű hierarchia, arisztokratizmus, latinkodás és gögös ambíciók felett”, a nép és a „művelt” hatalmi körök között (Reich idézi Grundtvigot, 2010. 120. o.).

Grundtvig gondolatai szárnyra kaptak és megnyílt az első népfőiskola Roddingben, Slesvig tartományban 1844-ben. 1847-ben a királyné közbenjárásával Sorøban átalakult az akadémia, ami annyiban különbözött egy népfőiskolától, hogy vizsgával végződött. 1851-ben Christen Kold megnyitotta a Ryslinge Népfőiskolát Grundtvig támogatásával, majd egy évvel később ismét nyitott egy népfőiskolát szabadiskolával együtt kisebb gyermekek számára. Ezt követően szerte az országban elkezdett „kicsírázni” a népfőiskolai gondolat. Kold nevéhez fűződik a népfőiskolák szlogenje: „Először feléleszteni, azután felvilágosítani!” (Reich idézi Koldot, 2010. 164. o.) Grundtvig 1856-ban hozta létre a Marielyst Népfőiskolát Radmandsmarken-ben. Az 1850-es évek végétől sorra nyíltak a kis parasztnépfőiskolák országszerte, 1863-ban számuk 15 volt. A Marielyst Népfőiskola váltakozó sikerrel működött, 1953-ban épületét lebontották, vagyonát a hillerød-i Grundtvig Népfőiskola örökölte. (u. o.)

„Az iskola az életért —mondta Grundtvig — tovább kell, hogy adja a tapasztalatait, hogy mindenki megtanulhassa, mitől lesz élő az ember. Amit csak keveseknek kell tudni, megtanulhatják később.”(Reich idézi Grundtvigot, 202. o.)

2. A grundtvigi gondolatok megvalósulásának néhány példája

Grundtvig munkásságát, elveit alapul véve úgy gondolhatnánk, hogy a népfőiskola definícióját, ismérveit tulajdonképpen könnyedén meg lehet határozni. A helyzet azonban, sokkal bonyolultabb, kiváltképp, ha számba vesszük, hogy bár kiindulópontnak Grundtvigot tekinthetjük, gondolatai szerte a világban számtalan formában valósultak meg. Éppen ezért olyan nehéz választ adni arra a kérdésre, mit is tekintünk népfőiskolának.

Több fő irányvonal kibontakozott, a dánon kívül leginkább Svédország, Norvégia, Finnország, és Németország népfőiskoláiról olvashatunk. A Dániával szomszédos északi országokba terjedt át először a népfőiskola gondolata, talán a legtöbbet megőrizve az eszme sajátosságaiból. A következőkben az előbb említett országok népfőiskolai múltjával foglalkozom, továbbá ismertetem az adott ország népfőiskolájának főbb ismérveit. Dániával érintőlegesen foglalkoztam a korábbiakban, elsőként ezt a szálát szeretném továbbvinni.

2.1. Dánia

A grundtvigiánus eszmék kétségtelenül Dániában éreztették hatásukat legerősebben, ahol sorra jöttek létre népfőiskolák, a roddingi, a zeelandi Hindholm Népfőiskola, a bjornbakker iskolák — hogy csak a legfontosabbakat említsem — mégis azt mondhatjuk, a jövő népfőiskolájára Christen Kold kezdeményezése gyakorolta a legnagyobb hatást. (Szigeti Tóth, 1993) Pontosan ezért, mivel gyakorta Grundtviggal párba állítva, mint a népfőiskola

gyakorlati megvalósítóját emlegetik, fontosnak tartom bővebben ismertetni munkásságát, elveit, hiszen ezzel is közelebb kerülünk a népfőiskola fogalmának meghatározásához.

Christen Kold (1816-1870) tanárképzőtt végzett, majd magántanárként kezdett tanítani. Sajátos módszerei miatt — ugyanis bibliai történeteken keresztül tanította a történelmet — összeütközésbe került az iskolai hatóságokkal. Ezt követően elhagyta a pályát, és az országot. Később azzal az elhatározással érkezett haza, hogy kivándorol Amerikába, ezt azonban az 1849-es alkotmány „megakadályozta”, ugyanis biztosította számára az oktatási és vallásszabadságot, amely lehetővé tette, hogy megvalósítsa iskolai koncepcióját, így 1851-ben megnyitotta a Ryslinge Népfőiskolát. Gazdag élettapasztalatát alapul véve történeteket mesélt hallgatóságának azzal a céllal, hogy a hallottakat hasznosítsák saját tevékenységükben. Természetesen írásra, olvasásra, számolásra is tanították a hallgatókat, de a legnagyobb hatást Kold személyisége gyakorolta az iskolára. Egyszer, mikor egy fiatalember tanácsot kért tőle, hogy melyik népfőiskolát válassza, Kold így nyilatkozott: „A Rodding Népfőiskola célja az, hogy olyan embereket neveljen, akik megőrzik Dániát a németté válástól. A Hindholm Népfőiskola olyan embereket nevel, akik az egyenlőségért és a szabadságért harcolnak a földesurak ellen. Az én iskolám az életért alapított. Ez olyan embereket nevel, akik az élet és a halál közötti, soha véget nem érő harcra lesznek felvértezve.” (*Szigeti Tóth* idézi *Koldot*, 1993a, 154. o.)

Kold népfőiskolája jó példa volt arra, hogy a kezdeményezés magától a néptől jön, nem az államtól, vagy az értelmiségi elitől. A hallgatók életkorát tekintve a 18. évet már későnek tartotta, szerinte ekkor a fiatalok már nem fogékonyak a költészet iránt. Tantárgyai a világtörténet, egyháztörténet, dán történelem, északi mitológia, dán költészet, olvasás, írás és aritmetika voltak. Kold a praktikus tudást csupán másodlagosnak tartotta. Legfőbb népfőiskolai célja az impulzusadás volt. Grundtvig eszméi nagy hatással voltak rá, de saját belátása szerint alkalmazta azokat, Grundtvig 1830 és 40 között megjelent írásait alig olvasta. Jellemzően a szavak embere volt, szerinte az elbeszélte történet, amellyel a fiatalok azonosítják magukat „életirányító” szerepet tölt be. Míg Grundtvig elválasztotta a népfőiskolát a vallástól, addig Kold a keresztény szellemre épített. (*Szigeti Tóth*, 1993a) A népfőiskola legfőbb feladatának tekintette, hogy nevelje az ifjúságot Isten, a felebarátok és a haza szeretetére. (*Harsányi*, 1991a) A „népéletre való felvilágosítást” (*Szigeti Tóth* idézi *Grundtvigot*, 1993a, 14. o.) másodlagosnak tartotta, míg Grundtvignál mint a keresztény élet előfeltétele jelenik meg. Kold is elvetette a vizsgáztatás intézményét, a gyermeknek szeretetben kell felnőnie, a természetes gyermeki örömet nem lehet „vakfegyelemmel” kiölni belőle, éppen ezért a szülők szervezeteinek kell választania és fizetni a tanárt, nem az állam tartozik érte felelősséggel. A

tanár és a diák közelségét erőteljesen hangsúlyozta, talán éppen ezért az egyetemekről számos fiatal jött hozzá tanulni. Az első generáció az ő szuggesztív elképzeléseit követte a népfőiskolák szervezésében. (u. o.)

Harsányi 1991-ben megjelent Dánia, a népfőiskola bölcsője című tanulmányában olvashatjuk, hogy Cristen Kold munkatársaival 15 népfőiskolát szervezett Dániában 20 év alatt. 1872-ben már 52, 1982-83-ban pedig 92 népfőiskolát tartanak számon. Napjainkban 105 népfőiskoláról beszélünk, ha beleszámoljuk a 28 háztartás-gazdaságtani és a 32 mezőgazdasági népfőiskolát, akkor 165-ről. A 105-ből 10 testnevelési, 4 nyugdíjas és 2 ifjúsági népfőiskola. Az általános, azaz a grundtvigi hagyományokat követő népfőiskoláknak is sajátos arculatuk van, attól függően, hogy foglalkozásaik mely téma köré szerveződnek leginkább. Ezek a népfőiskolák programjukban, szellemiségükben nem elkötelezettek, viszont vannak olyan népfőiskolák, amelyek párthoz, mozgalomhoz, vagy vallási áramlathoz kötődnek. (Harangi, 2010)

A hosszú tanfolyamok tanulóinak átlagos életkora 21 év, a résztvevők 70% 20-25 éves. A hosszú tanfolyamok tipikus hallgatója az a 20-21 éves fiatal, aki a gimnáziumot elvégezve néhány évet kihagy az egyetem előtt, hogy erőt gyűjtsön és megerősödjön, ezt az időt töltik népfőiskolán. Ezen kívül jelentősebb számban jelennek meg munkanélküliek a képzéseken, a hosszú tanfolyamokon való részvételi arányuk megközelíti a 20%-ot. A bevándoroltak, külföldiek a hallgatók mintegy 8%-át teszik ki. A legtöbben a skandináv országokból jönnek, valamint Németországból és Európa többi országából. A tengerentúlról körülbelül félezer hallgató tanul Dániában népfőiskolán. (u. o.)

Az állam és a népfőiskola viszonyát rendeletek szabályozzák miszerint, többek között bentlakásos iskolaként kell, hogy működjön, célprogramját és a tantervét a minisztériumnak jóvá kell hagynia, az általános nevelés kategóriájába kell, hogy essen, semmiféle vizsgát nem tarthatnak, valamint a hallgatók 17,5 évesen kezdenek el a tanfolyamokat. (Harsányi, 1991a)

A dán népfőiskolán hosszú és rövid kurzusok vannak. A tanárok és a tanulók együtt élnek a tanfolyamok alatt, amelynek igen nagy nevelő hatása van. (u. o.) A hosszú tanfolyamok 1-10 hónaposak (jellemzően 3-4 hónap), a rövid tanfolyamok időtartama 1-3 hét (általában 1-2 hetesek). A hosszú tanfolyamok őrzik a grundtvigi hagyományokat, a rövid tanfolyamok az elmúlt három évtized „termékei”, amelyek a nyári szünidőre épülnek. A hosszú tanfolyamok hallgatóinak száma évente 13 ezer, a rövid tanfolyamoké 56 ezer. Ez tulajdonképpen azt jelenti, hogy évente a lakosság 1% vesz részt népfőiskolai képzésben. (Harangi, 2010)

A népfőiskolák jelentős állami támogatással működnek, költségvetésük 85%-át az állam központosítva finanszírozza. Ezen kívül a hallgatók részvételi díjat fizetnek (kb.1600-1700 Dkr.), amely magába foglalja a szállás, és ellátás költségeit, valamint a tandíjat. Bár a népfőiskola nem teljesen ingyenes állami intézmény a hallgatók nagy része ösztöndíjban (állami, önkormányzati) részesül, valamint a munkanélküliek is megkapják a munkanélküli segélyt a tanfolyam idejére. (u. o.)

Az állam a programok összeállításába nem szól bele, ugyanis ezt a tanárok és a hallgatók közösen végzik. (Harsányi, 1991a) Egyetlen kitétel, hogy a tanfolyamok az általános műveltség fejlesztését elősegítő oktatást nyújtsanak, ne vegyék át a szakképzés szerepét. (Harangi, 2010) A népfőiskolák tananyagának mindig a tanulók és a társadalom mindenkori helyzetéből kell kiindulnia. Meg kell tanítani a tanulókat irányítani a társadalmi folyamatokat, hogy ez által elkerülhetők legyenek a társadalmat és az egyéneket is fenyegető veszélyek. A szabadon választható tárgyak mellett kötelező a nemzeti történelem, világtörténelem, irodalom, szociológiai alapvetés és az intenzív nyelvtanulás. (Harsányi, 1991a)

A népfőiskola inkább a tanulásra, mint a tanításra összpontosít. A módszerek a csoportigényeitől, jellegétől függenek. Népszerű a csoportmódszer, a projektmunka. A dán népfőiskolán nincsenek vizsgák. A hallgatók látogatási igazolványt kapnak. (u. o.)

A dán népfőiskolák gyönyörű természeti környezetben felépített jól felszerelt létesítmények magas szintű művelődési intézményekkel (színház, sporttelep, művésztelep) kiegészítve. Dániában valamennyi népfőiskola bentlakásos, némelyikükben 100 körüli egyágyas külön fürdőszobás szálláshely várja a hallgatókat. (u. o.)

A népfőiskola az emberi lény, a személyiség érlelésének iskolája. Célja az éni-identitás, nemzeti identitás kiteljesedésének biztosítása. A népfőiskoláknak képessé kell tenniük hallgatóikat arra, hogy egy nagyobb egység, vagyis a dán nép részeként tudjanak létezni. A népfőiskola esetében különösen fontos szerepet tölt be a hallgatók önismeretének, emberismeretének, közösségi érzelmeinek gazdagodása. „A népfőiskola: életforma, vagyis az aktuális gazdasági, politikai társadalmi, műveltségi és egyéb viszonyok által meghatározott értékrend és életvitel. A népfőiskola olyan közösség, amelyben a hallgatók nem csupán „hallgatók, hanem aktív munkatársakként vesznek részt a közös munkában, amelyben szüntelenül áramlik a mindenirányú, kölcsönös kommunikáció, eszmecsere.” (u. o. 12. o.)

A dán népfőiskolákon a hallgatók saját életükből és annak lehetőségeiből indulnak ki. A népfőiskolás mindig tovább akar fejlődni saját erőfeszítése révén, kell, hogy legyen valami értéktöbblet, ahhoz viszonyítva, ahogyan odaérkezett. Ebben az erőfeszítésben segít a tanárok

és hallgatók közössége, de elsősorban mindenki a saját tanulásaért felelős. A dán népfőiskola gyakorlati, célja nem pusztán a tanulás, hanem az életnek tanulás. A helyes életvezetést nem lehet könyvekből megtanulni, személyes élmények, tapasztalatok, kudarcok, sikerek, közösségben való együttélés, együttműködés és a verseny járul hozzá, hogy valaki azzá váljon, aki. Mindennek a megvalósulásához azonban elengedhetetlen, hogy bentlakásos intézményről legyen szó, hiszen ez fontos kiindulási alapot ad a társadalomban való „létezéshez”. (u. o.)

Grundtvig gondolata: „Az embernek szeretnie kell azt, amit meg akar érteni.” (*Harsányi* idézi *Grundtvigot*, 1991a, 15. o.) Ezt a szeretetet, nem lehet pusztán a tanítás, ismeretszerzés útján elsajátítani, hanem az embernek nyitottnak kell lennie a világ újból és újból történő megismerésére. Erre kiválóan alkalmasak a művészetek, azaz az olyan területek, amelyekben az ember azon dolgozott, hogy megtalálja az emberi lét értelmének, életlehetőségeinek kifejezését, az emberi lehetőségek megvalósítását, az érzelmek életadó ösztönzéseit, amelyekhez nem csupán értelmi magyarázatok, hanem odaadás, szeretet és hit is kell. (u. o.)

„A dán népfőiskola hiteles önbizalommal rendelkező aktív polgárokat, a társadalmi életben eredményesen dolgozó, a demokráciát az élet gyakorlatában átélő aktív személyiségeket kíván nevelni. A népfőiskola fő célja – hangoztatják ideológusai – alternatív tanulási lehetőség teremtése a hagyományos iskolai szerkezettel szemben.” (u. o. 18. o.) Központi helyre kerül a beszélgetés, megbeszélés, vita. A tanulók az iskola működtetésében való részvétellel készülnek fel társadalmi életükre, az iskola tisztántartása a programok, foglalkozások szervezése felelősségre nevel. A dán népfőiskolák szervezésében jelen lévő igazi demokrácia teszi sokszínűvé a népfőiskolákat, közös azonban, hogy látóköriük tágítására serkentik a tanulókat, s élő gyakorlattal tanulják meg mások elviselését és tiszteletét. (u. o.)

2.2. Svédország

Svédország parlamenti rendszerét korszerűsítették, nagyobb önállóságot adva a helyi önkormányzatoknak, továbbá a parasztság is több jogot kapott a politikai cselekvéshez, azonban azért, hogy ezzel élni tudjon szükség volt egyfajta alpműveltség, iskolázottság megszerzésére. Ezt a célt szolgálva nyílt meg az első népfőiskola 1868-ban Hvilan községben (félúton Malmö és Lund között) Leonard Holmström vezetésével, akit a „svéd népfőiskolák atyjának” is neveznek. Első téli tanfolyamaikat egy erre a célra bérelt fogadóban tartották. Alapvetően a tudás emberformáló ereje vált hangsúlyossá, mindamellett, hogy a hallgatók elsajátították a földművelés mesterségét. A svéd népfőiskolák a grundtvigi hagyományokat követték, jelszavuk az „általános állampolgári nevelés” volt, amit gazdasági ismeretekkel

vegyítették. Az első népfőiskolák magánereiből jöttek létre, komolyabb állami támogatásról csupán a XX. századtól beszélhetünk. (Harangi, 1991)

A századfordulót követően a népfőiskolák tevékenysége egyre inkább összefonódik a nagy társadalmi mozgalmakkal, aktivistákat képeznek az egyházak, a munkásmozgalmak és az antialkoholista szervezetek számára. Az 1930-as években munkanélküli fiatalok ezrei menekültek a vidéki népfőiskolákba a válság ellen, sokuk itt kapott indíttatást későbbi politikai, közéleti karrierjéhez. Ezt követően hanyatlás figyelhető meg, majd az 1960-as években ismét felfelé ívelő tendencia mutatkozik, köszönhető ez a népfőiskolák számos alkalmi programjának, amelyek révén százvezrekhez tudtak eljutni. (u. o.)

Napjainkban közel 150 népfőiskola működik országszerte, többségük vidéken. Leginkább a nemformális és az informális tanulás színterén vannak jelen (Arapovics, 2011), ugyanakkor számos népfőiskola bizonyos területeken szakirányú képzést is biztosít, például szabadidő-szervezők részére. Fenntartásukról részben az állam, részben pedig az önkormányzatok gondoskodnak. (Feketéné, 2010) A hallgatók nem fizetnek tandíjat, csupán a bentlakás, valamint néhány szolgáltatás költségeit kell fedezniük. (Arapovics, 2011)

A népfőiskolák nagy része valamilyen társadalmi szervezethez, politikai párthoz, egyházhoz tartozik, kisebb részük megyei, városi fenntartású intézmény. Kínálatukban megtalálhatók a hagyományos téli tanfolyamok is, de a rövid, néhány napos vagy két-három hetes nyári kurzusok sokkal népszerűbbek. Valamennyi népfőiskola független, autonóm intézmény, teljesen önállóan alakítja ki arculatát, képzési stílusát, tananyagát hagyományaitól, szellemiségétől vezérelve. Az 1977-ben kiadott Népfőiskolai törvényen kívül nincs más, amihez igazodnia kellene. A népfőiskolák csak saját iskolaszéküknek tartoznak beszámolási kötelezettséggel. Fontos, hogy a hallgatók részt vesznek az intézmények irányításában, valamint a képzési programok megtervezésében, végrehajtásában. A tanulás a várostól távollévő természeti környezetben felépített épületegyüttesben zajlik (elszállásolásra alkalmas épület, tantermi épületek, műhelyek, sportpályák). (Harangi, 1991)

Tematikájukat tekintve rendkívül színes a paletta, minden társadalmi csoport, korosztály, etnikum, felekezet megtalálhatja érdeklődésének, időbeosztásának, végzettségének megfelelő kurzust. Egyetlen tárgy kötelező, a zene.(u. o.)

A tanfolyamok időtartamát tekintve beszélhetünk ún. hosszú, illetve rövid kurzusokról. A hosszú tanfolyamok egy-, illetve kétévesek, a rövid tanfolyamok akár egynaposak is lehetnek. (Feketéné, 2010) Az általános tanfolyam az általános műveltség iránti igény kielégítésére hivatott, olyan tantárgyakon keresztül, mint az irodalom, matematika, történelem, természettudományok, szociológia. Fontos, hogy ezek a tanfolyamok teljesen

nyitottak. A nagyobb nép főiskolák párhuzamos osztályokat indítanak, valamint vannak ún. két-három éves „szabad gimnáziumok”, amelyek vetekednek az állami iskolákkal. Vizsga, osztályzat itt sincs, kérésre a hallgatók előmeneteléről, magatartásáról jellemzést készítenek, amely nagy súllyal esik latba az egyetemi felvételinél. A tárgyak megválasztásában, kivitelezésben, a szemléletmódban az iskola szellemisége érvényesül, így nép főiskolánként eltérő tanfolyamokról beszélünk. Nagy előny, hogy a szabadgimnáziumok keretében lehetőség van az általános iskolai osztályok elvégzésére is. A hosszú kurzusok másik típusa valamilyen speciális érdeklődést elégít ki. A nép főiskolák specializálódását tekintve a legkülönbözőbb témákból válogathatnak a hallgatók, képző- és iparművészet, dráma, média, környezetvédelem, nemzetközi ismeretek (külföldi terepgyakorlattal), különféle sportok. (Harangi, 1991)

A svéd nép főiskolák esetében a rövid kurzusok igen népszerűek, ezek akár egy naposak is lehetnek (Feketéné, 2010), főleg a nyári időszakban, általában hétvégeken kerülnek megrendezésre. Legtöbbször egyesületek, társadalmi szervezetek kezdeményezik, a pedagógiai felelősség azonban az iskola tanári karán van, ekkor biztosak lehetünk benne, hogy a grundtvigi hagyományok érvényesülnek. Más a helyzet, mikor az iskola csupán szállást, étkezést, termet biztosít a tanfolyamok számára. A rövid kurzusok kínálatát tekintve rendkívül színes választék tárul elénk az élet legkülönbözőbb területeiről, dzsessz-gimnasztika, mindennapi filozófia, hangápolás, faházépítés, lakáskarbantartás, hogy csak néhányat említsek. (Harangi, 1991)

A nép főiskolák hallgatójának alsó korhatára 18 év, felső korhatár nincs. A hallgatók különböző motivációval érkeznek a nép főiskolákra, a pedagógusok, értelmiségiek tölthetik itt hétvéenként járó tanulmányi évüket, a fiatalok beiratkozhatnak az egyetemre való felkészülés céljából, vagy képesítést szerezhetnek, akárcsak azok, akik a tanfolyam ideje alatt munkanélküliek, sőt a munkapiacra visszatérni vágyó édesanyák is segítséget kaphatnak a nép főiskola falai között. A tanulásnak általában anyagi korlátai nincsenek, a hallgatók különböző ösztöndíjakban részesülhetnek, a nép főiskolák költségvetésének jelentős hányadát pedig az állam biztosítja. (u. o.)

A tanárok általában tanári diplomával rendelkeznek, vagy az adott terület kiemelkedő gyakorlati szakemberei, sok közöttük a neves író, történész, pedagógus-szakíró. Az oktatás csoportmunkában zajlik, ezért a tanárok száma igen magas. A Linköpingi Egyetem nép főiskolai tagozatán képzik tovább a már pedagógusképzettséggel rendelkezőket. (u. o.)

A már említett Népfőiskolai törvény szabályozza a nép főiskolák működését, célja, hogy megtartsa és továbbfejlessze a nép főiskolák szabadságát, és egyéni arculatát. Leszögezi, hogy

a nép főiskolák elsődleges célja az állampolgári nevelés, az oktatás tartalmával és módszereivel a nép főiskolának elő kell segíteni a kritikai gondolkodást, a tudatosságot, a kreativitást, a magatartás függetlenségét, a másokkal való együttműködési készség kialakulását. „Tovább kell fejleszteni a hallgatók intellektuális és emocionális képességét, hogy embertársaikkal tudjanak eredményesen munkálkodni a társadalom jobbításán.” (u. o. 25. o.)

2.3. Norvégia

Norvégia 1814-ig Dániához tartozott, majd egy évszázadon át perszonálunióban élt együtt a svédekkel, így tulajdonképpen a nép főiskolai mozgalom itt is a függetlenséget, a nemzeti önállóságot tűzte zászlajára. Mivel Norvégia szétagolt volt nyelvben, gazdaságában, kultúrájában, fontos volt az egységes nyelv megteremtése (lamdmaal), ami szintén helyet kapott a mozgalom főbb céljai között, akárcsak a vallási és nemzeti újjászületés. (Balázs, 2012)

A norvég nép főiskola létrehozása Ole Vig, tanítványa Christopher Bruun és Björnson Bjørnstjerne nevéhez fűződik. Ole Vig a norvég nemzeti kulturális mozgalom egyik kiemelkedő alakja volt, aki közkezdvelt lapjaiban Grundtvig eszméit népszerűsítette, azzal, hogy átvette az anyanyelv, a szülőföld, a történelem középpontba állítását. (Szigeti Tóth, 1993a)

Az első nép főiskolát tanítványa, Olous Arveson szervezte meg 1864-ben Sagatunban. A második nép főiskola 1867-ben Gudbrandsdalban nyitotta meg kapuit. Létrehozása szintén Ole Vig egy tanítványához, Christopher Bruunhoz kapcsolódik. Felfogása szerint az újjászületés kulcsa a parasztság, amely leginkább mentes a külső befolyástól, és egyedül „tette fényessé Észak mágikus múltját”. (Szigeti Tóth idézi Bruunt, 1993a, 178. o.) Ellentmondásos személyiség volt, akárcsak Grundtvig, kételyei voltak a vallásos szűklátókörűséggel szemben, és nemzeti felfogása megingathatatlan volt. Björnson ezzel némileg ellentétes realiztikusabb álláspontot képviselt, szerinte már nem elég csupán a latin iskola, és az „ész bürokratikus stagnálása” (Szigeti Tóth, 1993a, 179. o.) ellen harcolni, ki kell szélesíteni a küzdelmet a vallási tekintélyelvűség ellen. Egészen odáig jutott, hogy a vallás bármilyen formában csak rosszat jelenthet. A grundtvigi értékek megkérdőjelezése tulajdonképpen egy teljesen kritikus állásfoglalásig vezetett. (u. o.)

Az állam is eleinte kifejezetten ellene volt a nép főiskoláknak, 1875-ben ellensúlyként létrehozta a hivatalos iskolát, azonban a két irányzat az idők során fokozatosan közeledett

egymáshoz, hiszen a két világháború között már az állam finanszírozta a népfőiskolák működését. (Balázsi, 2012)

Arapovics Mária kutatása szerint napjainkban 77 népfőiskola működik Norvégiában. Évente közel 6 000 tanuló jár népfőiskolára. Dániához hasonlóan leggyakoribbak a középiskolát elvégzett 18-25 év közötti fiatal felnőttek. Számukra egyfajta átmeneti-, vagy kiegészítő képzési lehetőséget jelentenek a népfőiskolák az egyetem megkezdése előtt, de vannak köztük, akiknek csupán időre van szükségük ahhoz, hogy további terveik és lehetőségeik kialakuljanak. (2011)

Rövidebb tanfolyamokat is hirdetnek, időskorúak számára, valamint fogyatékkal élő személyeknek is kínálnak speciális tanfolyamokat. Évente átlagosan 60 és 100 között mozog a beiratkozott hallgatók száma, melynek körülbelül 10%-a külföldi diák. (u. o.)

A norvég népfőiskolákon sincsenek vizsgák. Az elvégzett tanfolyam végén a tanulók tanúsítványt kapnak, de ezek nem egyenértékűek az állami oktatási rendszerben megszerezhetőekkel. A népfőiskolák bentlakásosak, a hallgatók kisebb tanulócsoportokat alkotva élnek együtt egy campuson. A programok célja, hogy a diákok maguk alakítsák saját személyiségüket. Önmegvalósításra ösztönzik a hallgatókat, mindeközben fontos, hogy nyitottá váljanak a társadalmi és tudományos kérdések iránt is. (u. o.)

A tanfolyamok tematikáját tekintve kínálatukban megtalálható a zene és más előadóművészetek, a természetismeret, a média, informatika, kézművesség, nemzetközi szolidaritás és a sport. Beszélhetünk úgynevezett kötelező tantárgyakról, melyek egyfajta keretet adnak a munkának, de a választható tárgyak esetében nagy szabadságuk van. (u. o.)

A norvég népfőiskolák nagy részét nonprofit szervezetek, alapítványok működtetik, ugyanakkor néhányuk megyei, illetve községi tulajdonban van. A hallgatók nem fizetnek tandíjat, de megélhetési költségeiket, kirándulásokat, iskolán kívüli tevékenységeket, tanszereiket maguknak kell fedezniük. A népfőiskolai tanulók is részesülhetnek hitelben vagy ösztöndíjban az Állami Diákhitel Alap támogatása által. (u. o.)

2.4. Finnország

A finn népfőiskolai mozgalom útját *Neisz Péter* foglalta össze. Finnországban 1899-ben jelent meg először a mozgalom. Itt az 1867-70 közötti éhínségek elsősorban a korszerű mezőgazdasági oktatást tették szükségessé, azonban itt is megfigyelhető a nemzeti öntudat felébresztése, mint a mozgalom célkitűzése, valamint a finn nyelv megerősítése, hiszen akkoriban a finnek orosz fennhatóság alatt éltek mindennapjaikat. A mozgalom hamar szárnyra kapott, 1909-ben 41 bentlakásos népfőiskolát számlálhatunk, amelyek 1906-tól

állami támogatással működtek. Ezek a népfőiskolák elsősorban a paraszt fiataloknak kínáltak programokat, akiket a sikeres gazdálkodás útjára akartak vezetni. (1991b)

Jelenleg 90 népfőiskola működik Finnországban. (<http://danishfolkhighschools.com>) Alapvetően két népfőiskola típust különböztetünk meg, az ún. kansanopisto, a hagyományosnak mondható bentlakásos, amelyeket egyesületek, alapítványok, különféle közösségek és szervezetek (egyházak, szakszervezetek, pártok) működtethetnek, valamint a kansalaisopisto, ami leginkább nemzeti népfőiskolának nevezhető. Ezek később, csupán az 1950-es években jöttek létre, fenntartójuk az adott város vagy falu. (u. o.)

A hagyományos típusba tartozó népfőiskolákon a kurzusok hossza átlagosan harminc hét, májustól szeptemberig terjedő időszakban szervezik. Beiratkozni tizenhat éves kortól lehet, felső korhatár nincs. A fiatalok leginkább érettségi után, egyetem előtt töltenek egy évet népfőiskolán nyelvtudás, speciális ismeretek, készségek elsajátítása céljából. A hallgatók másik nagy csoportja, akik fizetés nélküli szabadságukat töltik a népfőiskolákon. A rövid kurzusok három naptól négy hétig terjednek. Ezek általában egy téma köré szerveződnek. Jellemzően szervezetek indítják, akik többnyire aktivistáikat, vagy vezetőiket képzik a kurzusok keretében. Ezen kívül számos céllal és témában indítanak rövid kurzusokat (nyelv, zene, varrás, szövés). (u. o.)

Az ún. nemzeti népfőiskolák kurzusai nem bentlakásosak, rendszerint a napi munka után este heti rendszerességgel tartják foglalkozásaikat a fenntartó által biztosított helyen, általában az állami iskolában vagy a faluházban. A kurzusok hossza átlagosan huszonhat hét. A hallgatók motivációja sok esetben a téma iránti érdeklődés, a társaság, az idősebbeknél a szellemi frissesség megőrzése. (u. o.)

Mindkét népfőiskolai típusra jellemző a demokratizmus, azaz szabad tanár- és témaválasztás van, a hallgatók két hét ismerkedés után választanak tanárt, témát, programot. A heti program kialakítását a hallgatók közösen végzik a tanárokkal. Hétfőnként felkészítik a hallgatókat a fontosabb eseményekre, kéthetente pedig csoportszinten, valamint intézményi szinten értékelnek, ahol minden dolgozónak és hallgatónak joga van véleményt formálni, valamint programot hirdetni. A népfőiskolán nincs semmiféle számonkérés. (u. o.)

A finn népfőiskolák a grundtvigi hagyományok továbbvitelén a nemzeti értékek megmentésén, továbbadásán fáradoznak, részt vállalva a fokozódó társadalmi-gazdasági gondok megoldásában. A népfőiskolákon családi hangulatban folyik a munka, a hallgatók, az oktatók, a népfőiskola dolgozói és alkalmazottai között igen jó a kapcsolat, a feladatokat a hallgatók együtt végzik az állandó alkalmazottakkal, a felmerülő problémákra pedig közösen keresnek megoldást, így igazán otthonuknak érezhetik a népfőiskolát. A szállásépületek

kialakítása is ezt szolgálja a társalgóval, közös konyhával. A foglalkozásokat kiscsoportos keretek között szervezik, amelyek összetétele feladatok, tárgyak függvényében gyakran változik, így a hallgatók több primer közösség tagjaiként vehetnek részt a munkában. Az órákon a hallgatókat aktivizáló módszerek széles skáláját alkalmazzák. Mindezek egy egymást segítő nagy közösséggé teszik a népfőiskolákat, emberi tartással, erkölcsi értékekben megerősödve, új ismeretek, készségek, kompetenciák birtokában térhetnek vissza otthoni közösségükbe. (u. o.)

2.5. Németország

Arapovics Mária hívja fel rá a figyelmet, hogy a német népfőiskolai mozgalom az eddigiektől eltérő fejlődéstörténeten ment keresztül, vagyis a német népfőiskolákra a dán minta mellett nagy hatást gyakoroltak a XIX. századi iskolán kívüli felnőttképzést célul kitűző népművelési mozgalmak és a szervezett felnőttképzési igények, amelyek szintén alakították a létrejövő népfőiskolákat. Ezek nem bentlakásos intézmények voltak, és elsősorban nem mezőgazdasági ismeretek átadására törekedtek. (2011)

Az első német népfőiskolákat az 1864-es dánok fölött aratott győzelem — pontosabban a dánok növekvő határ menti népfőiskolai törekvése — eredményezte, ugyanis a dánok számos népfőiskolát hoztak létre a határ mentén, ami érezhető volt a Németországhoz csatolt területeken élő dánok körében is. Ennek ellensúlyozása érdekében a németek szintén a határ mentére telepítették népfőiskoláikat. A mozgalom kibontakozása azonban, az első világháborút követő összeomlás időszakára tehető. (*Balázs*, 2012) Egy év alatt több mint háromszáz népfőiskolát hoztak létre, a népi megújulás, a nemzeti önbecsülés visszaszerzése érdekében. Ezek a legkülönbözőbb célokkal és ideológiai háttérrel jöttek létre jól mutatva a németek háború utáni zavarodottságát. A legjellemzőbb a keresztény és a nemzeti irányzat volt. 1924-ben alakították meg a Keresztyén Népfőiskolák Szövetségét, amely a működés anyagi alapját teremtette meg. A határokon kívül élő németeknek Csehszlovákiában öt, Romániában pedig két népfőiskolát alapítottak. (*Kovács*, 1991)

A mozgalom egészen a nemzeti szocialista törekvések hatalomra jutásáig töretlenül haladt előre (u. o.), amikor is központosították és uniformizálták ezeket az intézményeket. (*Arapovics*, 2011) 1945 után ismét helyet kapott az ország újjászervezésében. A család és az új otthon megteremtéséhez szükséges anyagi és szellemi segítség vált hangsúlyossá. Egyre nagyobb érdeklődés mutatkozott. (*Kovács*, 1991)

Az 1960-as évekbeli „realista fordulat” az „új típusú népfőiskolát” hozta magával, amely a hagyományos általános művelődés helyett célorientált szerkezetűvé változott a

programkínálat tekintetében, de megtartotta azt a hagyományt, hogy továbbra sem ad bizonyítványt. (Arapovics, 2011) A programok a hallgatók kreativitásán alapszanak, megtalálhatók a különböző csoportok életkor és foglalkozás szerint, így nem csak a fiataloknak, az időseknek, például a munkanélkülieknek is van népfőiskolájuk, azzal a lehetőséggel, hogy ott új szakmát tanulhatnak. A munkát nagyban megkönnyíti, hogy az állam fedezi a felmerülő költségeket, így lehetőség van jól felszerelt épületek, laboratóriumok, műhelyek, kertek fenntartására. Németországban az iskolán kívüli művelődés szinte minden ágát a népfőiskola végzi. (Kovács, 1991.)

Kevésbé került szerencsés helyzetbe az ország keleti része, hiszen itt hazánkhoz hasonlóan beszüntették a mozgalmat. Az, hogy „a német népfőiskolai mozgalom ma Európa legkiépítettebb felnőttoktatási rendszerének mondható” (Balázsi, 2012. 40. o.), tulajdonképpen a nyugati területeken zajló zavartalan munka eredménye. Az újraegyesítés után tovább növekedett az állami támogatás mértéke, ennek köszönhetően a legkülönbözőbb felnőttképzési funkciókat egyesíti a népfőiskolai mozgalom. (u. o).

A Német Népfőiskolai Szövetség 2011-ben 928 népfőiskolát számlált az országban 3126 kirendeltséggel (<http://www.dvv-vhs.de>). Ebből is látszik, hogy a felnőttoktatás Németországban alapellátásnak minősül. Az országot behálózó népfőiskolák fenntartói többnyire az önkormányzatok, de nonprofit szervezetek is működtetnek népfőiskolákat. 1953 óta a népfőiskolák komoly hálózatot alkotnak, szakmai, módszertani központjuk a már említett Német Népfőiskolai Szövetség. A szövetség Nemzetközi Együttműködési Intézete (IIZ/DVV) több ponton nyújtott segítséget az afrikai országban az írástudatlanság felszámolására. E tevékenység hatására úgynevezett fejlődéspolitikai képzések szervezése indult, mely hazánkat is érintette és érinti mind a mai napig, hiszen jelentős hatást gyakorolt a magyar népfőiskolai mozgalomra. (Arapovics, 2011)

2.6. Népfőiskolák más államokban

Balázsi Károly mutatja be, hogyan terjedtek szerte a világban Grundtvig gondolatai. Amerikától Japánig, Észtországtól Görögorszáig vannak működő népfőiskolák. Az adott ország saját kulturális, társadalmi-gazdasági helyzetéhez igazítja a grundtvigi hagyományok megvalósítását. Ausztria döntően katolikus, ezért a népfőiskolák általános elveit a pápai enciklikákban kinyilvánított szociális tanítással egyeztetették. Tanzenberg, Pernaú és Salsburg népfőiskolái emelkednek ki, továbbá a mi szempontunkból jelentős még a Hubertendorban működő intézmény, amit számos magyar hallgató látogatott meg, és készített feljegyzést tapasztalatairól. (2012)

Az Amerikai Egyesült Államokban dán kivándorlók honosították meg a grundtvigi hagyományt. Angliában 1909 óta működnek népfőiskolák, Tom Bryan dán tanulmányútjai után szervezte meg az elsőt. Franciaországban nagy hagyománya van az iskolán kívüli felnőttképzésnek, esetében szintén beszélhetünk működő népfőiskolákról. Svájcban leginkább egy-egy hétvégés, vagy hetes népfőiskolai tanfolyamokat tartanak, de van állandó jellegű is. Lengyelországban szintén helyett kapott ez a felnőttképzési forma, csakúgy, mint Japánban. A fejlődő országokat elsősorban a skandináv államok igyekeznek segíteni, a svédek például Tanzániában alapítottak népfőiskolát. (u. o.)

2.7. A népfőiskolai gondolat hazai megvalósulása

Az előzőekben láthattuk, a különböző országokban hogyan érvényesül a grundtvigi hagyomány, most tekintsük át nagy léptékben, hazánkban hogyan alakult mindez.

A magyar népfőiskolai mozgalom körülbelül egy évszázados múltra tekint vissza. Az első népfőiskolák az 1920-as években jöttek létre Magyarországon, és a két világháború közötti magyar felnőttképzés legmeghatározóbb intézményeivé váltak. Ezt a '30-as évek közepétől egészen 1948-ig, azaz a népfőiskolák beszüntetéséig terjedő időszakot nevezzük klasszikus korszaknak. A rendszerváltást követően a mozgalom új lendületet vett, a '90-es évektől napjainkig terjedő időszakot az újjászületés korszakának nevezzük. (Balázs, 2012)

Bár az első népfőiskolák az 1920-as években jöttek létre, említést kell, hogy tegyünk két kezdeményezésről, amelyeket a szó szoros értelmében nem nevezhetünk népfőiskolának, de bizonyos vonásaiban hasonlóságot mutatnak. Idetartozik Tessedik Sámuel evangélikus lelkész Szarvason létrehozott gazdasági és ipari tanintézete az 1700-as évek második felében. Külföldi tanulmányútjaiból merítve mind szellemi, mind pedig gazdasági téren megpróbált segíteni a falu elmaradottságán komoly pedagógiai elvek alkalmazásával. A képzésben helyet kapott a szakoktatás, az egyetemes szellemi képzés, valamint a vallási és erkölcsi nevelés, mint egy népfőiskolán, ugyanakkor a felvilágosodás eszméjétől áthatva mindent a hasznosság és célszerűség elvének vetett alá, a nép szokásaira, közösségi hagyományaira, hitvilágára a múlthoz kötődő kellemetlenségként tekintett, továbbá hiányzott a nemzeti eszme. (u. o.)

A másik jelentős kísérlet Báró Wesselényi Miklóshoz kötődik, aki 1935-ben Makfalván hozta létre az öt tanmenetes Wesselényi Kollégiumot a 10-16 év közötti fiatalok számára. Az iskola korbéli jegyzőkönyvéből kiderül, hogy a gyakorlatiasságra, az élethez szükséges ismeretek magyar nyelven történő oktatására helyezték a hangsúlyt. Az intézmény egy évszázadig maradt fenn, majd 1942-ben, ha rövid időre is, de formálisan népfőiskolává alakulhatott. (Kovács, 1991)

Az előbb említett két kísérletre a '40-es évekre kibontakozott mozgalom úgy tekintett, mint a hazai népfőiskola magyar gyökerére. Így nem csupán a külföldi példák, hanem e két kezdeményezés is éreztette hatását. Ennek köszönhető, hogy a hazai népfőiskola bár hasonló a dán és finn mintához, módszereiben és elveiben magyar. (u. o.)

A népfőiskolák első magyar nyelvű említése Guttenberg Pálhoz kapcsolódik, *Iskolai képek a jövő századból* című, 1895-ben megjelent könyvében ír a skandináv országokban szerzett tapasztalatairól, valamint Grundtvigról. A népfőiskola megvalósulása még váratott magára, bár az iskolán kívüli népművelés gondolata folyamatosan foglalkoztatta a magyar társadalom népért felelősséget érző embereit. Eötvös József első és második minisztersége idején egyesületek vették át ezt a szerepet, azonban ezek nem voltak hosszú életűek. (u. o.)

Balázsi szerint lehetséges, hogy mivel ez idő tájt Magyarországon fejlettebb köz- és felsőoktatás működött az európai átlagnál nem kerestek új művelődési formákat, de a meglévőkkel csupán a városi lakosságot érték el. A falvakban hiányzott a felnőttképzés gyakorlata, melynek feladatait többnyire a képzett tanítók vették át. (2012)

Magyarországon hiányzott az önálló földtulajdonnal rendelkező gazdatársadalom, az 1945-ig fennálló földbirtokrendszer egyáltalán nem kedvezett a parasztság polgárosodási törekvéseinek. A parasztságot jellemző megosztottság és a társadalomban uralkodó alá-főlé rendeltség konzerválta a rendi típusú társadalmi berendezkedést. (u. o.)

Az első világháborút lezáró trianoni békeszerződést követő nemzeti összeomlás teremtette meg a lehetőséget a népfőiskolák számára, hiszen a korábbi példákhoz hasonlóan Magyarországon is a nemzet számára vészterhes időszakban jöttek létre az első népfőiskolák. (u. o.) Bajszentiván, Szanda, Ménfőcsanak, Pilis, Kecskemét, valamint a határon kívül Mésző és Rimaszombat volt jelentős kezdeményezés. (Kovács, 1991) Számuk ugrásszerűen növekedett, *Boros Lajos* szerint mintegy 70 népfőiskola működött az országban az 1920-as éveket követő időszakban. (Kovács idézi Borost, 1991)

Az 1938-1949 közötti időszakot méltán nevezhetjük a magyar népfőiskolai mozgalom virágkorának. Ebben az időszakban jön létre a Sárospataki Népfőiskola, a Vásárhelyi, Tatai, Balatoni, Szatmári, Nagytarcsai, Kecskeméti Népfőiskola, valamint a Széchenyi Népfőiskola Mosonmagyaróváron, hogy csak a legjelentősebbeket említsem. (u. o.)

A '40-es években a különböző ifjúsági mozgalmak (MEKDESZ, Soli Deo Gloria, KALOT, KALÁSZ, KIE) is felkarolták a népfőiskolai gondolatot. A KALOT 1940 őszén hozta létre első bentlakásos népfőiskoláját Érden, majd rövid időn belül 20 népfőiskolájukkal behálózta az országot. A KALOT négyes programját (krisztusibb embert, műveltebb falut, életerős népet, önérzetes magyart) a népfőiskolai munka során is érvényesítették. (u. o.)

Az 1940-es években egyre szaporodó népfőiskolák száma világossá tette, hogy szükség van a tapasztalatok megosztására. 1940 májusában Kerkai Jenő úgy nyilatkozott, hogy a népfőiskola társadalmi, s nem állami feladat, éppen ezért 1941. május 21-én megalakul a Népfőiskolai Tanács. Elnöke dr. Szabó Zoltán, alelnöke Kerkai Jenő, tagjai a KALOT, KALÁSZ, KIE, KLE 7-7 tagja. Megfogalmazzák a népfőiskola célját, pedagógiáját, a tanagyagra vonatkozó irányelveket, a vezetők megválasztását, a szervezeti feladatokat. Kimondták, hogy népfőiskolának csak az nevezhető, ahol legalább két és fél hónapon át bentlakásos munka folyik, az ennél rövidebb csak népfőiskolai-tanfolyamnak nevezhető. Az államtól kérnek támogatást, de semmiféle irányítást nem fogadnak el, továbbá szükségesnek tartották a népfőiskolai törvény megalkotását. A Tanács évente egyszer ülésezett, ahol tapasztalatokat cseréltek és szükség esetén újabb intézkedéseket hoztak. Fontos volt a kikerült hallgatók további gondozása közös találkozók, és nevelői látogatások révén. (u. o.)

1949-ben a mozgalmat beszüntetik, majd hosszú „hallgatás” után a 80-as évek elején megszervezik az országos népfőiskolai baráti találkozó Budapesten. A mozgalom újjáéled, sorra alakulnak népfőiskolák, vagy szerveznek újjá elhalt kezdeményezéseket. Idesorolható az Elöljáróságok és Tanácstagok Tabi Népfőiskolája (Bérdi, 1991) vagy a népfőiskolát működtető Ádándi Közművelődési Egyesület. Ez tekinthető az első hazai nemzetközi népfőiskolának. (Neisz, 1991a) 1987-ben Sáropatakon újra indul a munka (Kováts, 1991a), megalakul a Vasi Népfőiskola (Varga, 1991), valamint az Ifjúsági Népfőiskolai Társaság, melynek célja a népfőiskolás fiatalok és támogatóik összefogása, a népfőiskolai gondolat terjesztése a fiatalok között, és a kapcsolattartás a hazai és külföldi népfőiskolákkal és támogató szervezetekkel. (Rónai, 1991)

A rendszerváltást követően a népfőiskola újra a közművelődés, felnőttképzés része, célja, hogy „a piactudásra épülő demokratikus magyar társadalom kialakítását és megerősödését elősegítse”. (Harangi, 2002. 400-40. o.) Az érdeklődés középpontjában az állampolgári nevelés, munkaerő fejlesztés, farmerképzés, önkormányzati tisztviselők képzése, környezetvédelmi nevelés és a kisebbségi közművelődés áll. A korszak első bentlakásos, önálló épülettel rendelkező intézményei Hantoson, Lakiteleken, valamint Sopronban jönnek létre. (u. o.)

A mozgalom szakmai-módszertani központja a Magyar Népfőiskolai Társaság 1988-ban alakul meg. Konferenciákat szervez, fontos szerepe van a tapasztalatcserében, továbbá kiadványokkal segíti elő a mozgalom szervezését. Negyedévente jelenik meg Művelődés Népfőiskola Társadalom című szakmai folyóirata. 125 tagszervezetet számlál, melyből aktívan 95 végez népfőiskolai munkát. Nagy hangsúlyt fektet a nemzetközi kapcsolattartásra,

amely egyrészt megnyilvánul a többoldalú, különböző Európai Unió támogatású programokban és eredményeikben, kiadványaikban, képzéseikben, fórumaikban, másrészt több fontos nemzetközi szakmai szervezet tagja is, többek között az Európai Felnőttképzési Szövetségnek, valamint a Felnőttképzés Nemzetközi Tanácsának, továbbá más nemzetközi hálózatokkal is együttműködik. (www.nepfoiskola.hu)

Megemlíthetők még egyéb országos szervezetek is, mint a KALOT, az Evangélikus Népfőiskolai Munkacsoport, a Magyar Népfőiskolai Kamara, a Magyar Református Népfőiskolai Collegium, a Keresztény Ifjúsági Népfőiskola és Szövetkezeti Egyesület, valamint a Magyar Népfőiskolai Egyesület. (Harangi, 2002)

3. Összegzés, problémafelvetés

Általánosságban elmondhatjuk, hogy egy-egy ország népfőiskolájának megszervezése a grundtvigi gondolatokból indult ki, ugyanakkor nem szabad figyelmen kívül hagynunk, azokat az egyéb hatásokat, irányvonalakat, amelyek szintén befolyásolták létrejöttüket, megvalósulásuk milyenségét. Mára azzal szembesülünk, hogy földrajzi és történeti különbségek figyelhetők meg, vagyis a népfőiskola fogalmán mást-mást értünk az egyes országokban és történelmi korszakokban. Talán minden nemzet a maga képmására, a maga igényeire szabta figyelembe véve a társadalmi, kulturális, gazdasági hátteret, és éppen ezért mára a megvalósulási lehetőségek színes palettáját kaptuk. Felmerülhet a kérdés, hogy ha mindig elveszünk belőle, vagy éppen hozzáteszünk, mennyire marad meg eredetinek, vagy milyen mértékben torzul a gondolat. Egyáltalán beszélhetünk-e torzulásról, vagy csupán arról van szó, hogy közös kiindulási pontból, ki hová jutott el, hogyan, milyen formában tette magáévá a gondolatot. Ebből adódik a kérdés, hogy ma vajon mit tekintünk Magyarországon népfőiskolának? Hol a határ? Idetartozhat minden jó szándékú kezdeményezés, vagy vannak bizonyos kritériumok, amelyeknek meg kell felelni.

3. A népfőiskola fogalmi változása a hazai szakirodalomban

A népfőiskola fogalmának egységes meghatározására Magyarországon először az 1940-es években került sor. Ezt követően a '90-es években, az újjáéledés korszakában a mozgalom jelentős alakjai, írói is fontosnak tartották, hogy meghatározzák mit nevezünk népfőiskolának, mik a főbb kritériumok, célok, feladatok segítve ezzel a felnőttképzés ezen területén tevékenykedőket, pontosabban a népfőiskolák leendő szervezőit. Egyes esetekben a fogalom túl tág értelmezésének megakadályozása játszott döntő szerepet, míg máskor szervezeti kereteit kellett pontosan meghatározni. A következőkben ezekből az értelmezési lehetőségekből vázolnék fel néhányat, amelyek közelebb vihetnek a népfőiskola fogalmának meghatározásához.

3.1.A klasszikus korszak

Kováts Dániel szerint a '30-as években két szempont volt meghatározó a népfőiskola értelmezésében:

- „elsősorban azok számára hozták létre, akik önhibájukon kívül – társadalmi helyzetük, anyagi viszonyaik miatt – nem vehettek részt intézményesen a felsőfokú oktatásban”, valamint hogy
- „a népi kultúra felé fordulás fejeződött ki a programjában, amely korábban nem tartozott bele a kultúra fogalmába”. (1991b, 150. o.)

Grundtvig nézeteinek hatása figyelhető itt meg. Az elnevezés, népfőiskola, a funkcióra utal, hiszen célja a parasztság felemelése volt. (u. o.)

Az 1940-es években a mozgalom már körülbelül húsz éves múlttra tekinthetett vissza, azonban ekkor látták elérkezettnek az időt, hogy megfogalmazzák, mit is tekintenek népfőiskolának. Ez a már említett Népfőiskolai Tanács megalakulásához köthető, amely a következőkben állapítja meg a népfőiskola

- célját: „a népfőiskola olyan intézmény, amely a felnőttkor határán lévő ifjúságot öt hónapon, de legalább két és fél hónapon át vallási, nemzeti és hivatásbeli szolgálatra neveli”,
- pedagógiáját: „az ifjúságot közösségbe (internátusba) gyűjtve, az élő szóból és nevelő személyiségből kiáradó erőkkel a néplélekből adódó szempontok, és

korunk szükségletei szerint öntevékenységre, a legnagyobb gyakorlatiasságra neveli”,

- tananyagát:„(...) minden népfőiskola maga állapítja meg a feldolgozandó anyagot. Szükséges, hogy az állandó műveltségre vonatkozó nevelő tárgyak mellett megfelelő helyet kapjon a gazdasági képzés is.”. (u. o. 58.o.)

3.2. Az újjáéledés korszaka

A '80-as években újjáéledő mozgalom már egészen más társadalmi körülmények között kereste helyét, arculatát, hiszen Dániában és bizonyos mértékben a két világháború közötti Magyarországon is a feudalizmusból a polgári demokráciába való átmenetet szolgálhatta a népfőiskola. „A demokratikus öngazgatásra készített föl, s a népi-nemzeti azonosságtudat kialakításával (folkelighed) adott az embereknek tartást, a cselekvéshez erőt.” (Kováts, 1991b 150. o.) A '90-es évek népfőiskolai törekvései is a demokratizálódásra helyezték a hangsúlyt, de kevésbé figyeltek azokra a lehetőségekre, amelyek a csoportok egymásra találását, a felszabadult légkör biztosítását, a közösségépítést segítik elő. (u. o.)

A következőkben három hazai gyakorlatot emelnék ki a nyolcvanas években újraéledő mozgalomból, amelyeknél megtalálható egyfajta célmeghatározás, vagy magának a fogalomnak a definiálása.

Sárospataki Népfőiskola

Kováts Dániel A sárospataki népfőiskolai tanfolyamok szervezésének tapasztalatai című tanulmányában megfogalmazza, hogy a '70-'80-as évekre megnőtt az igény az állami működés, a helyi viszonyok demokratizálódására, világossá vált, hogy a népfőiskola fontos szerepet tölthet be a demokratikus hagyományok, a kulturális azonosságtudat, a helyi önszerveződés élesztésében. Éppen ezért a népfőiskola fogalmának meghatározásához a következő mondatok segítenek hozzá: „Nyilvánvalóvá vált, hogy elsősorban nem a szűkebb értelemben vett szakismeretek nyújtásában van szükség a művelődést szolgáló új intézményre, hanem az autonóm személyiség, a felelősen gondolkodó ember, a tájékozott és cselekvőképes polgár nevelése számára kell valamiféle terep, eligazító közösség. S ez lehet a népfőiskola.” (1991b, 119. o.)

Szintén a Sárospataki Népfőiskola újjászervezéséhez köthetők a következő gondolatok, amelyeket egyik jelentkezési felhívásukban olvashatunk: „A népfőiskola nem ad szakképesítést, bizonyítványt, de tudatosan kiépített programjával elősegíti a résztvevők ismereteinek, gondolkodás- és magatartásmódjának fejlesztését. A jelentkezők a tanfolyam keretében felkészült szakemberek, közéleti személyiségek, nevelők közreműködésével

vitákon, személyiségfejlesztő tevékenységek útján, öntevékeny csoportmunkával, egyéni feladatok vállalásával gyarapíthatják képességeiket. A magas kultúra és a népi hagyományok értékeinek megismerése, az európai kitekintésű nemzeti gondolkodás alakítása, az egyéni, a családi, a közösségi életminőség javítása: ezek a népfőiskolai foglalkozások tematikájának alapjai. Lehetőség nyílik a természet és a társadalom főbb mozgásainak megismerésére, a nemzeti önismeret elmélyítésére, mai gazdasági és szellemi életünk jelenségeinek vizsgálatára. A népfőiskolai közösségben való tevékenység fejlesztheti a tájékozódás igényét, a párbeszédre, a közéleti aktivitásra való képességek, a világ, a kultúra, az emberek közötti kapcsolatrendszer és önmagunk sokoldalú és reális megítélését.” (u. o. 123. o.)

Nagyon pontos megfogalmazásra kerül, miért is fontos a bentlakásos munkaforma egy népfőiskolán: „A hatások mélysége és maradandósága a mindennapok tennivalóiból és gondjaiból kiszakadva megnő, s kedvezőbbek a közösségépítés feltételei. Emellett az estébe, éjszakába nyúló programok, beszélgetések technikailag is szükségessé teszik a kollégiumi elhelyezést (ezért a helybeliek is a legtöbb esetben beköltöztek.) A folyamatos együttlét teszi lehetővé az egymásra épülő programok hatékonyságát, egymás alapos megismerését, az otthonosság érzését, a gátlások leküzdését, a tevékeny részvételt; egyszóval a nevelőhatások elmélyültségét. Minthogy a népfőiskolát nem egyszerűen ismeretterjesztő előadások sorozatának tekintjük, ez az intenzitás, ez a közösségépítés alapkövetelménye.” (u. o. 121. o.)

Rácz István a Sárospataki Népfőiskola egykori igazgatója így fogalmazza meg a népfőiskola célját: „A népfőiskola embert akar nevelni: élete nagy kérdéseiben tájékozott, magyarságában öntudatos, paraszti mivoltára büszke, eleven kultúréletet élő, politikailag iskolázott, gazdasági helyzetét ismerő, új arcú magyar embereket.” (*Kováts* idézi *Ráczot*, 1991a 119. o.)

Vasi Népfőiskola

A Sárospataki példához hasonlóan *Varga András* a Vasi Népfőiskola szervezésével kapcsolatosan szintén nem a szakképzés, hanem a társadalmi önszerveződés igényét, szükségességét emeli ki a rendszerváltás időszakában, mint a népfőiskola feladata: „Most ugyanis nem annyira a szakágazati képzés hiányzik a társadalmunkban és az emberekben, hanem az emberek együvé tartozásának természetes érzése és tudata, és a kisebb közösségek demokratikus öntevékenysége, önszerveződésének lehetősége.” (1991, 133. o.)

A Vasi Népfőiskolánál is megjelenik a bentlakásos forma fontosságának hangsúlyozása mellett annak árnyoldala is, vagyis a megvalósítás nehézségei, erre utal a következő idézet: „A népfőiskolát azonban csinálni kell! Ahogy lehet. Engedve az ideálisnak vélt szervezeti

elképzelésből, európaiságunkért! Egy valamiből azonban nem szabad engedni. Az pedig a bentlakásosság. Mert az ismeretek, a tájékozottság megszerzésén túl, az önművelésre, az önnevelésre és az értelmiségivé válásra való készség fejlesztésén túl a közösségi gondolkodás, a közösségi magatartás alakítására, pallérozására való képesség, erősítése a legfontosabb. Ez pedig csakis a bentlakással, az éjjel-nappali együttléttel alakulhat ki. Ha egyáltalán népfőiskolának akarjuk nevezni a ma még csak 6-8-10 napos tanfolyamokat.” (u. o. 139. o.)

Zalai népfőiskolák

Szintén a rendszerváltás időszakában kezdődött meg a zalai népfőiskolák megszervezése. A népfőiskola fogalmát a következőképpen határozzák meg: „a népfőiskolákat létrehozhatja egyéni vagy társadalmi kezdeményezés egyaránt; önkéntes részvételen alapul, abszolút vagy relatív önállósággal bír; nem egy ember, hanem szervezői munkacsoport, társadalmi vezetőség intézi a népfőiskola ügyeit; a tartalom a résztvevők körében alakul ki.” (*Jagasics*, 1991. 144. o.) E sorok írásakor bentlakásos népfőiskola nem valósult meg Zalában, tanfolyami jellegről beszélhetünk, amely alkalmat ad a szakjellegű ismeretek elsajátítására is, de tematikájukat tekintve leginkább népfőiskola történettel, a szervezés kérdéseivel, helyi értékek megismerésével, lokális identitás erősítésével, ön- és közösségsszervezéssel, továbbá társadalompolitikai jellegű ismeretekkel foglalkoznak. (u. o.)

Kováts Dániel arra hívja fel a figyelmet a '90-es évek elején, hogy meg kell határozni a népfőiskola tartalmi és formai jellemzőit a továbblépés érdekében. Ezeket a következőképpen foglalja össze:

- „olyan művelődési forma ez, amely komplex, a személyiségre ható műveltséganyagra épül;
- a nemzethez a néphez, a tájhoz való kötődés teremt kohéziós erőt, közösségi felelősségtudatot a népfőiskola résztvevői között, mert a hallgatók megismerik a hagyomány értékeit, valamint a jelen folyamatainak megítéléséhez és alakításához szükséges tényeket;
- a helyi folyamatokat nemzeti és európai összefüggéseikben közelítik meg, a humanizmus és a szolidaritás alapján fordulnak más emberek, népek, kultúrák felé;
- a tartós együttlét és a vonzó nevelő személyiségek hatása révén a közösségi önművelés lehetőségét biztosítja;

- a cselekedtető módszerek, az öntevékenység által az egyén képességei is gazdagodnak; a népfőiskola indíttatást ad a folytatáshoz.” (1991b, 150-151. o.)

A felsorolt jellemzők nem csupán a „népfőiskola közösség- és műhelyteremtő, az egyének társadalmi csoportokban való harmonikus együttműködését, a konfliktusok kezelését elősegítő célokat határozzák meg, hanem annak módját is, ahogy a személyiséget, a képességeket, a gondolkodást, a vállalkozási kedvet, a tenniakarást fejleszteni lehet”. (u. o. 151. o.)

Kováts Dániel hangsúlyozza, hogy a népfőiskola fő feladata, hogy az egyén olyan képességek és technikák kifejlesztésére és gyakorlására kapjon lehetőséget, amelyekkel kisebb közösségeibe visszatérve a pozitív folyamatok irányítója, alakítója lesz. A résztvevőinek biztosított közösségi vezető szerepre való felkészítés, valamint a „nem iskolás” formák teszik „főiskolává” az intézményt. A „nép” előtag egyrészt utal az elkötelezettségre, másrészt pedig a központilag előírt tananyag hiányára, vagyis hogy nem a diplomaszerzés a cél, „a műveltségbeli gyarapodás önmagában hordja jutalmát”. (1991b 150-151. o.)

A központi tananyag hiánya azt is jelenti, hogy a népfőiskolásnak más forrásokból kell merítenie, ezért fontos, hogy a lehető legjobban érvényesítsük a nevelő hatásokat. Ide tartozik a népfőiskolai nevelők személyisége, akik inspirációt adnak a továbbgondolkodáshoz, önálló munkához. A társadalmi valóság minél alaposabb megismerése révén ok-okozati összefüggések feltárása, a látókör kiszélesítése érdekében az olvasás (kutatás), a hallgatók egymás tapasztalataiból való tanulása, vagy a művészetek üzenetének érthetőbbé tétele is ebbe a kategóriába sorolható. (u. o.)

Nem csupán forrásokat, hanem pedagógiai elveket, módszereket is megfogalmaz, mégpedig hangsúlyozza az előadó és a hallgató közötti partnerségi kapcsolat kialakítását, az öntevékeny magatartás megvalósításának elősegítését, a közös munkában való részvételt, a közérthetőség, szemléletesség irányelveit. Kiemeli, hogy a népfőiskola képes felismerni, hogy az egyén nem csupán a tanulás, hanem az élet más területein (irodalom, kézimunka, éneklés, tánc, sport) is kiemelkedő, eredeti teljesítményt tud nyújtani, elismerve hogy minden tevékenység lehet alkotó jellegű. A módszerekben a változatosságra ösztönöz, fontos szerepet kap a vita, a népfőiskolán kívüli programok, egy-egy tanulmányút, művészeti program, szórakozási lehetőség (sport, vetélkedő, táncház). (u. o.)

Timaffy László az 1940-es évek nagy népfőiskola-szervezője a népfőiskola embernevelő céljában látja a népfőiskola mibenlétét, erre hívja fel a figyelmet 1990-ben: „A népfőiskolát nem a neve, hanem a tartalma, a benne folyó embernevelés tette népfőiskolává. Ezért nem lehet bármilyen jó szándékú gazdasági vagy művelődési előadássorozatot népfőiskolának

nevezni. Ragaszkodnunk kell a népfőiskola embernevelő céljához!” (Harsányi idézi Timaffyt, 1991b 176.o.) Harsányi szerint ez leginkább a bentlakással valósítható meg, hiszen az együttélés nevelő hatása semmivel sem pótolható, belátta azonban, hogy a ’90-es évek elején erre hazánkban még nincs lehetőség. Elérendő célként kell szem előtt tartani, és addig is, amennyire lehetséges például közös táborozással, projektmunkával, honismereti dokumentumgyűjtő munkával kell helyettesíteni. (u. o.)

Szintén a 40-es évek kiváló népfőiskola-szervezője, *Rácz István* a népfőiskola nélkülözhetetlen feltételének, egy olyan szellemi vezető meglétét tartja, aki összefogja, átlátja a népfőiskola minden munkáját, és a kezdetektől együtt él a közös munkába bevont hallgatókkal, „mert csak egy ilyen vezető tudja a kíváncsiságnak megfelelően nyomon kísérni a hallgatók fejlődését, feloldani a várhatóan jelentkező ellentmondásokat, észlelni, értékelni és kielégíteni a nyilvánvaló vagy csak lappangó szükségleteket”. (Harsányi idézi Ráczot, 1991b, 177.o.)

Harsányi István a „népfőiskolaszerű szervezések” három kategóriájának megkülönböztetésével próbálta meg feloldani az egységes definíció hiányát:

1. „*Népfőiskola*. Ez megfelel a nemzetközi kritériumoknak: nevelő, személyiségfejlesztő, közösséggé formáló intézmény, bizonyos ideig tartó bentlakással egybekötött intenzív kurzussal és az azt kiegészítő időnkénti konzultációval, közös munkában való részvétellel, permanensen-, tehát nem csupán a kurzusok idején működő igazgatósággal.
2. Rövidebb ideig tartó, de lehetőleg legalább két hétvégét is magában foglaló intenzív kurzus azzal a szándékkal, hogy a létrehívó szerv valóságos népfőiskolává kívánja fejleszteni. Ennek neve: *népfőiskolai tanfolyam*. (...)
3. *Szabadiskolai előadássorozat* változó időtartammal, aktuális szükségletek kielégítésére.” (u. o. 177-178. o.)

Harsányi azt is kiemeli, hogy a népfőiskola spontán, alulról kezdeményezett mozgalom, ugyanakkor együttműködhet más intézményekkel is, mint például iskolával, művelődési házzal, vagy egyéb szervezettel. Fontosnak tartja, hogy minden népfőiskola megalkossa a maga „mini rendtartását”, amely tartalmazza a legalapvetőbb jogokat és kötelezettségeket. Minden népfőiskolának saját magának kell kialakítania egyéni arculatát, karakterét. Feladatuk a környék kulturális szükségleteinek a lehető legmagasabb szinten való kielégítése. (u. o. 179.o.)

A kérdésre, „Mi hát a népfőiskola?” a következő definíciót határozza meg: „A hagyományos, minősítő, bizonyítványt, szakmát, diplomát adó tanító-nevelő

intézményrendszeren kívül eső közművelődési, „szabadművelődési”, ismeretterjesztő tanító-nevelő intézmény. Egyik fő jellemzője, hogy semmiféle szakképesítést nem ad. Az a feladata, hogy az önként jelentkező népfőiskolások általános műveltség terén mutatkozó hiányosságait pótolja, segítse őket egységes világképük kialakításában, a világban való eligazodásukban, emberismeretük és önismeretük fejlesztésében, saját életcéljuk megfogalmazásában, személyiségük kiteljesítésében. Felkészíti őket arra, hogy a társadalomban a rájuk szabott élethivatást közösségi emberekként megtalálják, és színvonalasan szolgálják. Ahogy egy finn népfőiskolás megfogalmazta: „hogyan embernek érezzék magukat”.”(u. o. 182. o.)

Balácsi Károly 1992-ben a következő a mozgalmat összetartó „lényegi jegyeket” fogalmazza meg:

1. „A népfőiskola olyan csoportos szabadművelődési tevékenység, amelynek rugalmas keretei között az önkéntesen társult személyek tartósan együttműködnek egy (vagy több) közös cél érdekében.
2. Egy-egy tanfolyam, kurzus keretében a hallgatók olyan általános műveltségi, speciális és szakmai ismereteket szereznek, képességeket fejlesztenek, amelyben a társadalmi-, a csoport- és az egyéni érdekek egybeesnek vagy közel állnak egymáshoz.
3. Az adott program végleges tartalmának együttes kialakításából, a folyamatos (lehetőleg bentlakásos) együttlétből és az aktív csoportmunkából következően a népfőiskola egyidejűleg szolgálja a személyiségfejlődést és a közösségfejlesztést.
4. A mozgalmi jellegét és flexibilitását megőrző, de autonóm intézményi hálózattá szerveződő népfőiskola a mindenkori társadalmi progressziót szolgálhatja, — pártsemlegesen és az állami gyámkodás elutasításával. Vagyis a lokális közösségek és az osztársadalmi szintű, működő demokrácia fejlesztője és nevelőiskolája lehet.”(31-32. o.)

Szigeti Tóth János, a Magyar Népfőiskolai Társaság elnöke a következőképpen fogalmazza meg a népfőiskola definícióját: „A népfőiskola bármely egyéni vagy társadalmi kezdeményezésből és önállósággal létrehozott közművelődési intézmény, a falusi és városi népesség fiatalsága számára, akiket az önkéntes részvételre alapozva, bizonyítvány és központi tananyag előírása nélkül, velük együttműködve, őket főleg az általános műveltség gyarapítására ösztönzi, tartós együttműködés és gyakorlati munka keretében. Főleg a közvetlen körülményekből és szükségletekből származó közös tudás megvitatása és elsajátítása és a helyi társadalmi környezet és részvétel kialakítása érdekében. A résztvevők az ösztöndíj egy részét megtéríthetik. Az ösztöndíjakat társadalmi, szövetkezeti, magán, állami forrásból

fedezik, és távollétük idejére fizetett szabadságban részesülnek. Az önkormányzati autonómiában működő népfőiskola mint közösség leképezi az eszmei falu közigazgatási-szervezeti modelljét.” (1993c, 230.o.)

A népfőiskola céljairól a következőképpen ír: „mivel az embereknek se helyi, se munkás-, se paraszti, se magyar öntudata nem kielégítő, a népfőiskola egyik fő célja az öntudatra nevelés. Tudatosítja a népi műveltség és a hagyományok magyar értékét, mert ennek a leghaladóbb elemeire építhető a jövő magyar műveltsége, azt adja, amire a népnek szüksége van népi szellemben:

- magyar, helyi és rétegöntudatot és önismeretet
- a korszerű tájékozódást az életben, nagy gyakorlatiassággal
- szervező és irányító tevékenységet és
- a helyes önnevelés szellemi alapjait.” (u. o. 233.o.)

A népfőiskola nem a társadalmi előrelépést szorgalmazza, hallgatói ott folytatják az életüket, ahonnan jöttek. „Célja a helyi élet és a társadalom közösségi átalakításáért tenni képes emberfők kiformálása.” (u. o. 233.o.)

A népfőiskola fogalmának még pontosabb meghatározásához érdemes áttekintenünk, miben különbözik más közművelődési formától. *Szigeti Tóth János* szerint a népfőiskolánál a közönség közösségként való viselkedése jellemző. Az előadó-centrikusságot a partnerség váltja fel, továbbá a népfőiskolán az élettapasztalat egyenrangú a szisztematikus tudással. Nagyon fontos az elsajátítás alapvető módszereként megjelenő párbeszéd hallgató és nevelő között. A népfőiskolákon a helyi társadalom kérdései álltak középpontban, s fontos szerepet kapott a társadalmi ténykutató irányultság és a népi kultúrának a szerepe. Szintén meg kell említenünk, hogy a népfőiskola társadalmi alapon, öntevékenyen jön létre jogilag formalizálva, ezt a kezdetekben nem sikerült teljes mértékben a gyakorlatba átültetni, azonban a belső önkormányzatiságra való törekvés mindenhol fontos szerepet játszott. (1993b)

1997 fontos év a népfőiskolák történetében, hiszen ekkor került először törvényben megfogalmazásra a népfőiskola fogalma. Az 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről a következőképpen határozza meg a népfőiskolát: „olyan felnőttoktatási célú tanfolyamokat szervező, helyi önszerveződés alapján létrejött szervezet, amelynek pedagógiai programja a szakismeretek átadásán túl személyiségfejlesztő (állampolgári, közéleti) elemeket is tartalmaz, s melynek lebonyolítási, oktatási rendszerét, módszereit a résztvevők maguk is alakíthatják”.

Az 1998-ban a Magyar Népfőiskolai Társaság által kiadott Népfőiskolai Kalauzban a törvény definíciója mellett a következő értelmezés is megjelenik: „A népfőiskola az egyes polgárok csoportjai, a helyi társadalom közössége által, felnőttek vagy felnőtt fiatalok részvételével, önállóan-bentlakásos vagy nappali kurzus keretében-szervezett közösségi és szabad művelődés. Ennek terjedelme lehet a néhány előadást tartalmazó rövid kurzustól egészen a több hónapos bentlakásos tanfolyamig. Benne a résztvevők érdekei érvényesülnek, tevékenységét érintően a törvények előírásain kívül semmilyen beleszólást nem érvényesíthet. Közvetlen szervezeti kereteit, független döntéseit a közösség maga alakítja ki, róla minden adatszolgáltatás önkéntes jellegű, s az is csak a szakmai, anyagi, erkölcsi, politikai támogatást és fejlődést szolgálhatja.” (Bordás, Sz. Tóth, Trencsényi, 56-57. o.) Jellemzője a rugalmasság, mind módszereiben, mind pedig a képzés tartalmát tekintve. Hallgatói aktívan részt vesznek művelődésük megtervezésében, kialakításában. A csoportmunkában a vezetők, tanárok és a hallgatók partnerként dolgoznak együtt. Az információ forrása nem csupán a tanár, kialakul az önálló ismeretszerzés, tanulás képessége. Fontos a dolgok hátterének, az összefüggéseknek a feltárása. Megtanulnak együttműködni, a csoportos tanulás, a közösség értékévé válik, új közös tudás szüleik. A demokratizmus formáit a gyakorlatban sajátítják el. Mindezekből következik, hogy a tanulás élményszerűvé válik. (u. o.)

Szintén itt említik, hogy a népfőiskola meghatároz bizonyos alapértékeket, mint nemzet, szolidaritás, közösség, tolerancia, amely természetesen függhet a népfőiskola típusától, de ezek olyan alapértékek, amelyek tulajdonképpen a klasszikus értelemben vett népfőiskola sajátjai. Nem csupán alapértékeket, hanem célokat is megjelölnek, vagyis a népfőiskola feladata „segíteni a résztvevőket

- egész emberekké,
- műveltebb emberekké,
- szabad emberekké és
- demokratikus emberekké válni.” (u. o. 56. o.)

Egész emberekké, vagyis kiegyensúlyozott személyiséggé, akinél a szellem egyik területe sincs elnyomva vagy korlátozva. A művelt ember fogalma a tanulás képességét, és a tanulni vágyást fedi, vagyis az élethosszig tartó tanulás fontosságának felismerését. A szabad ember azt jelenti, hogy a népfőiskolás senkinek nincs alárendelve, cél, hogy önállóan gondolkodjon, és megtanulja kimondani a saját véleményét. A demokratikus ember eszméje a társadalomban való aktív részvételre utal, megtanulta, hogy fontos meghallgatni másokat és tanulni tőlük. (u. o.)

Balázsi Károlytól a „Mit tekinthetünk ma Magyarországon népfőiskolának?” kérdésemre a következő választ kaptam: „(...) *ha a legszélesebb közelítésben nézzük (...) egy felnőttképzési alapintézmény, tehát az iskolán kívüli közösségi művelődésnek a legtágabb értelmében helyet adó intézmény, mondhatnánk egy szabadiskolának is, hogy ha a szó nem adna okot félreértésekre. Például a szónak a legtisztább értelmében (...) szabadiskolának is nevezhetjük. Tehát a hagyományos formák közt a felnőttképzésnek egy fontos intézménye. Azért van különlegesen fontos szerepe, mert ez nem egy frissen kitalált, kiagyalt, íróasztal mellett kigondolt forma, nem módszer, hanem egy közel kétszáz éves európai tradícióra megy vissza, arra az európai tradícióra, amelyben a hagyományos paraszti társadalmaknak az értékeinek (...) megvolt a munkabecsülete, a magántulajdon tisztelete és a kereszténység, mint egy kétezer éves európai hagyomány. Tehát ezeknek a szellemében működő felnőttképzési intézmény. Még túlmenően azt tehetnénk hozzá, hogy erősen gyökeredzik abban a talajban, ahol van, tehát az a lokalitás, ahhoz a kistérséghez kapcsolódik, annak a problémáit fölállalja, azt igyekszik megoldani, annak a szükségleteiből indul ki. Tehát ennyiben is más, mint egy hagyományos iskolarendszer, amelynek van egy országos, sztemerd képzési programja és ott mindenütt azt próbálják eladni egy szatmári faluban ugyanúgy, mint az V. kerületben. Itt meg azért jelentősen különböző intézménynek képzeljük el a keleti Túrístvándít, mint a nyugati Vasvárit.*” (2012)

3.2. Összegzés, saját definíció alkotása

A vizsgált fogalom meghatározásokat tekintve megállapíthatjuk, hogy egyre inkább távolodtunk a grundtvigi hagyománytól, a keresztény szellemiség említése az 1940-es éve óta először Balázsi Károlynál jelent meg. Harsányi megfogalmazásaiban fellelhető a grundtvigi gondolatok jelenléte, azonban Sz. Tóth Jánosnál inkább a szervezeti keretek kerülnek meghatározásra a definícióban. Az 1997-es törvényi megfogalmazás lényegre törő tág definíció, s talán pont ezért túl általánosnak is tekinthető, hiszen olyan művelődési formáknak is teret enged, amelyek bizonyos megfogalmazások szerint nem feltétlenül sorolhatók a népfőiskola kategóriájába, hiszen például egy-egy ezen meghatározás alapján szervezett tanfolyamon nem feltétlenül jut érvényre a népfőiskola közösségfejlesztő törekvése, módszereiben, elveiben sem kell a klasszikus mintához ragaszkodnia. A grundtvigi gondolatok kevésbé jelennek meg a megfogalmazásban, például egy-egy ilyen tanfolyam akár vizsgával is zárulhat. Pozitívum, hogy maguknak a hallgatóknak is igen nagy szabadságot ad, valamint, hogy bizonyos értelemben támogatja azokat a friss kezdeményezéseket, amelyek nem feltétlenül tudnának megfelelni komolyabb kritériumrendszernek.

A következtetéseket levonva olyan definíciót szerettem volna megalkotni, amelynek értelmezésében nem veszik el a népfőiskola sajátos szellemisége, arculata, vagyis azok a momentumok, amiktől népfőiskola a népfőiskola, gondolva itt főként a grundtvigi hagyományra. Fontosnak tartom, hogy inkább olyan kezdeményezéseket nevezzünk népfőiskolának, amelyek megfelelnek bizonyos kritériumoknak, elkerülve ezzel az esetleges félreértéseket, ugyanis a népfőiskoláról egyébként is hiányos vagy a legtöbb esetben inkább hiányzó ismeretek pótlása komoly felelősség a mozgalom elismerése, megítélése szempontjából. Ennek megfelelően a következőkben határoznom meg a népfőiskola lényegét:

A népfőiskola a nem formális tanulás tárgykörébe tartozó felnőttképzési, művelődési céllal létrejött, helyi kezdeményezéssel alulról szerveződő szervezet/intézmény, egyben művelődési forma, amely szellemiségében legalább nyomokban a grundtvigi hagyományokat követi, vagyis a népfőiskola a nemzeti öntudat, a személyiség, az öntevékeny magatartás fejlesztésének helye, ahol a résztvevők általános vagy szakmai jellegű, jellemzően gyakorlatorientált képzésben vesznek részt. A hallgató-tanár partnerségi kapcsolat kialakítása kulcsfontosságú a közös munka során, amelyet a hallgatók maguk is alakítanak. A népfőiskola a tanulási kedvre épül, ennek értelmében a hallgatók részvétele önkéntes, nincsenek vizsgák és nem ad végzettséget, képesítést. A népfőiskola feladatai közé tartozik a résztvevők közösségé alakulásának segítése is, éppen ezért nevelő hatásának egyik legfontosabb tényezője a közösségben való működés, együttélés, amit leghatékonyabban a bentlakásos munkaformával valósíthat meg.

(A népfőiskola fogalmát számomra leginkább a többhónapos bentlakásos képzések fedik, azonban a jelenlegi hazai viszonyok között ezek nagyon nehezen megvalósíthatóak, éppen ezért a definícióban nem határoztam meg időtartamot, és azt sem, hogy a népfőiskola kizárólag bentlakásos intézmény lehessen.)

4. A Lakiteleki Népfőiskola

A következőkben szeretnék rövid ízelítőt adni a Lakiteleki Népfőiskola történetéből, tevékenységéből (részletes beszámoló a következő fejezetben olvasható), fontosabb adatait ismertetném, ezt követően az általam felállított definíció alapján fogom vizsgálni a Népfőiskolát.

4.1. A Népfőiskola bemutatása

„A Lakitelek Alapítványt és Népfőiskolát Lezsák Sándor és felesége alapította, tervezte és álmodta meg a kilencvenes évek elején.” (<http://lakitelek.hu/nepfoiskola>) Pontosabban 1991 februárjában hozták létre a Népfőiskola Alapítvány alapítóját a Lakitelek Alapítványt. (Lakiteleki Hírlevél, 1997) A közel négy hektáros terület, amelyen ma a Népfőiskola áll 1991 őszén rendezett árverésen került az alapító szervezet birtokába (Sütő, 2012), ma pedig a Magyar Katolikus Egyház tulajdonában van. (Balázsi Károly közlése, 2012) Az Alapítvány a tevékenységéhez szükséges épületeket (vendégház, étterem, uszoda, előadóterem és irodák) kezelői szerződéssel bérli, míg a gépi és más eszközök az Alapítvány tulajdonát képezik. (Közhasznúsági jelentés, 2011)

A Népfőiskolát Lezsák Sándor és felesége álmodta meg, de létrejötté tulajdonképpen egy hatalmas összefogás eredménye. Mozgósították az emigrációban élő magyarokat, hazai és helyi támogatókat szerveztek, és több olyan nagyszabású vállalkozást indítottak útjára (olimpiai Top- tipp játék, Frici, a Vállalkozó szellem című televíziós vígjáték sorozat), amelyek több tízmilliós nyeresége révén folyamatosan épülhetett a Népfőiskola. (<http://lakitelek.hu/nepfoiskola>)

A Népfőiskola épületeinek nagy része az 1990-es években létesült. 1993 májusában készült el a 94 férőhelyes Vendégház, majd 1993 decemberében a Kölcsey-ház, amely 150 fős konferencia-teremnek ad otthont. 1994 tavaszán került átadásra a fedett uszoda, amely 2007-ben vette fel a Gyarmati Dezső Tanuszoda nevet. 1994 decemberében nyitott meg a 150 személyes Tisza vendéglőt, melynek tetőterét beépítve további 50 férőhellyel gazdagodott a Népfőiskola. 1997-ben szentelték fel az ökumenikus Szent István kápolnát. (Lakiteleki Hírlevél, 1997) A négy hektáros területen található továbbá a Nemzeti Panteon, és a Keresztény Panteon (amelyekről a későbbiekben bővebben írok). A Széchenyi épület ad otthont a világban egyedülálló Emigrációs gyűjteménynek és a hozzá kapcsolódó könyvtárnak, a Bolyai ház pedig a Rendszerváltó archívumnak. A Népfőiskola területén

működik a Lakitelek Alapítvány által létrehozott Antológia Nyomda és Könyv-kiadó, amelynek több mint száz kiadványa jelent már meg. (*Diós és Viczián, 2002*)

„A Lakiteleki Népfőiskola közösségteremtésben, a felnőttképzés módszereiben eredményesen ötvözi a dán, a finn, a svéd, és a német, valamint a két világháború közötti hazai népfőiskolai hagyományokat. Mindezek háttérében Lezsák Sándor háromévtizedes pedagógusi és népművelői szervező gyakorlata és képessége áll. A népfőiskolai kollégiumok, szaktanfolyamok, speciális tartalmú képzések, szabadegyetemi formák, egy-egy szakma továbbképző – és érdekvédelmi fóruma mellett helyet kap a Népfőiskolán a dolgozók gimnáziuma is, a kecskeméti Németh László Gimnázium kihelyezett tagozata.” — olvasható a Népfőiskola honlapján. (<http://lakitelek.hu/nepfoiskola>)

2003. március 22-én a Lakiteleki Népfőiskola pedagógiai és közösségsszervező munkássága elismeréséül megkapta a Magyar Örökség Díjat. Magánemberek javaslata alapján lehet a bizottság elé kerülni, ezért a Népfőiskola azóta is nagyon büszke ezen eredményére. (u. o.)

A Népfőiskola tevékenységének részletes ismertetésére a következő pontban kerül sor, amelyet egy rövid statisztikai összefoglalóval vezetnek be. A következő adatokat a Népfőiskolán 2012-ben készült kutatás munkaanyagából idézem: „Az elmúlt 20 évben a Lakiteleki Népfőiskolán összesen 831 programot valósítottak meg. A programnapok száma (amikor valamilyen rendezvény volt a Népfőiskolán) meghaladta a 6500-at, míg a résztvevői napok (a résztvevők és a programnapok számának szorzata) száma a 307 ezret.” (Kárpát-medencei Népfőiskolai Hálózat, 2012) Az említett munkaanyag a programtípusok összefoglalását táblázatban mutatja be (5. sz. melléklet), a megoszlásukat pedig diagram szemlélteti (6. sz. melléklet). (A munkaanyagot Lezsák Sándor, a Népfőiskola Alapítvány kuratóriumi elnökének engedélyével használtam fel.)

4.2. A Népfőiskola Alapítvány céljainak megvalósulása

Mivel a Lakiteleki Népfőiskolát a Népfőiskola Alapítvány működteti, a vizsgálatnál az alapítvány céljait vettem alapul. A Népfőiskola Alapítvány 2004 óta közhasznú szervezetként működik. Alapító okiratában megfogalmazott keretek között vállalkozási tevékenységet is folytat, de csupán kiegészítő tevékenységként, közhasznúsági tevékenységét nem veszélyeztetve, hanem annak érdekében. (*Sütő, 2012*)

A Népfőiskola Alapítvány alapító okiratában a következő célok kerültek megfogalmazásra:

„Megőrizni kulturális, nemzeti örökségünket, azt ápolni, továbbfejleszteni, és ha kell oltalmazni.

Elősegíteni a felnövekvő magyar nemzedék erkölcsi, szellemi és testi gyarapodását.

Támogatni a társadalom demokratikus önszerveződési formáinak minél szélesebb körű kiteljesedését és elterjedését a népfőiskolai módszerekkel.” (7. sz. melléklet)

A következőkben pontonként haladva vizsgálom, hogy a Népfőiskolán hogyan valósultak meg ezek a célok az elmúlt húsz évben. Az elemzés alapjául az 1992-2009-ig Lakiteleki Hírlevél címen megjelenő, a Népfőiskola Alapítvány és az Emigrációs gyűjtemény tájékoztató jellegű dokumentumai, az éves program naptár (2012), a Népfőiskola honlapján olvasható cikkek, információk, képgaléria (2009-2012), a népfőiskola munkatársaival készített interjúk, valamint személyes tapasztalataim szolgáltak. (A Népfőiskola úgynevezett külső rendezvényeknek is helyet ad, az elemzéshez a teljes egészében vagy részben a Népfőiskola által szervezett belső rendezvényeket vettem alapul.)

4.2.1. „Megőrizni kulturális, nemzeti örökségünket, azt ápolni, továbbfejleszteni, és ha kell oltalmazni.”

Általános értelemben a nemzeti, kulturális örökség fogalma nem csupán az épített környezetet, vagy a tárgyi emlékeket foglalja magába, hanem idetartoznak azok a hagyományok, szokások is, amelyek szintén kultúránk szerves részét képezik. Ugyanakkor tágabb értelemben nemzeti kulturális örökségünk megőrzésén, ápolásán, továbbfejlesztésén, oltalmazásán érthetjük mindazokat a dolgokat, amelyekben megnyilvánul magyarságunk, nemzettudatunk, legyen az a Himnusz éneklése bizonyos alkalmakkor, megemlékezés egy-egy fontos történelmi személyről akár egy ünnepéllyel, akár emlékmű állításával. A következőkben ennek értelmében ismertetném a Lakiteleki Népfőiskola ide kapcsolódó tevékenységét.

Nem csupán tartalmában, programjaiban láthatjuk a cél megvalósítását, hanem a külsőségekben, az épületekben, a Népfőiskolán található tárgyakban is felfedezhetjük ennek jeleit. A folyamatosan bővülő Nemzeti Panteon a XIX-XX. századi Magyarország jeles alakjainak állít emléket az élet minden területéről, megtalálható itt többek között Illyés Gyula, író, Gyarmati Dezső, olimpiai bajnok, Szent-Györgyi Albert Nobel-díjas tudós szobra. A Keresztény Panteon a Szent István kápolna előkertjében ad helyet a XX. századi vértanú és hitvalló püspökök mellszobrainak (például Mindszenty József, Prohászka Ottokár, Boldog Apor Vilmos).

A Kölcsény ház sajátos hangulata kétségkívül magával ragadja a belépőt, köszönhető ez többek között a falakat és a galériát díszítő fafaragásoknak, amelyek hűen tükrözik magyarságunkat, hiszen nagy részük egy-egy címet ábrázol, még pedig a történelmi Magyarország hatvannégy vármegyéjének címereit. A galérián Lakitelek címere, Szent László hermája, a magyar Szent Korona, az „Erdély álmoképekben” című faragás, valamint 1956 – a Pesti srácok örömmámora című dombormű foglal helyet. Az alkotások Ferencz Béla Amerikában élő fafaragó művész életmű kiállítása keretében díszítik az épület belső terét, aki munkáit a Népőiskola Alapítványnak ajándékozta. Művei a Vezéri kőjúrta kiállító teremben is megtekinthetők. Ezen kívül a Népőiskola számos művész időszakos kiállításának is otthont ad. (Lakiteleki Hírlevél, 2004, <http://lakitelek.hu/nepfoiskola>)

A négyhektáros területen szétszórva találkozhatunk egy-egy jeles magyar személyiségnek, szervezetnek emléket állító faragott paddal, jelenleg körülbelül 50 található az épületek környékén, de számuk folyamatosan bővül, akárcsak az úgynevezett útjelző tábláké, melyek száma 100 körül mozog, többek között a történelmi Magyarország számos helyszínét olvashatjuk rajtuk. (<http://lakitelek.hu/nepfoiskola>)

A Bolyai ház alsó részében található a Rendszerváltó archívum, amelyben több mint ezer irattári doboz, 800 hangkazetta és több mint 300 videokazetta, valamint Lezsák Sándor gyűjteménye, a lakiteleki találkozók, a szamizdatos irodalom, a demokratikus ellenzék és az MDF történetének első éveit dokumentáló anyagok adnak tájékoztatást az elmúlt negyedszázad ellenzéki megnyilvánulásairól és a rendszerváltó történetéről. Idetartozik továbbá, hogy a Népőiskola Rendszerváltó Archívum címmel 2002-ben kéthavonta megjelenő történelmi szemlét indított útjára, amely a gyűjtemény nyilvánosságát szolgálja. Az Archívum bővítése folyamatosan zajlik, vezetője Szécsi Árpád, fiatal politológus, akinek ez a témakör az egyik kutatási területe. (u. o.)

„A Lakiteleki Népőiskola a magyar emigráció központja.” — olvashatjuk a Népőiskola honlapján. A kulturális, nemzeti örökségünk megőrzése alatt nem csupán a határon belül, hanem azon kívül élők munkásságának ápolását is értjük. A Népőiskola az Emigrációs gyűjtemény, vagyis több ezer könyv, plakát, kisnyomtatvány, röplap és más írásos anyag, dokumentum, valamint 1993 óta az „Emigráció a hazáért,” címet viselő állandó kiállítás révén mutatja be a nyugat-európai és a tengerentúli magyar közösségek, alkotók, írók életét, munkásságát. Vitéz Bánkuty Géza jóvoltából 2006 óta ad otthont a Kölcsény ház az 1956-os forradalom életképeit bemutató fotókiállításnak. (u. o.)

Az elmúlt húsz évre visszamenőleg a fenti cél elérésének tekintetében vizsgáltam a Népőiskola programkínálatát, a következőkben összegezném tapasztalataimat. A

Népfőiskolán több visszatérő, gyakran 10-15 éve minden évben megszervezett programmal találkozhatunk. Ez leginkább a nyári táborok tekintetében jellemző. Ide sorolható a Honfoglalás kori életmód tábor, vagy az 1995 óta a budapesti Művészetbarátok Egyesületével közösen minden évben megrendezett Képzőművészeti Alkotótábor. Célja az alföldi tanyavilág megőrkítése, a környék művészeti értékeinek megismerése, a magyar kultúra és művészet ápolása. Az elkészült alkotások kiállítás keretében tekinthetők meg a Népfőiskolán. (u. o.)

A Népfőiskola évente hirdet egyéni vagy csoportos történelmi vetélkedőt általános vagy középiskolások részére, melyek révén a magyar történelem különböző korszakaival, eseményeivel ismerkedhetnek meg a diákok alkalom adtán egy-egy jeles történelmi esemény vagy személy évfordulójához kapcsolódva (1995 „Emese álma”, 2003 „Emlékét idézzed...”, 2012 „Tiszták, hősök, szentek”).

A magyarság tudat fontosságát számos más program révén is hangsúlyozza a Népfőiskola, itt említhető meg, hogy nemzeti ünnepeinken megemlékezéseket tartanak, olykor a faluval közösen, mint a Szent István napi keresztalja zárandoklatokkal, amely Lakitelekről indul és a Népfőiskola Szent István kápolnájánál zárul. Az 1996-os évben a honfoglalás 1100 éves évfordulójára emlékezett a Népfőiskola, melynek keretében a hallgatók ellátogattak Ópusztaszerre, ahol megtekinthették a Feszty-körképet. 2006-ban egész éves ünneppsorozattal emlékeztek az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc 50. évfordulójára. A költészet napján minden évben általános iskolásoknak szerveznek versmondó mesemondó, népdaléneklő, vagy éppen rajzversenyt. (u. o.)

Megemlíthető, hogy a Népfőiskola rendezvényein legyen szó akár kollégiumi hétvégéről, akár a hegybírók báljáról, ami szintén éves program, gyakori a népi hagyományok, népi művészet bemutatását, felelevenítését, célzó program, egy kiállítás, néptáncest, előadás keretében.(u. o.)

Vannak egyéb kifejezetten olyan programok, amelyek önmagukban is a nemzeti, kulturális örökség ápolását szolgálják. A kilencvenes évek elején Magyar őstörténeti tábor várta az érdeklődőket, amely régmúltunk nyomait kutatta, a „Honismeret és helytörténet szerepe a hazafiságra nevelésben” című szeminárium pedig arra keresett választ, hogy hogyan segítheti a nemzettudat erősítését a helytörténetírás és a helyi hagyományok gondozása. (u. o.) 1999-ben rendezték meg a Nemzetközi Alpok-Adria Kollégiumot, melynek keretében öt ország (Ausztria, Horvátország, Olaszország, Szlovénia és Magyarország) fiataljai ismerkedtek meg a magyar kultúrával, annak sajátosságaival az élet különböző területein. (Lakiteleki Hírlevél, 1999) Részben hasonló céllal indítja a Népfőiskola 2013-ban az

Országkép, Hungarikumok sorozatot, amellyel külföldi diákoknak kívánja bemutatni hazánk értékeit. (Kisfaludy-Bak Judit közlése, 2012)

Beszélhetünk a hagyománnyá váló néptánc táborokról, (amelyek olykor egyben szakmai találkozók is), a 2004-ben megrendezett citeratáborról vagy a nemzetközi nemeztáborról, 2012-ben a rovásírás tanfolyamról vagy a vitézi rend történelmi táboráról. (Lakiteleki Hírlevelek, <http://lakitelek.hu/nepfoiskola>) Ide sorolható, hogy felmérték Lakitelek helyi értékeit, majd az eredményeket a Kölcsey házban mutatták be kiállítás formájában. (Kisfaludy-Bak Judit közlése, 2012)

A vidék tárgyi és szellemi örökségének támogatására a következő programot találtam: 2004 januárjában a Lakiteleki Népfőiskola volt a SAPARD programmal kapcsolatos kétnapos, Bács-Kiskun megye kistérségeinek fejlesztése érdekében szervezett Egyeztető Fórum utolsó állomása, melynek célja a résztvevők támogatása, hogy minél több eredményes pályázatot nyújthassanak be a megyéből, többek között a falufejlesztés és -felújítás, a vidék tárgyi és szellemi örökségének védelme és megőrzése céljából. (Lakiteleki Hírlevél, 2004) Ide kapcsolódhat a 2012-ben Hungarikumok, helyi értékek (Imre Károly) címmel megjelent népfőiskolai füzet.

4.2.2. „Elősegíteni a felnövekvő magyar nemzedék erkölcsi, szellemi és testi gyarapodását.”

A célmeghatározás széles korosztályt érint, hiszen „felnövekvő magyar nemzedék” alatt szorosan véve az óvodástól a középiskolás korosztályba tartozókat értjük, tágabb értelemben idesorolható a felsőoktatási intézményekben tanuló generáció is. Elemzésem ezen részét három részre fogom bontani, külön tárgyalom az erkölcsi, a szellemi és a testi gyarapodás elősegítésének megvalósulását. A népfőiskolai kollégiumok leginkább a felnőttképzés tárgykörébe tartoznak, ugyanakkor mivel nagyrészüket egyetemistákat, főiskolásokat céloz meg, ezért jelen pontnál is foglalkozom velük. Bár a kollégiumok is besorolásra kerülnek, meg kell említenünk, hogy a programjukat lebontva mind a három terület megjelenik (például vallási programok, szakmai előadások, szabadidőben uszodahasználat, Szabadegyetemen sport versenyek). (Kisfaludy-Bak Judit közlése, 2012)

A Népfőiskola programjai között számos gyermekeknek, ifjúságnak szóló tábor szerepel, amelyek zömében mind az erkölcsi, mind a szellemi, mind pedig a testi gyarapodást szolgálják. Minden tábor részben szemléletformáló, személyiségfejlesztő hatással bír — beleértve azt is, hogy nagyrészt közösségi programokról beszélünk — emellett elméleti és gyakorlati részből állnak (ha nem is a szó szoros értelmében élesen elkülönítve egymástól),

valamint minden tábor alkalmával jut idő a közös játékra, vetélkedőkre, kirándulásra, sportolásra. Ennek értelmében nem külön kategóriákba sorolva, hanem egyben mutatom be a táborok témakörét.

A táborokat jellemzően nyaranta rendezik meg, többnyire általános vagy középiskolás korosztálynak. Nagy népszerűségnek örvendett a már említett Honfoglalás kori életmódtábor (1995-2002-ig minden évben), a gyermek Sakktábor, amelyet 1995-2005-ig (2003 kivételével) minden évben megrendeztek, 1999-ben jelent meg a palettán a gyermekeknek szóló néptánc tábor, vagy a Garabonciás olvasótábor a Népfőiskola Alapítvány a Magyar Garabonciás Szövetséggel 1994 óta valósítja meg. A tábor elméleti része olyan nevelési, művelődési formákat tartalmaz, amelyek növelik a résztvevők emberségét, társas ismereteit, kötődését néphez és nemzethez. Középfokú nyelvvizsgára felkészítő angol és német nyelvi táborokat is kínál a Népfőiskola (például 1996, 1997, 1999, 2011, 2012)., (Lakiteleki Hírlevelek, <http://lakitelek.hu/nepfoiskola>)

Ezek a legnépszerűbb táborok, ezen kívül az elmúlt húsz évben rendeztek még többek között csángó tábor, Szent Imre rajztábor, zene tábor, cserkésztaót, Hell Miksa természettudományi-csillagász tábor, amely elméleti és gyakorlati foglalkozások révén mutatta be Galilei, Kepler, Newton munkásságát (távcsöves megfigyelések, tájismereti kirándulások). Itt említhető meg a 2003-as Pátyi kézműves tábor, amelynek során a gyermekek sajátkezü ajándékokat készíthettek zömében minden háztartásban fellelhető anyagokból, esetenként hulladékokból, amely részben a gyermekek kreativitásának fejlődését, másrészt pedig a környezetvédelmi gondolkodás kialakulását támogatta. (u. o.)

A Népfőiskolán több program születik az esélyegyenlőség jegyében, példának említhetjük az „Együtt-egymásért”, siket és nagyothalló gyerekek nyári táborát (2002), amely a gyerekek szociális integrációját hivatott elősegíteni. (Lakiteleki Hírlevél, 2002) A Népfőiskola Alapítvány és a Kapaszkodó című újság szerkesztősége önéletrajzírói pályázatot hirdetett értelmi fogyatékos gyermeket nevelő szülőknek „Életképek” címmel. A pályázat díjazottjai családjukkal a Lakiteleki Népfőiskolán tölthettek egy-egy hetet, illetve egy-egy hétvégét. A program a Kapaszkodó tábor nevet kapta (például 2006, 2007, 2008, 2012). (Lakiteleki Hírlevelek, <http://lakitelek.hu/nepfoiskola>) 2002-ben rendezték meg a Mozgáskorlátozott és egészséges fiatalok integrációs sporttáborát (Lakiteleki Hírlevél, 2002), valamint említhető még a kecskeméti székhelyű Mozgássérült Fiatalokért Alapítvány 2012-ben a Népfőiskolán tartott Egészséges Életmód tábora 22 fő mozgáskorlátozott és kísérőik részvételével. (<http://lakitelek.hu/nepfoiskola>)

(Szintén a társadalmi integráció jegyében rendezték meg a Fogyatékossgal élők képzőművészeti alkotótáborát 2004-ben, 2008-ban az Abylimpiát, valamint a hagyományvá váló Akadálymentes napot 2004-től (2000 Mozgássérültek napja, 2001-2003 Fogyatékossgal élők napja), továbbá a kerekesszékes Gördülő táncsoport edzőtáborát, valamint egy kollégiumi képzés is kapcsolódik ide, a Batthyány-Strattmann Kollégium, amelyről a későbbiekben bővebben szölok. (Lakiteleki Hírlevelek, <http://lakitelek.hu/nepfoiskola>))

Megemlíthetünk olyan tevékenységeket, programokat, amelyek nem közvetlenül, csupán közvetve szolgálják a fenti célt, ugyanakkor fontos szerepük van. Ide tartozik, hogy a Lakiteleki Népfoiskola 1996-tól Családsegítő Szolgálatot működtet, továbbá több ízben megrendezésre került a nagycsaládosok tábora. 2000-ben Klébelsber Kollégiumot hirdettek, melyben nagy szerepet kaptak a kisiskola megtartó képességének növelését szolgáló tapasztalatok, lehetőségek. 2010-ben a XI. Országos Babatalálkozóának adott otthont a Népfoiskola, melynek célja egyfajta fórum létesítése a szülőknek, nevelőszülőknek. 2012-ben helyet adott a Nagycsaládosok Országos Egyesülete által szervezett VIII. Családkongresszusnak, melyet a Varga Domonkos Nagycsaládos Közéleti Kollégium készített elő. Ide sorolható, hogy 2007-ben XII. alkalommal találkoztak a Népfoiskolán a Kárpát-medencében élő, kistelepülésen tanítók. (u. o.)

Fontos megemlíteni azokat a tanulmányi, kutatói ösztöndíjakat, tanulmányi versenyeket, vetélkedőket is, amelyek pénzügyi alapjait közismert és kevésbé ismert névadók és támogatók felajánlása vagy végrendelete tette lehetővé (<http://lakitelek.hu/nepfoiskola>), amelyek szintén hozzájárulnak a „felnövekvő magyar nemzedék erkölcsi, szellemi és testi gyarapodásához.

4.2.2.1. Erkölcsi „nevelés”

Az erkölcs lehet szokás, külső cselekvésmód, melyet másoktól átvéve követünk, szoros értelemben az emberre vonatkozó természeti és tételes (isteni és emberi) törvényeket megtartó cselekvésmód, a társadalom szempontjai szerint helyesnek tartott emberi magatartás, amely koronként és közösségenként változik. (Diós és mtsa., 2002) Ennek értelmében erkölcsi nevelés alatt értem mindazokat a programokat, amelyek közvetve vagy közvetlenül szolgálják a „felnövekvő magyar nemzedék erkölcsi gyarapodását”. A közvetett leginkább azokat a kiállításokat, rendezvényeket, megemlékezéseket, szoboravatókat, padavatókat jelöli, valamint magát az épített és tárgyi környezetet, amelyeknek nem feltétlenül elsődleges célcsoportja az adott korosztály, nem is nevelő célzatúak, azonban nevelő hatással bírhatnak.

A Lakiteleki Népfoiskolán 2012-ben végzett kutatás adatai szerint a Népfoiskolán évente 8-10 kiállítás tekinthető meg, 2012 májusáig 21 szobrot avattak fel. Az ünnepek

többnyire nemzeti ünnepeinkhez, a Kecskeméti Németh László Gimnázium kihelyezett tagozatának jeles eseményeihez, valamint ösztöndíjak átadásához kapcsolódik, de egyéb ünnepségeket is szerveznek, mint például emléknapokat. (Kárpát-medencei Népőiskolai Hálózat, 2012)

Szintén ide sorolnám azokat a rendezvényeket, amelyek a keresztyén szellemiség jegyében zajlanak a Népőiskolán. Ide tartoznak a neves egyházi személyekre való emlékezések, 1998-ban indítottak ehhez kapcsolódó rendezvénysorozatot, ekkor például Ordass Lajos evangélikus, Ravasz László református püspökökre emlékeztek, majd Unitárius emléknapot tartottak. 1999-ben Romzsa Tódor kárpátaljai görög katolikus püspökre, 2000-ben pedig Márton Áronra, erdélyi katolikus püspök emlékét idézték föl. Ide sorolhatók az egyházi vonatkozású nemzeti ünnepeink, mint augusztus 20-a megünneplése, amikor rendszeresen Szent István napi ünnepséget tartanak. 2005 májusában Mindszenty zarándoklatot szerveztek Mariazellbe a bíboros temetésének 30 évfordulóján tartott Mindszenty napokra. 2011-ben Komárom-Nyitra-Nagyszombat-Pozsony érintésével Pázmány Péter zarándoklaton vehettek részt az érdeklődők, 2012-ben pedig Nándorfehérvárra zarándokolhattak. (Lakiteleki Hírlevelek, <http://lakitelek.hu/nepfoiskola>)

1996-ban és 1997-ben hittantábort rendeztek, továbbá a már említett „Együtt-egymásért” siket és nagyothalló gyermekek táborát, valamint a Pátyi kézműves tábor szorosabban véve ebbe a kategóriába sorolnám. (u. o.)

A Lakiteleki Népőiskolán a kezdetektől valósítanak meg közéleti, politikai témájú kollégiumokat, amelyek hallgatói 18-35 év közötti fiatal diplomások, egyetemi, főiskolai hallgatók és/vagy katolikus és protestáns gyülekezetek, ifjúsági csoportok és közösségek, egyetemi lelkesítések, bibliakörök, lelkeségi mozgalmak azon fiataljai, akik a képzés révén kívánják bővíteni ismereteiket a tárgykörben, esetleges későbbi hivatásukhoz kaphatnak megfelelő alapot az egyben elméleti és gyakorlati képzés során. A képzés célja a fiatalok felkészítése politikai, közigazgatási, közösségvezetői hivatásukra keresztyén szellemben (például 2000 Szent István Kollégium, 2002 Mindszenty József Politikai Kollégium, 2006 Prohászka Ottokár Politikai Kollégium, 2008 Szent Imre Kollégium, 2008 Konrad Adenauer Kollégium, 2011 Apor Vilmos Közéleti Kollégium, 2012 Ravasz-Ordas Közéleti Kollégium). A résztvevők rendszerint a Kárpát-medence egész területéről érkeznek (u. o.)

4.2.2.2. Szellemi „nevelés”

A szellemi nevelés tulajdonképpen a vetélkedők, versenyek pályázatok, és egyéb gyerekeknek, ifjúságnak szóló programok révén valósul meg az óvodás korosztálytól egészen

a középiskolásokig. (Mivel a történelmi vetélkedők tárgykörét az előző célmeghatározásnál részletesen bemutattam, ezért itt nem foglalkozom vele bővebben.)

Az óvodásoknak leginkább ismeretterjesztő jellegű programokat hirdetnek meg (például 2009-2012). Ebbe a kategóriába sorolható a „Mi sült a kemencében? Hogyan készül a kenyér?”, valamint a „Hogyan készül a must?”, amelynek keretében Lakitelek és a környék óvodásai, kisiskolásai látogatnak el a Nép főiskolára, ahol részt vesznek a tevékenységek gyakorlati ismertetésében, majd megtekintik a helytörténeti kiállítást vagy rövid előadás keretében a jurtákkal ismerkednek. (<http://lakitelek.hu/nepfoiskola>)

A Sakkozó Magyarok Világtalálkozóján — amelynek keretében a Kárpát-medence területéről várják a profi és amatőr sakkozókat — a gyermekek megmérettetésére is sor kerül. A neves eseményt 2012-ben rendezték meg XVII. alkalommal. (Bár a sakkot hazánkban a sporttevékenységek között tartják számon, azért került itt említésre, mert gyakorlásához jellemzően nagyobb arányban használjuk szellemi, mint testi képességeinket.) (u. o.)

Több ízben (1998, 2000, 2002) került sor a Nép főiskolán a Tisza-menti Gyermekszínjátékos Találkozójára, ahol magyarországi és határon túli magyar gyermekszínjátékos csoportok mutatkoztak be egy-egy mesejátékkal, irodalmi összeállítással bekapcsolódva ezzel a község kulturális életébe. (Részben az erkölcsi neveléshez is sorolható, valamint az előző célmeghatározás alatt is helyet kaphat.) (Lakiteleki Hírlevelek)

Évente hirdetnek meg szavaló, népdaléneklő, mesemondó versenyeket (például Tollas Tibor szavalóverseny, Kölcsey Ferenc országos versmondó- és népdaléneklő verseny, 2000, 2003) a környék iskoláinak, vagy országos versenyek is megrendezésre kerülnek, amelyek általában több napos rendezvények. Rendszerint a Nép főiskolán a már említett — minden évben megünnepeelt — költészet napján mérkőznek meg a gyerekek, fiatalok. (u. o.)

A Nép főiskola több ízben adott otthont a Bács-Kiskun Megyei Kisiskolák Közművelődési Egyesület által meghirdetett versenyek döntőinek matematika, nyelvtan történelem, irodalom, témakörben. 2006-ban a néprajz, 2007-ben a környezetvédelem is helyet kapott. Több alkalommal Ki, mit tud?-ra is sor került. 2012-ig minden évben hasonló versenyek vetélkedők kerültek megrendezésre, annyi különbséggel, hogy idővel felvették egy-egy adományozó nevét (például Kisiskolások Olajos Csaba történelmi-várépítő vetélkedője, Kisiskolások Kovács Lajos tehetségkutató kisnyelvész és kismatematikus találkozója). (Lakiteleki Hírlevelek, <http://lakitelek.hu/nepfoiskola>)

A Nép főiskolán rendezték meg a Kalocsa-Kecskeméti Főegyházmegye hittanversenyének döntőjét 2004-ben. 2005-ben Mindszenty bíboros halálának 30. évfordulójára emlékezve a Keresztény Élet című katolikus hetilap és a Mindszenty Társaság

Mindszenty József élete és kora – „Állok Istenért, hazáért, egyházért” címmel csapatversenyt hirdetett Kárpát-medencében élő középiskolás korú, iskolák, egyházközségek, hittan csoportok, baráti társaságok csapatai részére. (u. o.)

Említettem, hogy nem csupán vetélkedők, hanem pályázatok útján is megvalósul a gyermekek és az ifjúság szellemi nevelése, ide sorolható a 2004-ben középiskolások számára „Trianon a magyar sajtóban” címmel meghirdetett pályázat, amely jelentős kutatómunkát várt el a jelentkezőktől. (Lakiteleki Hírlevél, 2004) 2009-ben hirdette meg a Nép főiskola a shanghai Fudan Egyetemmel közös kínai ösztöndíját, amelynek keretében a magyar diák három éves MA képzésben vehet részt, amennyiben a Kínában töltött megelőző egy év alatt nyelvtudása megfelelő szintet ér el. (<http://lakitelek.hu/nepfoiskola>)

2008-ban indították útjára a Mándoky-Kongur Kollégiumot, amely célja a magyar ösztörténet és a keleti kapcsolatok iránt érdeklődő 18-35 év közötti fiatalok (ifjúsági közösségek, egyetemek, főiskolák, egyházak, lelkeségi mozgalmak képviselői, fiatal diplomások, önkormányzati képviselők) ismereteinek bővítése, akik alapfokú orosz nyelvtudással, nyelvtanulási szándékkal rendelkeznek, és hivatást éreznek a diplomáciai munkára. (Lakiteleki Hírlevél, 2008) 2011 tavaszán Steindl Imre Parlamenti Kollégiumot indított a Nép főiskola, ahová azokat a 18-35 év közötti fiatalokat várták, akik alaposabban meg akarták ismerni a Parlament épületét történetét, és az ott folyó munkát. (<http://lakitelek.hu/nepfoiskola>) Szintén 2011-ben indult a Szent-Györgyi Albert Kollégium is, amely azokat a keresztény szellemű fiatal kutatókat, tudósokat, oktatókat, doktoranduszokat, akadémiai pályára készülöket fogja össze, akik fontosnak tartják a magyar oktatás és tudomány által képviselt tudás elismertségét, valamint hivatást és kedvet éreznek a tudományos, szellemi és kulturális közéletben való tevékenykedéshez. (www.lezsaksandor.hu)

4.2.2.3. *Testi „nevelés”*

Először is a Nép főiskola infrastrukturális felszereltségét emelném ki, tenispályával, edzőteremmel, szabadtéri sakkal, mini golfpályával rendelkezik, lovaglási, valamint kerékpározási lehetőséget biztosít a bérelhető kerékpárok révén. (Lakiteleki Hírlevél, 1997)

A fedett uszoda a Nép főiskola hallgatói és vendégei szabadidős tevékenységét szolgálja, de elsősorban tanuszodaként működik. Lakitelek, Szentkirály és Nyárlőrinc általános iskolásai és óvodásai tanulnak itt úszni, valamint szombatonként bébi úszást szerveznek, továbbá több ízben került sor úszótáborra az utóbbi években. (<http://lakitelek.hu/nepfoiskola>)

Bizonyos táborokban túlnyomó szerepet kap a testi nevelés (ezért kerül itt említésre), mint az 1998-ban rendezett Vakációs sport táborban ahol úszni, lovagolni, teniszezni,

minigolfozni tanultak a gyerekek, ugyanakkor itt is megtalálhatóak a szokásos programok, mint a nemezelés, agyagozás, népdal- és táncstanulás. (Lakiteleki Hírlevél, 1998) A Népfőiskola Alapítvány a Bács-Kiskun Megyei Kisiskolák Közművelődési Egyesületével karöltve több focikupát szervez a községi, városi általános iskolák felső és alsó tagozatos diákjainak. (2008-tól Dalnoki Kupa, 2010-től Buzánszky Kupa, 2012-ben Grosics Kupa) 2011-ben negyedik alkalommal került megrendezésre a Kácsor László gyermek horgászverseny 6-14 éveseknek a Lakiteleki Népfőiskola és a Bács-Hosz (megyei horgászegyesület) szervezésében. (u. o.)

4.2.3. „Támogatni a társadalom demokratikus önszerveződési formáinak minél szélesebb körű kiteljesedését és elterjedését a népfőiskolai módszerekkel.”

Egy nagyon fontos kezdeményezés van kibontakozóban, amely talán a legtisztábban és legpontosabban adja vissza a fenti célmeghatározást, így a következőkben ezt ismertetném részletesen, majd néhány program megjelölésével utalok arra, milyen egyéb tevékenységek révén igyekszik hozzájárulni a Népfőiskola a fenti cél eléréséhez.

A Népfőiskola 1992 óta szerzett tapasztalataira építve egy Kárpát-medence kiterjedésű népfőiskolai hálózat kiépítését tervezi. A hálózat alapvetően három formára épülne: térségi, járási és helyi intézmények létrehozására, amelyek a Kárpát-medence egészében biztosítanák a népfőiskolai oktatást és képzést, a kulturális, vallási és nemzeti sajátosságaink megőrzését. Tizennégy Lakitelek méretű népfőiskola létesítéséről lenne szó, amelyek körülbelül 200 fő képzésére, elszállásolására, étkeztetésére alkalmasak, közülük hetet a határon belül, hármat Erdélyben, kettőt a Felvidéken, egyet-egyet pedig Kárpátalján és a Délvidéken szerveznének. Ezen kívül hosszabb távon valamennyi járásban egy kisebb méretű járási népfőiskolát szeretnének létrehozni, amelyek legalább 50 ember képzését, elszállásolását és étkeztetését tudják vállalni, azaz bentlakásos képzéseket is lehet tartani. A helyi intézmények a harmadik lépcsőfok, nem rendelkeznek önálló épülettel, de hetente-kéthetente tarthatnak előadásokat, megbeszéléseket, kurzusokat, tanfolyamokat, szervezhetnek programokat. „A Hálózati Stratégia célja, hogy a lakiteleki Népfőiskola Alapítvány, mint központ biztosítsa a szakmai háttérrel a leendő népfőiskolák számára, akik önálló gazdasági egységként működve lefedik a Kárpát-medence lakosságát.” (Balázsi Károly közlése, 2012; Közhasznúsági jelentés, 2011. 7. o.)

Jelenleg ez egy stratégiai terv, amely 2020-ig határozza meg a lépéseket, az előkészítő munkálatok azonban már elkezdődtek. 2011-ben elsősorban a tervezés, a helyszínek kiválasztása és az ott élő, szervezésre, közösségteremtésre alkalmas személyek felkészítésére

koncentráltak. Ehhez az Alapítvány életre hívta a Kárpát-medencei Népfőiskolai Terepfelmérő Munkacsoportot (KÁNTEM), melynek tagjai részletes felmérést készítettek az adott települések infrastruktúrájáról, valamint a népfőiskolai célokra való nyitottságról. Lakiteleken két kollégium (Balázs Ferenc Kollégium és Wesselényi Miklós Kollégium) kezdte meg működését, ahol a lehetséges helyszínek szervezői megismerkednek az Alapítvány céljaival, törekvéseivel és felkészülnek a későbbi együttműködésre. A kollégiumok mellett egy-egy településről kisebb delegációkat is fogadtak év közben, akik a mindennapi működésről kaphattak ízelítőt. (u. o.) Kétségtől jelentős kezdeményezésről van szó, amire tulajdonképpen a rendszerváltás óta nem volt példa, s hatalmas előrelépés lehet a magyar népfőiskolai mozgalom újjáélesztésében.

Szintén az önszerveződés támogatása érdekében 2011-től minden tavasszal és ősszel pályázatot hirdet a Népfőiskola helyi és térségi népfőiskolák részére, melyre a helyi értékek feltárását, bemutatását célzó programokkal lehet pályázni. (<http://lakitelek.hu/nepfoiskola>)

A következőkben azokat a kollégiumi képzéseket ismertetném, amelyek céljuknál fogva e pontnál megemlíthetők. A 2001-ben induló Batthyány-Strattmann László Kollégium feladatának tekintette a mozgássérülteket szervező klubok, egyesületek segítségét. (Lakiteleki Hírlevél, 2001) A 2005-ben kezdődő Karácsony Sándor Kollégium célja a közösségi művelődés korszerű munkaformáinak megismertetése, valamint ezek kiegészítése az intézményekben alkalmazottakkal. (Lakiteleki Hírlevél, 2005) A korábbiakban már említésre került 2011-ben indított Balázs Ferenc és Wesselényi Miklós Népfőiskolai Kollégiumokat a Népfőiskola Alapítvány a Kárpát-medencei magyar népfőiskolai mozgalom megújítása érdekében hívta életre, ide várták mindazokat, akik a felnőttképzés területén, különösen a népfőiskolák szervezésében érdekeltek. Mindhárom kollégiumról elmondható, hogy szakmai fórumként is működött. (<http://www.lezsaksandor.hu>, <http://lakitelek.hu/nepfoiskola>)

Általánosságban elmondhatjuk, hogy a Népfőiskola hallgatóját igyekeznek arra ösztönözni, hogy próbáljon *„tudatosabban élni vagy kicsit odafigyelőbben másokra és próbálja meg tovább vinni valamilyen formában azt, amit kapott a Népfőiskolán”*. Nem kell nagy léptékben gondolkodni, érthetjük ez alatt egy kézműves foglalkozás, egy helyi nemzeti ünnep megszervezését, vagy egy kórus alapítását. *„Az emberekben általában felkelti a vágyat a szervezkedésre, ezt próbáljuk általában átadni, és én azt hiszem, hogy sikerrel.”* (például Szent Györgyi Albert Kollégium hallgatóinak munkáiból összeállított közös kiadvány ötlete, valamint az Apor Vilmos Közéleti Kollégium projektjei is saját ihletésűek) (Kisfaludy-Bak Judit közlése, 2012)

Itt említhető meg, hogy a Népfőiskola 2012-től Integrált Községi Szolgáltató Tér lett, melynek lényege a helyi civil szervezetek megszólítása, a velük való kapcsolattartás, munkájuk segítése, támogatása, akár a lehetőségekhez mérten anyagi forrásokkal, akár egy-egy rendezvényükhöz alkalmas hely biztosításával. (Sütőné Gulyás Éva közlése, 2012)

4.3. A Lakiteleki Népfőiskola definíció szerinti vizsgálata

- **„a népfőiskola a nem formális tanulás tárgykörébe tartozó (...) intézmény/szervezet”**

A Lakiteleki Népfőiskola nem formális tanulásban való részvételt tesz lehetővé, hiszen az alapoktatási és képzési feladatokat ellátó rendszerek mellett van jelen, képzései nem zárulnak hivatalos bizonyítvánnyal, nem ad képesítést, ugyanis a kollégiumok hallgatói mindössze oklevelet kapnak, a tanulási célok, tanulási idő vagy tanulási támogatás szempontjából strukturált, a tanuló szempontjából eldöntött és szándékosan vállalt tevékenység, a részvétel önkéntes, egy-egy képzést kötöttségek nélkül abbahagyhat a résztvevő. (Henczi, 2009) A népfőiskolán gimnáziumi képzés is megvalósul, ezért némileg sérül a nem formális elveknek való megfelelés.

- **„felnőttképzési, művelődési céllal létrejött (...) szervezet/intézmény”**

A Népfőiskola Alapítvány alapító okiratában (7. sz. melléklet) foglalt céljait megvizsgálva elmondhatjuk, hogy a felnőttképzés a szó legszorosabb értelmében nem jelenik meg. Fellelhető, hogy ha a fiatal felnőttek képzésére gondolunk elsősorban, ami tulajdonképpen meg is jelenik tevékenységében, hiszen az elmúlt húsz év gyakorlata alapján a népfőiskolai kollégiumok zöme a 18-35 éves korosztálynak szólt. Szintén figyelembe kell vennünk, hogy a célok között szerepel, hogy népfőiskolai módszereket alkalmaz, továbbá lentebb megfogalmazásra kerül, hogy céljai elérése érdekében „népfőiskolát alapít és tart fenn”, ami hagyományos értelemben a felnőttképzés kategóriájába tartozik, s tulajdonképpen többek között ezt a funkciót is ellátja a népfőiskolai kollégiumok, tanfolyamok, szabadegyetemek, konferenciák, fórumok, táborok, kiállítások révén.

- **„helyi kezdeményezéssel alulról szerveződő szervezet/intézmény”**

Helyi kezdeményezéssel alulról szerveződő szervezet/intézmény, művelődési forma hiszen a Népfőiskola Alapítványt (amely a Népfőiskolát alapította és fenntartja) Lezsák Sándor és neje, lakiteleki lakosok hozták létre.

- **„szellemiségében legalább nyomokban a grundtvigi hagyományokat követi”**

Mivel a definíció a továbbiakban ezt fejti ki, fontosnak tartottam egy alaposabb vizsgálatot, tehát egy konkrét kollégium tanulmányozását. Az elemzés alapjául a kollégium hallgatóival, valamint egy mentorával készített interjúk, a kollégium tematikája és személyes

tapasztalataim szolgálnak. (Az interjúalanyok szövegben történő megjelölésére anonimitásuk érdekében az ábécé nagybetűit használtam.) Egy, a Népfőiskolán népszerű témájú, közéleti kollégium képzését választottam, melynek munkáját 2011 szeptembere óta 2012 decemberéig, a Kollégium záró alkalmáig lehetőségeimhez mérten folyamatosan követtem. Az Apor Vilmos Közéleti Kollégiumról a kutatás előzményeit tartalmazó fejezetben szoltam bővebben.

○ **„a nemzeti öntudat, a személyiség, az öntevékeny magatartás fejlesztésének helye”**

A nemzeti öntudat fejlesztésénél elsősorban a Népfőiskola és a Kollégium programjait emelném ki, legyen szó egy közös megemlékezésről, szoboravatóról, nemzeti ünnepről, vagy egy olyan előadó, vendég meghívásáról, akinek előadása szintén ezt a célt szolgálja. Továbbá gondolnunk kell arra a külső környezetre, amely az Alapítvány első céljánál már megfogalmazásra került.

Hasonlóképpen beszélhetünk a személyiségfejlesztésről, ami egyrészt önismereti programokat foglalhat magába, másrészt pedig a vallási, erkölcsi nevelés megjelenését. Ez megnyilvánul külsőségekben (például Keresztény Panteon), valamint neves egyházi személyekre való emlékezésekben, egyházi vagy keresztény szellemben tevékenykedő világi előadók meghívásában. A Kollégium vendége volt már például többek között Bőjte Csaba, ferences rendi szerzetes, valamint Kiss Ulrich jezsuita szerzetes. A Kollégium tematikájában a következő témakörök jelennek meg a vallási nevelés tekintetében: „Az egyház társadalmi tanítása, az enciklikák és üzenetük”, „Társadalmi kérdések és keresztény válaszok mai valóságunkban” (8. sz. melléklet). A Kollégium hallgatói a képzési hétvégéken, a nyitó alkalmon, valamint reggelente közös imával kezdik a napot (a mentorok részvételével), továbbá minden vasárnap (vagy szombaton) lehetősége van a hallgatóknak szentmisén való részvételre. Az önismereti, szorosabb értelemben vett személyiségfejlesztő programokra leginkább a Kollégium szervezésében kerül sor. Itt megemlíthető egy-egy önismereti teszt (Jenny Rogers féle Befolyásolási stílusok), vagy konkrét gyakorlat („XY” típusú gyakorlat a kollégium arculatához szabva, vagyis egy párt frakcióit személyesítették meg a csoportok, cél: miniszterelnök-jelölt állítás), amelyek közösségfejlesztő hatásuk mellett az egyén fejlődésére is hatnak többek között a rövid „Hogy érezted magad a játékban?” körök segítségével.

Az öntevékeny magatartás fejlesztése szintén helyet kapott a tematikában „A társadalmi részvétel szerepe, lehetőségek és gyakorlatok”, valamint „A közösségfejlesztés célja, technikái és gyakorlata” megfogalmazás alatt (8. sz. melléklet). Az öntevékeny magatartás fejlesztésének legjobb példája a projektmunka. Ezt fejezi ki a gondolat, amely a Csíkszeredai Polgármesteri Hivatal honlapján olvasható (akikkel az Innen & Túl Projektcsoport került

kapcsolatba munkájuk révén): „A kollégium olyan fiatalok gyűjtőhelye, akik a jövőért, embertársaikért, közéletért szabadidejüket nem kímélve szeretnék tenni.” A hallgatóknak egy tetszőlegesen választott projektet kellett lebonyolítaniuk a két év alatt. Többnyire 5-7 fős csoportokba szerveződve, megadott témák alapján (9. sz. melléklet) önállóan határozták meg, mi legyen a tényleges projekt cél, mit szeretnék megvalósítani. Minden csoportnak van egy-egy mentora, akiknek munkájáról a későbbiekben írok.

A következőkben három sikeres projektet szeretnék röviden bemutatni:

Innen & Túl Projektcsoport

Történeti kutatómunkájuknak köszönhetően „Négy erdélyi katona tragédiája (Vallomások a második világháborúból Jászapátin)” című előadásnak adott otthont Csíkszereda Polgármesteri Hivatalának gyűlésterme. A csoport nagy eredménye, hogy megtalálták az egyik katona hozzátartozóját. A kutatás folytatódik, jelenleg elsődleges céljuk, hogy minél több emberrel megismertessék a katonák tragédiáját. (<http://www.szereda.ro>, Bágya Rita szóbeli közlése, 2012)

Keresztény Kultúrszövetség (KEKSZ)

A projekt már megvalósult, a kitűzött célokat már elérték, azonban szeretnék folytatni a munkát. Rendezvénysorozatot szerveztek a Párbeszéd Házában, különböző előadókkal színesítették kéthavonta egy-egy este a programot. Vendégük volt például Simon András grafikusművész, de a közönség részt vehetett többek között Szabó Balázs énekelt versek estjén is. A közös munka itt sem ér véget.

ÁllamKép Projektcsoport

A projektcsoport azt vállalta, hogy állampolgári ismereteket oktat havonta egy órában egy székesfehérvári középiskolában. Tevékenységük a 2011/2012-es tanévre tehető, valamint a 2012/2013-as tanévben is folytatják a munkát, a jövőre nézve hosszabb távú terveik vannak.

- **„a résztvevők általános vagy szakmai jellegű, jellemzően gyakorlatorientált képzésben vesznek részt”**

A képzésen mind az általános, mind a szakmai vonulat megjelenik, ugyanakkor a tematikából ítélve a szakmai képzés hangsúlyosabb. Túlnyomó részt a kollégium céljához mérten konkrétan a közéleti tevékenységre felkészítő témakörök kerültek megfogalmazásra, beleértve a már korábban említetteken kívül a demokrácia rendszerét, a médiát, a helyi érdekérvényesítést, a retorikát, projektmenedzsmentet (8. sz. melléklet), hogy csak néhányat említsek.

A képzésen megtalálhatók a hagyományos formák, mint az előadás – melynek végén általában lehetőség van kérdésre, de jelen vannak a résztvevő központú módszerek is, mint

különböző szituációs gyakorlatok, közösségfejlesztő játékok, amelyekről már részben szoltam. Egy átlagos képzési hétvégén már péntek este van egy előadás, szombat délelött (a Népfőiskola szervezésében), és vasárnap délelött. A különböző gyakorlatokra általában szombat délután kerül sor, esetleg folytatódnak vasárnap délelött. A gyakorlatorientált jelleg a már említett projektek révén valósul meg leginkább.

- **„a hallgató-tanár partnerségi kapcsolat kialakítása kulcsfontosságú a közös munka során, amelyet a hallgatók maguk is alakítanak”**

Minden projektcsoportnak van egy úgynevezett mentora — ahogy már említettem — aki az egyes csoportoknál különböző funkciót lát el. Bizonyos mentorok vezetői szerepet töltenek be az adott projektcsoporton belül, míg más mentorok ellenőrzést végeznek, vagy éppen akkor segítenek, ha a hallgatók ezt igénylik. Ez projektcsoporttól függ, ahogy az is, hogy milyen a kapcsolat a mentorral. Ezen projektcélok eléréséhez nem elég csupán a hétvégi alkalmakon szervezniük a projektet, így több csoport tagjai rendszeresen találkoznak, ezeken a találkozókön alkalmanként vagy rendszeresen a mentor is részt vesz (ez a lehetőség nem mindenkinek adatik meg, hiszen több határon túli hallgató is részt vesz a képzésben). Tapasztalataim szerint a mentorok a lakiteleki hétvégék alkalmával, szabadidejüket is a hallgatókkal töltik, hol baráti, hogy szakmai beszélgetések bontakoznak ki, de jellemző a közös játék, sporttevékenység, szórakozás is.

Különösen fontos a hallgatók véleménye a mentorok csoportban betöltött szerepéről valamint a velük ápolat kapcsolatról (nem csak a csoport mentorrára érte):

„tényleg ez a fajta elnöki típusú tevékenységet folytatja, tehát akkor összeszedi a gondolatokat, kihozza a közös metszetet és ennek tudatában meghatároz, meghatározza az időbeosztásokat lényegében, persze közösen fogadjuk el ezeket, és közösen látjuk be az egészet, de mégis ő egy, olyan, minthogy ha a lovaknak a gyeplőit ő tartaná, tudja, mikor kell húzni, eresztetni” (A)

„nem vagyok napi szintű kapcsolatba, hanem amikor a képzés van Lakitelken, akkor szoktam velük úgy beszélni meg, meg segítséget kérni, hogy ha úgy adódik, de a legszorosabb kapcsolat így a mentorral van, tehát vele, hát hetente-kéthetente illetve, hogy ha a leutazás van, akkor van, hogy naponta beszélünk, úgy hogy, ez úgy a legelőbb kapcsolat” (E)

A közös munka alakítása egyrészt jelenti az abban való aktív részvételt, másrészt pedig a hallgatók igényeinek figyelembe vételét. Aktív részvételre szintén a projekt a legjobb példa, hiszen a hallgatók szabadidejüket nem kímélve munkálkodnak a cél elérésén (persze a csoportok eltérő ütemben haladnak, de ez rengeteg tényezőtől függ). Ide tartozhat a szituációs gyakorlatokban való együttműködés, vagy egyáltalán bármely programon jellemző aktív

magatartás (például egy-egy előadás elhangzása után „záporoznak” a kérdések). A hallgatók igényeinek figyelembe vétele leginkább ott mérhető, hogy mekkora hangsúlyt helyeznek a visszacsatolásra. A képzés első évét záró alkalommal sor került egy kérdőív kitöltésére, amelyben az elmúlt évről kérdezték a hallgatókat. A hétvégi alkalmakon, általában egyszer van lehetőség megosztásra, többnyire a gyakorlati feladatok után, amikor a csapat minden tagja röviden összefoglalhatja hogyan érezte magát az adott „játékban”, tulajdonképpen ez is egy eszköz a visszacsatolásra. A szervezők és a hallgatók között nagyon közvetlen a viszony, az interjúk alkalmával többen is említették, hogy hozzájuk bármikor lehet fordulni, ha valamilyen problémájuk van a képzéssel kapcsolatban, sőt vannak közöttük, akik kifejezetten szánnak erre időt a hétvégi alkalmakon, hogy érdeklődjenek a hallgatóktól. Egyik hallgató ezt így fogalmazta meg:

„kérlik is a megjegyzéseket, a tapasztalatokat, kérlik, kérdezik a véleményt, véleményünket, mert végül is ez egy közös munka, tehát ezt el lehet vezetni íróasztal mellett, hogy persze, pontosan mi, mikor fog történni az elkövetkező két hétben, de ezt magát is emberek alkotják”(B)

A különböző csatornákon begyűjtött információkat a szervezők megbeszélik és próbálják beépíteni a képzésbe. Például a hallgatók jelezték, hogy fontos lenne, hogy legyenek rendszeres alkalmak a közös imára, ami mára meg is valósult. Természetesen vannak olyan igények, amelyekkel tisztában vannak a szervezők, azonban nem tudnak érdemben cselekedni, ugyanis számukra is határt szabnak bizonyos tényezők. Felmerülő probléma például, hogy kevés az idő a személyes beszélgetésekre, valamint a már említett megosztásokra, ezen azonban nem vagy csak részben tudnak javítani, hiszen alapvetően kevés az együtt töltött idő.

- **„a tanulási kedvre épül, ennek értelmében a hallgatók részvétele önkéntes, nincsenek vizsgák és nem ad végzettséget, képesítést”**

A kollégium hallgatói önkéntesen vesznek részt a képzésben, szabadon dönthetnek részvételük folytatásáról, vagy befejezéséről. Nincsenek vizsgák, egyedül a projektben kell tevékenyen részt venniük, a Kollégium végén a hallgatók jelképes oklevelet vagy emléklapot vehetnek át.

- **„feladata a résztvevők közösségé alakulásának segítése, éppen ezért nevelő hatásának egyik legfontosabb tényezője a közösségben való működés, együttélés, amit leghatékonyabban a bentlakásos munkaformával valósíthat meg”**

Az Apor Vilmos Kőzéleti Kollégium közösséggé alakulásának folyamatát magam is figyelemmel kísérhettem, hiszen több alaklommal is látogatóként részt vettem a hétvégéken.

Tapasztalataim arra engednek következtetni, hogy a dánok nem véletlenül hangsúlyozzák a bentlakásos munkaforma előnyeit, hiszen ezek kétségtől a közösséggé formálódást segítik. A közös esték, beszélgetések, szórakozás mind előrébb viszi a közösség alakulását. Az Apor Vilmos Közéleti Kollégium képzésén a huzamosabb ideig tartó „együtt élés” kevésbé valósul meg, esetleg a nyári táborok alkalmával, azonban maga a képzés hosszabb időtartamot ölel fel, mint pár hónap. Többhónapos bentlakásos munkaforma alkalmazására jelen képzés esetében nem is lenne lehetőség, hiszen a hallgatók zömében dolgoznak vagy egyetemisták. (A népfőiskolának Magyarországon nincs olyan nagy hagyománya, így ez a munkaforma kevésbé életképes, hiszen szinte elképzelhetetlen, hogy a munkaadó adott esetben támogasson egy ilyen képzést, vagy egy-egy egyetemista ezért szakítsa meg tanulmányait.) Az Apor Vilmos Közéleti Kollégium előnye, hogy munka és tanulás mellett kínál lehetőséget új ismeretek, készségek közösségben történő elsajátítására. Ha nem a hazai viszonylatoknak megfelelően gondolkodunk, akkor hátránya is, hiszen ezzel veszít az együtt töltött idő mértékéből, s így talán minőségéből is, ugyanakkor ezzel arra ösztönzi a hallgatókat, hogy a képzésen kívül is találkozzanak.

Nehezen mérhető, hogy mennyire alakult ki jó közösség, hiszen a kérdés tekintetében a hallgatók véleménye függ a közösség fogalmának értelmezésétől, a közösségben betöltött szerepétől, valamint az ezzel kapcsolatos előzetes elvárásaiktól, éppen ezért az általam kérdezett hallgatók véleményei megoszlanak e tekintetben. Az interjúalanyok közül többen kiemelték, hogy rendszeresen érdeklődnek egymás felől, imádkoznak egymásért, meglátogatják egymást a kórházban, az egyik hallgató így fogalmazott: *„mindig gondolatban hordozzuk egymást”* (B), továbbá fontos, hogy a hallgatók számítanak a másokra (*„hogy ha valami olyan jut eszedbe, ami tudod, hogy az az adott emberhez kapcsolódik, tők jó érzés, tudod, hogy ilyen szempontból így számíthatunk egymásra, hogy én is a többiekre”* (C)). Összességében elmondható, hogy a képzés épít arra, hogy a hallgatók a lakiteleki hétvégén kívül is találkozzanak. Ez megvalósul többek között közös túrák, zarándoklat szervezésében (általában a hallgatók részéről), valamint a projektcsoportok megbeszélései, külön programjai által, ami lehetőséget ad a közösség építésére, a személyes kapcsolatok elmélyítésére. Talán ezen programok számát és résztvevőit kellene növelni.

A Kollégium sikerességét mutatja, hogy bár a képzés befejeződött, „valami új kezdődik” — ahogy a Kollégium egyik szervezője fogalmazott — a résztvevők igényeinek figyelembe vételével a közös munka folytatódik, amelynek konkrét részleteiről az Apor Vilmos Közéleti Kollégium 2 éves „születésnapján” számolnak be a szervezők. (Bágya Rita szóbeli közlése, 2012)

5. Az eredmények összefoglalása

A Bevezetésben röviden felvázoltam dolgozatom főbb pontjait, egyben különleges utazásra hívtam az Olvasót térben és időben, amelynek keretében megismerkedett Grundtvig, a „népfőiskolai gondolat atyjának” látásmódjával, a skandináv gyökerekkel, a német mintával, és persze a hazai népfőiskolai mozgalom bejárt útjával. Láthatta miként változott a népfőiskola fogalma hazánkban, majd bepillantott a hazai és nemzetközi gyakorlatban is egyedülálló Lakiteleki Népfőiskola munkájában. Ugyanakkor megfogalmaztam kérdéseimet, feltevéseimet, amelyek egyfajta iránytűként funkcionáltak az utazás során. Hogy hova jutottunk mindennek eredményeként? A következőkben ennek ismertetésére kerül sor.

5.1. Hipotézis vizsgálat

Első hipotézisem — melyben azt állítottam, hogy a külföldi minták hatására a klasszikus korszaktól kezdve folyamatosan változott a népfőiskola fogalma, míg kialakultak a magyarországi mozgalomra jellemző sajátos jegyek, hagyományok — a népfőiskolai mozgalom nemzetközi és hazai történeti és jelenkori vizsgálata alapján beigazolódott, és a következő definíció került megfogalmazásra:

A népfőiskola a nem formális tanulás tárgykörébe tartozó felnőttképzési, művelődési céllal létrejött, helyi kezdeményezéssel alulról szerveződő szervezet/intézmény, egyben művelődési forma, amely szellemiségében legalább nyomokban a grundtvigi hagyományokat követi, vagyis a népfőiskola a nemzeti öntudat, a személyiség, az öntevékeny magatartás fejlesztésének helye, ahol a résztvevők általános vagy szakmai jellegű, jellemzően gyakorlatorientált képzésben vesznek részt. A hallgató-tanár partnerségi kapcsolat kialakítása kulcsfontosságú a közös munka során, amelyet a hallgatók maguk is alakítanak. A népfőiskola a tanulási kedvre épül, ennek értelmében a hallgatók részvétele önkéntes, nincsenek vizsgák és nem ad végzettséget, képesítést. A népfőiskola feladatai közé tartozik a résztvevők közösségé alakulásának segítése is, éppen ezért nevelő hatásának egyik legfontosabb tényezője a közösségben való működés, együttélés, amit leghatékonyabban a bentlakásos munkaformával valósíthat meg.

A szakirodalom, az interjúk és kialakult vélekedéseim alapján felállított definíciónak részben megfelel a Lakiteleki Népfőiskola, mint népfőiskola, ugyanakkor számos más tevékenysége arra enged következtetni, hogy szélesebb palettán mozog, mint pusztán népfőiskolai tevékenység. Értem ez alatt, hogy az óvodásoktól az időskorig szervez programokat, tehát nem csupán felnőttképzéssel foglalkozik, a szó legtagabb értelmében. A

zömében fiataloknak szóló népfőiskolai kollégiumok révén a klasszikus korszak népfőiskoláit idézi, ugyanakkor számos más tanulási, művelődési lehetőséget biztosít, amely nem feltétlenül tartozik a népfőiskola tárgykörébe. Mivel én vizsgálatomat az Apor Vilmos Közéleti Kollégium képzése alapján végeztem, megállapíthatjuk, hogy a kollégium megfelel az általam felállított definíció kívánalmainak, megvalósulnak a képzésen a grundtvigi gondolatok, azonban a Népfőiskola komplex tevékenységi palettáját (5. sz. melléklet) tekintve viszonylag nehéz általános következtetéseket levonni. Megállapíthatjuk, hogy hipotézisem, miszerint a Lakiteleki Népfőiskola bizonyos mértékben népfőiskolának tekinthető, de a grundtvigi gondolatok nem valósulnak meg maradéktalanul, részben beigazolódott, hiszen, bár az Apor Vilmos Közéleti Kollégium képzésén megvalósulnak a grundtvigi gondolatok, a Népfőiskola széles programkínálatát tekintve ez nem feltétlenül mondható el. Ebből az következik, hogy a Lakiteleki Népfőiskola népfőiskolai tevékenységét (kollégiumok) nézve népfőiskolának tekinthető, de bizonyos programjai (az alapítványi célok megvalósulásának vizsgálata alapján) nem sorolhatók ebbe a kategóriába. Ennek értelmében a Lakiteleki Népfőiskola végez ugyan népfőiskolai tevékenységet, de az általam felállított definíció alapján és az alapító okiratban foglalt célok figyelembevételével nem tekinthető kizárólagosan népfőiskolának.

A Népfőiskola tevékenységének részletes vizsgálatából kiderül, hogy a Népfőiskola Alapítvány az elmúlt húsz év alatt folyamatosan céljai megvalósításán dolgozott, nem csupán széleskörű tevékenységével, hanem a megvalósításhoz szükséges tárgyi és személyi feltételek biztosításával, lehetőség szerinti fejlesztésével. Nagy hangsúlyt fektetnek nemzeti kulturális örökségünk megőrzésére, ápolására, ez mind programjaiban, mind az épített és tárgyi környezetben megmutatkozik. Az erkölcsi, szellemi és testi nevelés tekintetében egyensúly figyelhető meg, bár a testi nevelés a programok számából ítélve kevésbé hangsúlyos, leginkább dominánsnak az erkölcsi nevelés tekinthető. A társadalmi önszerveződés támogatására legjobb példa a Kárpát-medencei népfőiskolai program, de a népfőiskolai kollégiumok is hozzájárulnak ehhez. A Népfőiskola sajátos képzési formája a szabadegyetem, melynek keretében több futó kollégium tagjai töltenek el egy hetet a Népfőiskolán közös és külön kollégiumonkénti programokkal. Talán ebben a formában látszik mind a három cél egyszerre megvalósulni a különböző kollégiumok sajátos célkitűzései, valamint a programok sokszínűsége révén. Összegzésként elmondhatjuk, hogy beigazolódott hipotézisem, miszerint a Lakiteleki Népfőiskolát alapító és fenntartó Népfőiskola Alapítvány alapító okiratában megfogalmazott céljait teljes mértékben megvalósította az elmúlt húsz évben a Népfőiskola tevékenysége által.

5.3. Befejezés

A Népfőiskolán tett többszöri látogatásom, a kollégiumi hétvégéken, a Szabadegyetemen való részvétel, mind arra enged következtetni, hogy a Lakiteleki Népfőiskola az országban és talán nemzetközi szinten is egyedülálló munkát végez, ötvözve a pedagógia és az andragógia világát a gyerekekkel, az ifjúsággal, és a felnőttekkel való foglalkozás széles skáláján keresztül. Ez egy olyan intézmény, ami kategóriákba aligha sorolható, de — ahogy a vizsgálatból is kiderült — kétségkívül a társadalom és az egyén szempontjából fontos, értékes tevékenységet végez, nem beszélve arról, hogy népfőiskolai munkáját tekintve az ország egyik legismertebb és talán leginkább népfőiskolai szellemben működő intézménye.

5.2. Javaslat

A Népfőiskolán zajló munka és saját tapasztalataim alapján úgy gondolom, hogy fontosnak találnám egy kifejezetten fiataloknak szóló népfőiskolai kollégium elindítását, ahol helyet kapnának a már végzett, vagy felsőoktatási intézményben tanuló andragógiai, vagy pedagógiai (vagy egyéb) szakirányon tanulók, akik valamilyen formában érdeklődnek a népfőiskolák világa iránt, legyen ez akár pusztán kíváncsiság, vagy komoly hivatástudat. Ez a kollégium lehetőséget adna arra, hogy a fiatalok egymást erősítve tudjanak tevékenykedni a népfőiskolai mozgalom érdekében, akár a népfőiskola, mint a nem formális tanulás lehetséges helyszínének népszerűsítése, a „köztudatba csempészése” vagy konkrét szervezési, gyakorlati feladatok által.

A hallgatók megismerkedhetnének a népfőiskola külföldi és hazai gyökereivel, a skandináv és a német mintával, a klasszikus korszak hagyományaival, valamint a rendszerválás időszakának népfőiskolai törekvéseivel. Szintén fontos lenne, hogy ízelítőt kapjanak a mai magyar és nemzetközi népfőiskolai helyzetekről.

A történeti rész feldolgozása nem csupán egy-egy neves előadó meghívásával, hanem a hallgatók egyéni kutatómunkája alapján készített kiselőadások révén is megtörténhetne. Továbbá az előadók kikerülhetnének a Balázs Ferenc és a Wesselényi Miklós Népfőiskolai Kollégium hallgatóiból, akik beszámolhatnak a népfőiskola szervezési tapasztalatairól. A képzés során olyan (a leendő népfőiskola szervezőknek) hasznos ismeretek elsajátítására is sor kerülhetne, mint például a projektmenedzsment, pályázatírás, ami természetesen nem előadás, hanem gyakorlat formájában történne. Ezen felül a hallgatók „szakmai gyakorlat” gyanánt bekapcsolódhatnak a lakóhelyükhöz legközelebb eső népfőiskola szervezési feladataiba, majd bemutatva az intézményt/szervezetet beszámolhatnak hallgatótársaiknak.

Hangsúlyos lenne, hogy igazi közösség alakuljon a hallgatókból, ezt többek között közösségfejlesztő játékok, gyakorlatok, közösen eltöltött szabadidő révén lehetne elérni, valamint nagyon fontos, hogy a lakiteleki képzéseken kívül is szervezzenek programot a hallgatóknak, természetesen zömében fakultatív jelleggel.

Mivel kifejezetten egyetemi, főiskolai hallgatókat célozna meg a képzés, érdemes lenne megkeresni a releváns felsőoktatási intézményeket, így nagyobb eséllyel lehetne elérni a célcsoportot. A képzés sikeressége, a hallgatók elégedettsége érdekében a kollégium indulásakor fontos lenne egy igény felmérés, kitérve a képzés tartalmára, előadóira és az elsajátítás módszereire.

Dolgozatomat Balázsi Károly szavaival zárom, aki a Lakiteleki Nép főiskoláról a következőképpen szólt:

”Magam tucatnyi európai ország hasonló intézményeiben megfordulva gazdagabb vagy jobban felszerelt intézményt láttam ugyan, de sehol sem tapasztaltam azt az eredeti, grundtvigi koncepciót élőben megvalósítani, olyan módon, amelyben egyaránt fontos a keresztény hitélet, a nemes patriotizmus és a korszerű szakmaiság.” (2012. 87. o.)

Függelék

Grundtvig „maga”

Nikolaj Frederik Severin Grundtvig (1783-1872) rendkívül sokoldalú személyiség volt. Evangélikus lelkész, költő, történész, népművelő (*Harsányi*, 1991a). Bár itthon, s a világ különböző pontjain, többnyire, mint a „népfőiskolai gondolat atyja” jelenik meg, Grundtvig élete és munkássága sokkal szélesebb palettán mozog. Olyasvalakiről beszélünk, akinek személye és gondolatai a szabadságról, a hitről, a közösségről mai napig meghatározóak legfőként szülőhazájában, Dániában, de tulajdonképpen talán nem túlzás azt mondani, hogy szerte a világon.

A következőkben legfontosabb gondolait ismertetem a teljesség igénye nélkül, azokat az eszméket kívánom felvillantani, amelyek legalább annyira Grundtvighoz tartoznak, mint a népfőiskola gondolata, de kevésbé ismertek. Fontosnak tartom ezek ismertetését, nem csupán azért, mert viszonylag kevés magyar nyelvű szakirodalom foglalkozik magával az életével, hanem azért is, mert ahhoz, hogy a népfőiskola koncepciót megértsük, szükségünk van egy szélesebb látásmód elsajátítására, amihez nem elég csupán egy szeletet kiragadni, hanem egészben kell látnunk és értelmeznünk mindazt, ami Grundtvig maga.

„Folkelighed”

Grundtvig koncepciójának meghatározó gondolata az általa megalkotott „folkelighed” kifejezés, amely szó szerint népiséget jelent, tágabb értelemben a népből, nép által, népert. (*Harangi*, 2002) Három dimenzióját különbözteti meg: a szociálist, a nemzetit és az egyetemest. A szociális dimenzió az egyenértékűségről szól, meg kell tanulnunk egymást elfogadni a különbözőségek ellenére is, melynek legjobb módja az anyanyelv használata, amely közös, akárcsak a történelem, amelybe születünk. Az iskolának éppen ezért a nyelv- és történelemtanításra kell összpontosítania, hogy biztosítja a népegység ezen dimenziójának létrejöttét. Ez a cél fontos szerepet játszott Grundtvig szabadiskolai látásmódjának kialakulásában. A nemzeti dimenzió a népakarattal kapcsolatos. Intézménye az állam, ami a népi közösség értékeit és céljait hivatott beteljesíteni (ugyanakkor elmondható, hogy mindezek ellenére Grundtvig nem volt demokrata, sőt inkább királypártinak tekintették). Az univerzális dimenzió középpontjában a hit és a szellem áll. A másik két dimenzió nem működhet, ha nem támogatja sokszínű szellemi élet. Az az egyház segítheti ennek meglétét, amely a „szabadszelleműség őrzőjének tekinti magát”, hiszen az igaz keresztény hit csak a szabadságban bontakozhat ki (a szabad egyház hangsúlyozásában közrejátszhatott a kötelező

templomlátogatás bevezetése, valamint az igehirdetés „monopolizálása” a pietisták visszaszorítására). (Reich, 2010, 75. o.)

Az író és költő

Grundtvig a dán irodalomtörténet legtermékenyebb írója. *Khai Thaning* kiszámolta, hogy ha minden hátrahagyott írását kinyomtatnánk, művei 130 vastag kötetet töltenének meg. (Reich idézi *Thaning-et*, 2010) Szinte állandóan írt, a legkülönbözőbb témákban és formába öntve gondolatait, nemegyszer véleményt is váltott. Írásai egy része az élő emberek szavának, párbeszédének fontosságát hangsúlyozza, hiszen ez az, ami kifejezi az igazságot, értelmet és érzést. 1600 himnuszt és dalt írt (kisebb részük régi szövegek újrakötése), amelyeket a mai napig énekelnek templomokban, népiskolákon, „*efterskole*”-kon, szabadiskolákban, ismeretterjesztő egyesületekben, keresztelőkön, esküvőkor, ezüstkodolom alkalmával, temetésen, és ahol csak lehet. A népiskolai énekeskönyv dalainak 22%-a az ő műve. Mi sem bizonyítja jobban költői nagyságát, hogy ő írta a dánok himnuszát *Üdvözlünk, Urunk új éve* címmel 1850-ben. (Reich, 2010; *Rørdam*, 1980).

A lelkes

Reich szerint az egyházzal való kapcsolata korántsem nevezhető zavartalannak. Bár maga, Grundtvig mindig a közösség erősítésére törekedett, mégis időről-időre megosztó személyiséggé vált. Megjelent írásai kiket megbotránkoztattak, kik egyetértettek vele, sokszor ő maga is vívódások közepette ébredt rá, mi is a helyes, mi az az út, álláspont, amit képviselnie kell. (2010)

A pietista mozgalom (alapgondolata, hogy az igaz hit többé nem lelhető fel a korrump egyházban) dán hívők közötti terjedését krízisként élte meg az egyház, hiszen egyre többen az istenes gyülekezetek látogatását preferálták a templomlátogatás helyett. Grundtvig apjától vette át lelkiismeretes lutheranizmusát, ami a bibliaolvasásra koncentrált, azonban ráébredt, hogy a hitet nem a halott betűkben, hanem az élő emberek gyülekezetében kell keresni. A legfontosabb az egymást Isten-hitükben megerősítő élő emberek gyülekezetének létezése. Úgy vélte, törvényessé kell tenni a pietisták találkozóit, ha másért nem, azért, mert „az igaz kereszténységet sem nem lehet, sem nem szabad világi fegyverekkel védeni, hanem csakis szóval és szellemmel” (u. o. 66. o.).

Minden ellentmondás ellenére sem tekinthető egyházalapítónak, hiszen végig megmaradt a korabeli lutheránus állam-egyházi keretek között (u. o.), s tulajdonképpen minden megmozdulásával, radikális reformgondolataival az egységre törekedett.

A „politikus”

Reich munkája alapján fontos kiemelni, hogy Dániában az 1840-es évek közepén futótűzként terjedtek a liberális gondolatok, s noha Grundtvig királypárti volt is, idővel ráébredt, hogy nem a rendi gyűlések tanácsadóival megtámogatott királyi rendszer a lehető legjobb. Az ő felfogása a szabadságról és a népegységről más volt, mint a korabeli liberálisoké, azonban fokozatosan közeledett, míg végül feladta ellenállását, olyannyira, hogy tagja volt az alkotmányozó gyűlésnek, ezt követően pedig több ízben is képviselővé választották. (2010)

Grundtvig végül nem szavazta meg és nem is írta alá az új alkotmányt. Ennek legfőbb oka, hogy a gyűlés végül úgy határozott, hogy a törvényhozás két kamarás lesz, azaz nem csupán az általános választó jog alapján felállított testület fog dönteni, hanem egy úgynevezett felsőház is, amelynek tagjait a legtehetősebbek választják ki maguk közül. Emellett ott volt még a népegyház kérdése is. Grundtvig úgy gondolta, a hitet nem szabad jogszabállyá tenni, nem lehet megmondani a dánoknak, miben higgyenek, hiszen akkor senki sem fogja tudni, valóban szabad akaratukból hisznek-e. Épp ezért nem is kellene szerepelnie a törvényben a kifejezésnek. (u. o.)

Grundtvig politikai mibenléte talán ma is vitatott, talán nem is volt igazi politikus, hiszen politikai munkásságának „se megosztottsága, se határa” nem volt — ahogy egy generációval az alkotmányozó nemzetgyűlés után *Viggo Hørup*, a Radikális Bal (liberális) vezére fogalmazott. (*Reich* idézi *Hørupot*, 2010. 127. o) Ugyanakkor nem szabad megfeledkeznünk a kommunista Martin Andersen Nexø szavairól sem: „A paraszt felemelheti a fejét, és túlláthat a zsíros földön, amiből a kenyér jön... És köszönheti ezt egy sor embernek, de Grundtviggal az élen. Testvérien kézen fogták, és azt mondták neki: Te igaz ember vagy! — Az egész lét csodája egyben! — Nézz körül!” (*Reich* idézi *Nexøt*, 2010. 128. o.)

Irodalomjegyzék

1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről

Arapovics Mária (2011): *A közösség tanulása*. ELTE az Élethosszig Tartó Művelődésért Alapítvány, Budapest.

Arapovics Mária (2007a): Az elbeszélt történelem (oral history) lehetőségei az andragógia oktatásában, In: *Képzés és Gyakorlat*, **5.** 1. sz. 71-82.

Arapovics Mária (2007b): *Felnőttképzési nonprofit szervezetek Magyarországon. Az egész életen át tartó tanulás és a civil szervezetek*. Ráció Kiadó-ELTE az Élethosszig Tartó Művelődésért Alapítvány, Budapest.

Babbie, Earl (1995): *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*. Balassi Kiadó, Budapest.

Balácsi Károly (2012): *Népfőiskolai hagyomány. Történeti vázlat (1769-2010)*. Antológia Kiadó és Nyomda Kft. Lakitelek.

Balácsi Károly (szerk. 2002): *Gyökerek és korszakok*. Népfőiskolai olvasókönyv. Tanulmányok a magyar szakirodalomból. Magyar Népfőiskolai Társaság, h. n.

Balácsi Károly (1992): Micsoda hát a népfőiskola? In: *Fókusz*, **3.** 4.

Benedek András – Lada László (szerk.) (2008): *Tanulás életen át /TéT/ Magyarországon*. Tempus Közalapítvány, Budapest.

Bérdi József (1991): Népfőiskola Tabon. In: Harsányi István (szerk.): *Népfőiskola tegnap, ma, holnap*. Püski Kiadó Kft. – Magyar Népfőiskolai Társaság, Budapest. 109-112.

Bordás István – Sz. Tóth János – Trencsényi Imre (szerk. 1998): *A közművelődési törvény és a népfőiskolák*. Népfőiskolai kalauz. Magyar Népfőiskola Társaság, Budapest.

Brachinger Tamás (1999): *Nonprofit alapismeretek*. Eötvös József Főiskola, Baja.

Csíkszereda Polgármesteri Hivatalának honlapja: URL: <http://www.szereda.ro>, Utolsó letöltés: 2013-05-06

Deutscher Volkshochschul - Verband e. V. (Német Népfőiskolai Szövetség) honlapja: URL: <http://www.dvv-vhs.de/vhs.html>, Utolsó letöltés: 2013-01-05

Európai Közösségek Bizottsága (2000): *Memorandum az egész életen át tartó tanulásról*. Brüsszel.

Falus Iván (szerk.) (2000): *Bevezetés a pedagógiai kutatás módszereibe*. Műszaki Kiadó, Budapest.

Feketéné Szakos Éva (2010): A svéd felnőttképzés újabb tendenciái. In: *Felnőttképzési Szemle*, **4.** 1. sz. 10-14.

URL: http://epa.oszk.hu/01200/01251/00004/pdf/fef_szemle_2010_1_010-014.pdf Utolsó letöltés: 2012-12-15.

Farkas György (2000): *A KALOT-mozgalom és népfőiskolái*. Egyházzsociológiai Intézet, h. n.

Fesztbaum Zsófia (szerk. 2005): *Élethosszig tartó tanulás mindenkinek*. Magyar Népfőiskolai Társaság, Budapest.

Kárpát-medencei Népfőiskolai Hálózat (2012): Munkaanyag

Harangi László (2010): A dán felnőttoktatás szerepe. In: *Kultúra és Közösség*, 1. 4. sz. 93-130.

Harangi László (2005): Népfőiskolák Magyarországon a XXI. század küszöbén
URL: <http://www.ofi.hu/tudastar/felnottoktatasi-kepzes/nepfoiskolak>, Utolsó letöltés: 2013-01-05

Harangi László (2002a): Grundtvig, az élő mítosz. In: *Tanuló Társadalom*, Próbaszám 3.

Harangi László (2002b): Népfőiskola. In: Benedek András – Csoma Gyula – Harangi László – Zachár László (szerk.): *Felnőttoktatási és – képzési lexikon*. Magyar Pedagógiai Társaság – OKI Kiadó – Szaktudás Kiadó Ház, Budapest.

Harangi László – Sz. Tóth János (1992): *A szabadművelődési, népfőiskolai törvénykezés körvonalai Európában*. Magyar Népfőiskolai Társaság, Budapest.

Harangi László (1991): A svéd népfőiskolák maradandósága és változásai. In: Harsányi István (szerk.): *Népfőiskola tegnap, ma, holnap*. Püski Kiadó Kft. – Magyar Népfőiskolai Társaság, Budapest. 19-25.

Harsányi István (1991a): Dánia, a népfőiskola bölcsője. In: Harsányi István (szerk.): *Népfőiskola tegnap, ma, holnap*. Püski Kiadó Kft. – Magyar Népfőiskolai Társaság, Budapest. 11-18.

Harsányi István (1991b): A holnap magyar népfőiskolája felé. In: Harsányi István (szerk.): *Népfőiskola tegnap, ma, holnap*. Püski Kiadó Kft. – Magyar Népfőiskolai Társaság, Budapest. 176-190.

Hejskolerne honlapja: URL: <http://danishfolkhighschools.com/about/nordic-partners>

Henczi Lajos (szerk. 2009): *Felnőttoktató. A felnőttek tanításának-tanulásának elmélete és gyakorlata*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Jagasics Béla (1991): A zalai népfőiskolák. In: Harsányi István (szerk.): *Népfőiskola tegnap, ma, holnap*. Püski Kiadó Kft. – Magyar Népfőiskolai Társaság, Budapest. 143-146.

Juhász Erika, Forray R. Katalin: Az autonóm tanulás és az oktatás rendszere. *Új Pedagógiai Szemle*, 58. 3. 62-68.

Kálmán Anikó (2005): *Andragógiai interdiszciplináris kutatómódszertan*. Okker Kiadó, Budapest.

Koltai Dénes – Lada László (szerk. 2006): *Az andragógia időszerű kérdéseiről és módszereiről*. Nemzeti Felnőttképzési Intézet, Budapest.

Koltai Dénes (szerk. 1992): *Felnőttképzés az ezredforduló változó világában*. Pécs.

Kovács Bálint (1994): *Protestáns Népfőiskolai Mozgalom Magyarországon 1936-1948*. MNT, Püski Kiadó Kft., Budapest.

Kovács Bálint (1991): A magyar népfőiskolák múltja 1948-ig. In: Harsányi István (szerk.): *Népfőiskola tegnap, ma, holnap*. Püski Kiadó Kft. – Magyar Népfőiskolai Társaság, Budapest. 39-75.

Kovács Katalin (1995): Magán- és szabadiskolák Dániában. In: *Iskolakultúra*, **5.** 15-16-17. sz. 53-68.

Kovács Dániel (1991a): A sárospataki népfőiskolai tanfolyamok szervezésének tapasztalatai. In: Harsányi István (szerk.): *Népfőiskola tegnap, ma, holnap*. Püski Kiadó Kft. – Magyar Népfőiskolai Társaság, Budapest. 118-123.

Kovács Dániel (1991b): A népfőiskola tanító-nevelő munkájának módszertani kérdései. In: Harsányi István (szerk.): *Népfőiskola tegnap, ma, holnap*. Püski Kiadó Kft. – Magyar Népfőiskolai Társaság, Budapest. 149-153.

Lakiteleki Hírlevél (1992-2008): A Lakiteleki Népfőiskola és az Emigrációs gyűjtemény tájékoztatója (az 1997-ben megjelenő öt évre visszamenőleg tartalmazza a Népfőiskola tevékenységét)

Lakiteleki Népfőiskola honlapja: URL: <http://lakitelek.hu/nepfoiskola>, Utolsó letöltés: 2013-01-05

Diós István – Viczián János (szerk. 2002): *Magyar Katolikus Lexikon III. (Éhi–Gar)*. Szent István Társulat, Budapest. URL: <http://lexikon.katolikus.hu/E/erk%C3%B6cs.html>, Utolsó letöltés: 2013-01-06

Diós István – Viczián János (szerk. 2002): *Magyar Katolikus Lexikon VII. (Klacs–Lond)*. Szent István Társulat, Budapest. URL: <http://lexikon.katolikus.hu/L/Lakiteleki%20N%C3%A9pf%C5%91iskola.html>, Utolsó letöltés: 2013-01-06

Magyar Népfőiskolai Társaság honlapja: URL: <http://nepfoiskola.hu>, Utolsó letöltés: 2013-01-05

Márkus Edina (2006): Szektorsemlegesség a kultúra területén – Kulturális célú nonprofit szervezetek. In: *Szín*, **11.** 5. 35-39.

Maróti Andor (1992): Résztvevő-központúság a felnőttek tanulásában. In: Maróti Andor: *A fordulat esélye a felnőttek tanulásában és művelődésében*. TIT Szövetségi Iroda, Budapest. 28-61.

Neisz Péter (1991a): Az Ádándi Közművelődési Egyesület és Népfőiskola. In: Harsányi István (szerk.): *Népfőiskola tegnap, ma, holnap*. Püski Kiadó Kft. – Magyar Népfőiskolai Társaság, Budapest. 113-117.

Neisz Péter (1991b): A finn népfőiskolák. In: Harsányi István (szerk.): *Népfőiskola tegnap, ma, holnap*. Püski Kiadó Kft. – Magyar Népfőiskolai Társaság, Budapest. 30-33.

Németh Balázs (2006): A felnőttképzés szerepének változása az Európai Unió egész életen át tartó tanulási stratégiájában 2000 és 2004 között. In: Koltai Dénes – Lada László (szerk.): *Az andragógia korszerű eszközeiről és módszereiről*. Nemzeti Felnőttképzési Intézet, Budapest. 25-38.

Népfőiskola Alapítvány alapító okirata (1992)

Népfőiskola Alapítvány közhasznúsági jelentése (2011): URL: http://www.lakitelek.hu/nepfoiskola/index.php?option=com_content&view=article&id=1107&Itemid=59, utolsó letöltés: 2013-01-05

Reich, Ebbe Kløvedal (2010): *Napsütés és villámlás. Grundtvig, és az élethez írt dalai*. Budapest Környéki Népfőiskolai Szövetség, Budapest.

Rónai Judit (1991): A holnap magyar népfőiskolája felé. In: Harsányi István (szerk.): *Népfőiskola tegnap, ma, holnap*. Püski Kiadó Kft. – Magyar Népfőiskolai Társaság, Budapest. 124-131.

Rørdam, Thomas (1980): *The Danish Folk High Schools*. Dán Intézet, Koppenhága.

Sárospataki Kollégium Népfőiskolai Szekciója (1999): *A magyar népfőiskola alapjai*. Magyar Népfőiskolai Collegium. Sárospatak.

Striker Sándor (1989): Az öntevékenység társadalmi üzenete. In: *Kultúra és Közösség*, **16.** 3. sz. 79-91.

Sütő Linda (2012): *Alapítványi szabályozás a mindennapi gyakorlatban*. Antológia Kiadó és Nyomda Kft. Lakitelek.

Szabolcs Éva (2001): *Kvalitatív kutatási metodológia a pedagógiában*. Műszaki Kiadó, Budapest.

Szigeti Tóth János (2010): Túl a túlélésen a népfőiskolák. Milyen évtized van mögöttük? - S vajon milyen lesz a következő? In: Majdán János, Tóth Sándor Attila (szerk.): *A kultúráért és a felnőttképzésért. Ünnepi kötet Sári Mihály 60. születésnapjára*. Eötvös József Kiadó, Baja.

Szigeti Tóth János (1993a): A népfőiskola kialakulása a XIX. század első felében 1832-1864. In: Szigeti Tóth János (szerk.): *A magyar műveltség esélyei. Művelődésszociológiai, történeti, népfőiskolai tanulmányok*. Püski, Budapest. 136-155.

Szigeti Tóth János (1993b): A népfőiskolák programja. In: Szigeti Tóth János (szerk.): *A magyar műveltség esélyei. Művelődésszociológiai, történeti, népfőiskolai tanulmányok*. Püski, Budapest. 278-283.

Szigeti Tóth János (1993c): Új népfőiskolai gondolat. In: Szigeti Tóth János (szerk.): *A magyar műveltség esélyei. Művelődésszociológiai, történeti, népfőiskolai tanulmányok*. Püski, Budapest. 219-242.

Trencsényi Imre (szerk. 1998): *Az újraszületés krónikája. Tíz év a magyar népfőiskolai mozgalom történetéből*. Országos Közoktatási Intézet, Budapest.

Varga András (1991): A Vasi Népfőiskola első és második bentlakásos tanfolyama. In: Harsányi István (szerk.): *Népfőiskola tegnap, ma, holnap*. Püski Kiadó Kft. – Magyar Népfőiskolai Társaság, Budapest. 132-142.

Varga A. Tamás – Vercseg Ilona (1998): *Közösségfejlesztés*. Közösségfejlesztők Egyesülete – Magyar Művelődési Intézet, Budapest.

Mellékletek

1. számú melléklet: Hallgatókkal készített interjú vázlata

Bevezető kérdések

1. Beszélj magadról néhány szóban! (foglalkozás, szabadidős tevékenység, érdeklődési kör...)
2. Hol hallottál a kollégium indulásáról?
3. Korábban hallottál már a Lakiteleki Népfőiskoláról?
4. Általánosságban a népfőiskolákról? (Mit tudsz róla?)
5. Miért jelentkeztél, mi motivált?
6. Hogyan zajlott a felvételi eljárás?

Igények felmérése

7. Milyen elvárásaid voltak a képzéssel kapcsolatban?
8. Hogy érzed, mennyiben valósultak meg?

Projektmunka (Apor Vilmos Közéleti Kollégium hallgatója esetében)

9. Melyik projektcsoportban vagy benne, mi a csoport célja?
10. Pontosan mi a feladat, hogyan valósítjátok meg?
11. Hány tagú a csoport?
12. Hogyan működtek együtt?
13. Milyen csatornákon kommunikáltok?
14. Szorosabb a kapcsolat a projektcsoport tagjaival, mint a többi hallgatóval?

Közösségépítés

15. Mit gondolsz, mennyire célja a képzésnek a közösségépítés, mennyiben valósul ez meg?
16. Keresitek egymást a hétvégéken kívül is, vannak közös programjaitok?
17. Milyen csatornákon kommunikáltok?

Hallgató-mentor viszony

18. A csoport mentorával milyen a kapcsolatotok?
19. A többi trénerrel, előadóval, akikkel viszonylag rendszeresen találkoztok?

Visszacsatolás

20. Milyen lehetőségeitek vannak a visszacsatolásra?

21. Mit gondolsz, mennyire veszik figyelembe az eredményt, esetlegesen be építik-e a képzésbe?

22. Mi történik, ha új ötletekkel álltok elő, hogyan fogadják a szervezők?

23. Volt-e már esetleg hasonló?

24. Van valamivel kapcsolatban hiányérzeted, vagy esetleg amin lehetne változtatni?

A hallgatók népfőiskolával kapcsolatos vélekedéseinek felmérése

25. Mit gondolsz meghatározó a képzés esetében, hogy nem zárul bizonyítvánnyal?

26. Neked személy szerint mit jelent, mit ad a képzés?

27. Elképzelhetőnek tartod, hogy a fiatalok nagyobb arányban vegyenek részt népfőiskolai képzéseken?

28. Hogyan lehetne népszerűsíteni?

Tegyük fel, hogy én egy érdeklődő, de bizonytalan fiatal vagyok, hogyan tudnál meggyőzni, hogy jelentkezzek egy hasonló típusú képzésre?

2. számú melléklet: Népfőiskolai munkatársakkal készített interjú vázlata

Bevezető kérdések

1. Kérem, egy pár szóban beszéljen magáról!
2. Mióta dolgozik a Népfőiskolán?
3. Milyen munkakört tölt be, ez pontosan milyen feladatokkal jár?
4. Milyen a kapcsolata a résztvevőkkel, van-e egyáltalán?
5. A Népfőiskola programjai közül mit érez leginkább magáénak?

Munkavégzés

6. Milyen a kapcsolat a budapesti és a lakiteleki munkatársak között?
7. Milyen gyakran találkoznak, vannak-e közös képzések?
8. Mit nehezebb szervezni, egy hétvégi rendezvényt, vagy a kollégiumi hétvégét, milyen előkészületeket igényelnek?
9. Hogy telnek a mindennapok a Népfőiskolán? (Lakiteleken dolgozó munkatársra vonatkoztatva)
10. Mit gondol, miért pont ez a három a témája a kollégiumoknak?
11. A programnaptárban szerepel a Közéleti Akadémia, ez pontosan mit jelent?

Szervezetre vonatkozó kérdések

12. Milyen a Népfőiskola kapcsolata a helyi társadalommal?
13. Ön mit tart a legnagyobb sikernek a Népfőiskola „életében”?
14. Voltak- esetleg kudarcok? (Ha igen, mivel kapcsolatban?)

Kutatási kérdéseim

15. Ön szerint mit tekintünk ma Magyarországon népfőiskolának?
16. Ön szerint megvalósulnak-e a grundtvigi gondolatok a Népfőiskolán?
17. A Népfőiskola Alapítvány alapító okiratában szerepel célként:

„Megőrizni kulturális, nemzeti örökségünket, azt ápolni, továbbfejleszteni, és ha kell oltalmazni.

Elősegíteni a felnövekvő magyar nemzedék erkölcsi, szellemi és testi gyarapodását.

Támogatni a társadalom demokratikus önszerveződési formáinak minél szélesebb körű kiteljesedését és elterjedését a népfőiskolai módszerekkel.”

Hogyan valósul meg? (pontonként haladva)

3. számú melléklet: Az Apor Vilmos Közéleti Kollégium szervezőjével/mentorával készített interjú vázlata

Bevezető kérdések

1. Kérem, beszéljen magáról néhány szóban!
2. Milyen szerepet tölt be az Apor Vilmos Közéleti Kollégiumban?

Közösségépítés

3. Mennyire célja a hallgatók közösségbe szervezése?
4. Hogyan valósul ez meg, Önök, mint szervezők, mit tesznek a közösségszervezés érdekében?

A munka folyamatában

1. Mentorként hogyan értékeli munkáját?
2. Milyen jellegűek a gyakorlatok?
3. Egy-egy hétvégére előre készül a szervező csapat, vagy meghatároztátok a kétéves programot?
4. Milyen tematika mentén haladtok?
5. Milyen lehetőségei vannak a hallgatóknak a visszacsatolásra?

4. számú melléklet: Szakmai és életinterjú vázlata

1. Kérem, mesélje el az élettörténetét!

A népfőiskola fogalma

2. Ön mit tekint Grundtvigi gondolatnak?
3. Ön mit gondol, mit nevezhetünk ma Magyarországon népfőiskolának?

Szervezeti, módszertani kérdések

4. Mennyire kell ragaszkodni a hagyományokhoz?
5. Mi a helyzet a bentlakás kérdésével?
6. Felvállalhatja-e a népfőiskola a szakképzést?

Lakiteleki Népfőiskola

7. Ön hogy látja, mennyire valósulnak meg a grundtvigi gondolatok a Népfőiskolán?
8. Miben nyilvánul ez meg?
9. A Kárpát-medencei népfőiskolai program szakmai tanácsadója. Mit lehet tudni jelenleg a programról?

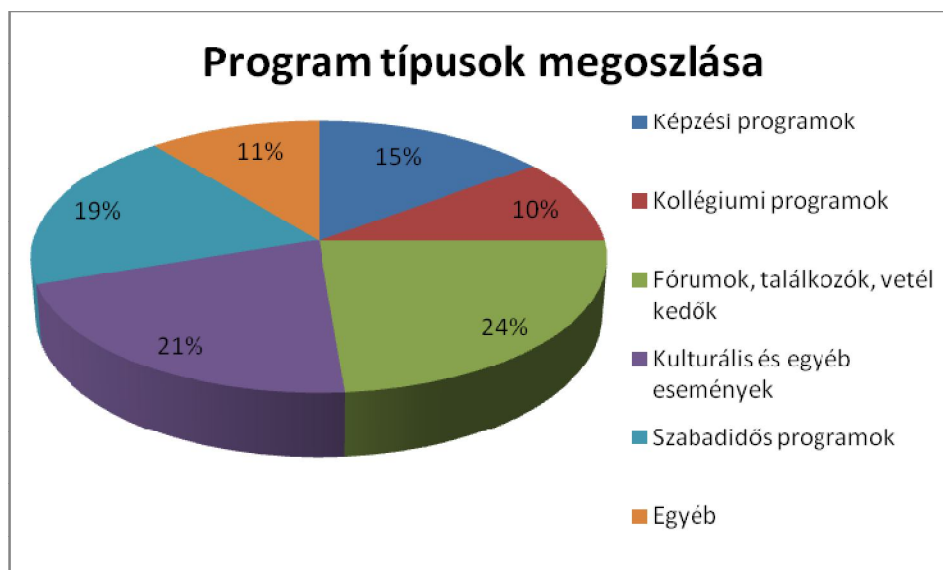
Mai, magyarországi népfőiskolai helyzetkép

10. Ön mit gondol a mai Magyarországi helyzetképről?
11. Kellene-e népszerűsíteni a mozgalmat?
12. Hogyan lehetne népszerűsíteni a mozgalmat?

5. számú melléklet: A Lakiteleki Népfőiskola programkínálata

Nevelési programok	Közösségi programok	Egyéb programok
Képzési programok 1. képzés / előadás 2. gimnáziumi oktatás 3. szabadegyetem 4. vándoregyetem 5. tanfolyam 6. tanulmányút 7. konferencia Kollégiumi programok 8. kollégium 9. felmérés, kutatás	Fórumok, találkozók, vetélkedők 10. fórum / klub 11. találkozó / gyűlés 12. vetélkedő Kulturális és egyéb események 13. filmszemle 14. kiállítás 15. szoboravató 16. ünnepség 17. bál Szabadidős programok 18. tábor 19. üdülés 20. zárándoklat	Egyéb 21. népfőiskola bemutatása 22. néptáncbemutató, táncház 23. óvodás és kisiskolás program 24. sport 25. képzések, kirándulások saját dolgozók részére 26. egyéb programok

6. számú melléklet: A Lakiteleki Népőiskola programjainak programtípusok szerinti megoszlása

7. számú melléklet: Népfőiskola Alapítvány alapító okirata

EGYSÉGES SZERKEZETBE FOGLALT ALAPÍTÓ OKIRAT

A jelen Alapítvány alapítója rögzíti, hogy 1992. augusztus 31-én az alapító megalapította a NÉPFŐISKOLAI ALAPÍTVÁNY – LAKITELEK elnevezésű Alapítványt, mely Alapítványt a Bács-Kiskun Megyei Bíróság Pk. 93/1992/10. sorszám alatt hozott végzésével 346. számon nyilvántartásba vett.

Az alapító rögzíti, hogy a Bács-Kiskun Megyei Bíróság Pk.93/1992/38. számú végzésében elrendelte Népfőiskolai Alapítvány közhasznúsági nyilvántartásba vételét, azzal, hogy a nyilvántartásba vétel napjával közhasznú fokozat szerinti jogállásúnak minősül.

Az alapító rögzíti, hogy 2004. november 22. napjával az alapítvány elnevezése NÉPFŐISKOLA ALAPÍTVÁNY-ra módosult.

I.

1./ Az alapítvány neve: NÉPFŐISKOLA ALAPÍTVÁNY

2./ Az Alapítvány székhelye: H-6065 Lakitelek, Felsőalpár 3.

3./ Alapító tag: Lakitelek Alapítvány H-6065 Lakitelek, Felsőalpár 3.

4./ Az Alapítvány alaptőkéje: 50.000.- Ft, azaz ötvenezer forint.

5./ Az alapító tag hozzájárulása: Lakitelek Alapítvány: 50.000.- Ft, azaz ötvenezer forint.

6./ Az Alapítvány kezelője: Népfőiskola Alapítvány Kuratóriuma.

7./ Az Alapítvány képviselője: A Kuratórium mindenkori elnöke jelenleg Lezsák Sándor – H-6065 Lakitelek, Deák Ferenc u. 5. szám alatti lakos.

8./ Az Alapítvány vagyonának gyarapítása érdekében vállalkozási tevékenységet is folytathat.

Az Alapítvány vállalkozási tevékenységet csak közhasznú céljainak megvalósítása érdekében, azokat nem veszélyeztetve végez, és a gazdálkodása során elért eredményét nem osztja fel, azt az Alapító Okiratában meghatározott közhasznú tevékenységére fordítja. Az Alapítvány a működéséért felelős személyt, a támogatót, valamint e személyek hozzátartozóját – a bárki által megkötés nélkül igénybe vehető szolgáltatások kivételével – cél szerinti juttatásban nem részesítheti.

Az Alapítvány a cél szerinti tevékenységéből, illetve vállalkozási tevékenységéből származó bevételeit és ráfordításait elkülönítetten tartja nyilván.

II.

AZ ALAPÍTVÁNY CÉLJA

Megőrizni kulturális nemzeti örökségünket, azt ápolni, továbbfejleszteni, és ha kell, oltalmazni.

Elősegíteni a felnövekvő magyar nemzedék erkölcsi, szellemi és testi gyarapodását.

Támogatni a társadalom demokratikus önszerveződési formáinak minél szélesebb körű kiteljesedését és elterjedését a népfőiskolai módszerekkel.

A fenti célok elérése érdekében Népfőiskolát alapít és tart fenn az Alapítvány.

A fenti célok elérése érdekében az Alapítvány – a rendelkezésre álló eszközökkel közvetlenül és közvetve – az alábbi tevékenységeket támogatja:

- a) egészségmegőrzés, betegségmegelőzés, gyógyító-, egészségügyi rehabilitációs tevékenység,
- b) tudományos tevékenység, kutatás,
- c) nevelés és oktatás, képességfejlesztés, ismeretterjesztés,
- d) kulturális tevékenység,
- e) kulturális örökség megóvása,
- f) természetvédelem, állatvédelem,
- g) környezetvédelem,
- h) a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségekkel, valamint a határon túli magyarsággal kapcsolatos tevékenység.
- i) szociális tevékenység, családsegítés, időskorúak gondozása
- j) hátrányos helyzetű csoportok társadalmi esélyegyenlőségének elősegítése

Az Alapítvány az a)-h) pont alatt felsorolt tevékenységeket **közhasznú tevékenységként** végzi, annak közhasznú szolgáltatásiból bárki részesedhet, akinek részesedése a közhasznú tevékenységre figyelemmel az 1997. évi CLVI. törvény alapján nem kizárt.

Az Alapítvány nem folytat közvetlen pártpolitikai tevékenységet: szervezete pártoktól független, pártoktól támogatást nem fogad el, és azoknak támogatást nem nyújt; semmilyen körülmények között nem állít és nem támogat képviselőjelöltet az országgyűlési, megyei vagy fővárosi önkormányzati választásokon.

Az Alapítvány a közhasznú jogállásának megszűnésekor köteles esedékes köztartozásait rendezni, illetőleg közszolgáltatás ellátására irányuló szerződéséből eredő kötelezettségeit időarányosan teljesíteni.

III.

AZ ALAPÍTVÁNY VAGYONI VISZONYAI

1./ Az Alapítvány I. fejezetben meghatározott vagyona növekedhet:

- a) a vagyon hozadékaival,
- b) az Alapítványhoz csatlakozó természetes és jogi személyek által rendelt összegekkel.

2./ Az Alapítvány vagyont a kezelő a rá vonatkozó számviteli előírások szerint köteles naprakészen nyilvántartani.

3./ Köteles gondoskodni arról, hogy a vagyona lehető legmagasabb hozadékat adjon.

4./ Az Alapítvány vagyona az induló tőke szintje alá nem süllyedhet.

IV.

AZ ALAPÍTVÁNY IRÁNYÍTÓ ÉS ÜGYINTÉZŐ SZERVEI

A Kuratórium:

1./ A Kuratórium az Alapítvány legfelsőbb irányító és ellenőrző szerve.

2./ A Kuratórium tagjai személyesen vagy írásbeli meghatalmazással ellátott képviselőjük útján gyakorolhatják jogaikat.

3./ A Kuratórium legalább évente egyszer köteles összegyűlni. Össze kell hívni a Kuratóriumot, ha a tagjainak legalább 10 %-a az ok írásbeli meghatározásával azt kéri. Az ülést az elnök írásban hívja össze úgy, hogy a napirendi javaslatot is tartalmazó meghívót a tagok legalább nyolc nappal az ülés előtt kézhez kapják.

4./ A Kuratórium minden tagját egy szavazat illet meg.

5./ A Kuratórium akkor határozatképes, ha tagjainak 2/3 része jelen van. Ha az ülés azért nem volt határozatképes, mert a tagok 2/3-a nem jelent meg, új ülést kell összehívni változatlan napirenddel.

6./ A Kuratórium döntéseit egyszerű szótöbbséggel hozza.

7./ A Kuratórium a jelen Alapító Okiratban nem szabályozott kérdésekben maga dönt, Szervezeti és Működési Szabályzatát maga állapítja meg.

8./ Az Alapítvány Kuratórium által meghatározott Szervezeti és Működési Szabályzatának többek között a következő témakörökről kell részletes szabályozást tartalmaznia:

- a) az elnök feladatai és helyettesítésének lehetőségei,
- b) képviseleti és aláírási jogok,
- c) a Kuratóriumi ülések rendszere, tartása,
- d) az Alapítvány technikai, adminisztratív, nyilvántartási és könyvelési feladatai ellátásának módja,
- e) az Alapító felé történő beszámolási és elszámolási kötelezettség,
- f) a pénzügyi részletes szabályai,
- g) a bizonylati rend részletes szabályai.

9./ A Kuratóriumi tagság határozatlan időre szól.

Nem lehet a Kuratórium tagja:

- a) az alapítónak vagy Kuratóriumi tagnak közeli hozzátartozója, továbbá
- b) két évig az, aki más olyan közhasznú szervezetnél töltött be – annak megszűntét megelőző két évben legalább egy évig – vezető tisztséget, amely az adózás rendjéről szóló törvény szerinti köztartozását nem egyenlítette ki.

A Kuratóriumi tag, illetve az ennek jelölt személy köteles valamennyi érintett közhasznú szervezetet előzetesen tájékoztatni arról, hogy ilyen tisztséget egyidejűleg más közhasznú szervezetnél is betölt.

A Kuratóriumi tagság megszűnésének esetei:

- a) automatikusan megszűnik a tagsága annak, aki egymást követő három szabályszerűen összehívott ülésen igazolatlanul nem vesz részt,
- b) a tag tagságáról indokolás nélkül bármikor lemondhat,
- c) a tag elhalálozása.

10./ A kuratóriumi tagsággal együtt járó jogok és kötelezettségek csak személyesen gyakorolhatók, azokat más személyre átruházni nem lehet, helyettesítés kizárt.

11./ A Kuratórium elnöke és tagjai:

Lezsák Sándor – a kuratórium elnöke

sz. h. i.: Kíspeszt, 1949. október 30.

a. n.: Magyar Ilona

lakhelye: H-6065 Lakitelek, Deák Ferenc utca 5.

P. Szőke János – a kuratórium tagja

sz. h. i.: Csorvás, 1927. február 13.

a. n.: Szabados Anna

lakhelye: H-1125 Budapest, Felsővábhegyi út 12.

Gálfalvi György – a kuratórium tagja

sz. h. i.: Marosvásárhely, 1942. április 28.

a. n.: Bodola Bíró Margit

lakhelye: Ro-4300 Marosvásárhely, Pades utca 5. ROMÁNIA

Gyarmati Dezső – a kuratórium tagja

sz. h. i.: Miskolc, 1927. október 23.

a. n.: Gaál Kornélia

lakhelye: H-1025 Budapest, Lívia utca 1.

Dr. Bíró Zoltán – a kuratórium tagja

sz. h. i.: Budapest, 1941. április 21.

a. n.: Venczel Róza

lakhelye: H-1071 Budapest, Bajza utca 2.

12./ A Kuratórium ülései nyilvánosak.

13./ A Kuratórium határozathozatalában nem vehet részt az, aki vagy akinek közeli hozzátartozója (Ptk. 658. § (b) pont), élettársa (továbbiakban együtt: hozzátartozó) a határozat alapján

a) kötelezettség vagy felelősség alól mentesül, vagy

b) bármilyen más előnyben részesül, illetve a megköthető jogügyletben egyébként érdekelt.

Nem minősül előnynek az Alapítvány cél szerinti juttatásai keretében a bárki által megkötés nélkül igénybe vehető nem pénzügyi szolgáltatás, illetve az Alapítvány által tagjának, a tagsági jogviszony alapján nyújtott, létesítő okiratnak megfelelő cél szerinti juttatás.

14./ A Kuratórium ülésein vezetett jegyzőkönyv tartalmazza a napirendet, a választási eseményeket, az ülésen elhangzó hozzászólások lényegét, a Kuratórium döntéseit, a döntések időpontját és hatályát, illetve a döntést támogatók és ellenzők számát (ha lehetséges: személyét). A jegyzőkönyveket a jegyzőkönyvek nyilvántartásába lefűzve tíz évig kell őrizni. A Kuratórium döntéseiről az érintetteket 15 (tizenöt) napon belül írásban

értesíti, valamint a jegyzőkönyveket az Alapítvány székhelyén lévő hirdetőtáblán kifüggeszti.

Szintén az Alapítvány székhelyén lévő hirdetőtáblán történő kifüggesztéssel kell nyilvánossága hozni a működés módját, a szolgáltatások igénybevételének a módját, és a beszámolók közléseit.

15./ Az Alapítvány működése nyilvános. A Kuratórium jegyzőkönyveibe, éves beszámolóiba, illetve az Alapítvány működésével kapcsolatosan keletkezett egyéb iratokba bárki betekinthez az Alapítvány székhelyén lévő hirdetőtáblán, az ott megjelölt hivatali órák alatt.

16./ Az Alapítvány éves jelentésébe bárki betekinthez az, s abból saját költségén másolatot készíthez. Cél szerinti juttatásai bárki által megismerhetők.

17./ A Kuratórium évente – a tárgyét követő év május 31-ig – beszámolót (jelentést) készít, melyet a Felügyelő Bizottság véleményének kikérését követően nyílt szavazással, egyszerű szótöbbséggel elfogad és jóváhagy. Szavazategyenlőség esetén nyílt szavazásnál az elnök szavazata, titkos szavazásánál, pedig nyílt sorsolás dönt. Az Alapítvány az éves beszámoló jóváhagyásával egyidejűleg közhasznúsági jelentést készít. A közhasznúsági jelentés elfogadása a Kuratórium kizárólagos hatáskörébe tartozik.

A közhasznúsági jelentés tartalmazza:

- a) a számveteli beszámolót;
- b) a költségvetési támogatás felhasználását;
- c) a vagyon felhasználásával kapcsolatos kimutatást;
- d) a cél szerinti juttatások kimutatását;
- e) a központi költségvetési szervtől, az elkülönített állami pénzalaptól, a helyi önkormányzattól, a kisebbségi települési önkormányzattól, a települési önkormányzatok társulásától és mindezek szerveitől kapott támogatás mértékét;
- f) az Alapítvány vezető tisztségviselőinek nyújtott juttatások értékét, illetve összegét;
- g) a közhasznú tevékenységről szóló rövid tartalmi beszámolót.

Az Alapítvány éves közhasznúsági jelentésébe bárki betekinthez, illetőleg abból saját költségére másolatot készíthez. a közhasznúsági jelentésen belüli éves beszámoló az éves beszámoló készítésének kötelezettségére, letétbe helyezésére és közzétételére vonatkozó számveteli szabályok alkalmazását nem érinti.

Az Alapítvány kezelője és kötelmei:

1./ Az Alapítvány kezelője a Kuratórium.

2./ A kezelő készíti elő és hívja össze a Kuratórium üléseit.

- 3./ A kezelő köteles a Kuratórium elé terjesztani az éves költségvetési tervezetét jóváhagyás végett.
- 4./ A kezelő jogosult a mindenkor érvényes pénzügyi-számviteli előírásokban meghatározott közvetlen költségeinek elszámolására az alapítványi vagyonnal szemben.

V.

FELÜGYELŐ BIZOTTSÁG

- 1./ Az Alapítvány gazdálkodását a Felügyelő Bizottság ellenőrzi. A Felügyelő Bizottság maga állapítja meg ügyrendjét.
- 2./ Nem lehet a Felügyelő Bizottság elnöke vagy tagja, illetve az Alapítvány könyvvizsgálója az a személy, aki
 - a) a Kuratórium elnöke vagy tagja;
 - b) az Alapítvánnyal a megbízatásán kívüli más tevékenység kifejtésére irányuló munkaviszonyban vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban áll, ha jogszabály másképp nem rendelkezik;
 - c) az Alapítvány cél szerinti juttatásából részesül – kivéve a bárki által megkötés nélkül igénybe vehető, az Alapítvány célja szerinti nem pénzbeli szolgáltatásokat –, illetve
 - d) az a)-c) pontokban meghatározott személy hozzátartozója.
- 3./ A Felügyelő Bizottság ellenőrzi az Alapítvány működését és gazdálkodását. Ennek során a Kuratórium elnökétől jelentést, az Alapítvány munkavállalóitól pedig tájékoztatást vagy felvilágosítást kérhet, továbbá az Alapítvány könyveibe és irataiba betekinthez, azokat megvizsgálhatja.
- 4./ A Felügyelő Bizottság köteles a Kuratóriumot tájékoztatni és annak összehívását kezdeményezni, ha arról szerez tudomást, hogy
 - a) az Alapítvány működése során olyan jogszabálysértés vagy az Alapítvány érdekeit egyébként súlyosan sértő cselekmény (mulasztás) történt, amelynek megszüntetése vagy következményeinek elhárítása, illetve enyhítése a Kuratórium döntését igényli;
 - b) az elnök vagy más kuratóriumi tag felelősségét megalapozó tény merült fel.
- 5./ A Kuratóriumot a Felügyelő Bizottság indítványára – az indítvány átvételétől számított harminc napon belüli időpontra – össze kell hívni. E határidő eredménytelen eltelte esetén a Kuratórium összehívására a Felügyelő Bizottság is jogosult. Ha a Kuratórium a törvényes működés helyreállítása érdekében szükséges intézkedéseket nem teszi meg, a

Felügyelő Bizottság köteles haladéktalanul értesíteni a törvényességi felügyeletet ellátó ügyészséget.

6./ A Felügyelő Bizottság elnöke és tagjai:

Balogh László – a felügyelő bizottság elnöke

sz. h. i.: Kalocsa, 1957. május 30.

a. n.: Sáfrán Mária

lakhelye: H-6729 Szeged, Szigony u. 30.

Juhász Pintér Pál – a felügyelő bizottság tagja

sz. h. i.: Kecskemét, 1979. május 30.

a. n.: Nagykovács Mária

lakhelye: H-6055 Felsőlajos, Pesti u. 25.

Olajos István – a felügyelő bizottság tagja

sz. h. i.: Orosháza, 1964. szeptember 22.

a. n.: Tóth Terézia

lakhelye: H-6065 Lakitelek, Hunyadi u. 12.

VI.

ZÁRÓ RENDELKEZÉSEK

1./ Minden, a jelen Alapító Okiratban nem szabályozott kérdésben a Ptk. 74/A-74/F §-ai, valamint a közhasznú szervezetekről szóló 1997. évi CLVI. törvény és más hatályos jogszabályok rendelkezései érvényesek.

A fenti Alapító Okiratot az Alapító képviselője elolvasta, megértette, és mint akaratával mindenben megegyezőt, jóváhagyólag aláírta.

Budapest, 2009. november 05.

Előttünk mint tanúk előtt:

1. név: Székelyi Mária

lakcím: 1045 Bp, Rózsák u. 10. 1/22.

2. név: Dr. Kisfalusi Péter

lakcím: 1163 Bp, Rózsák u. 13.

P. Szőke János

Lakitelek Alapítvány

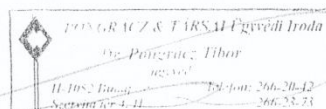
képviselésében:

P. Szőke János

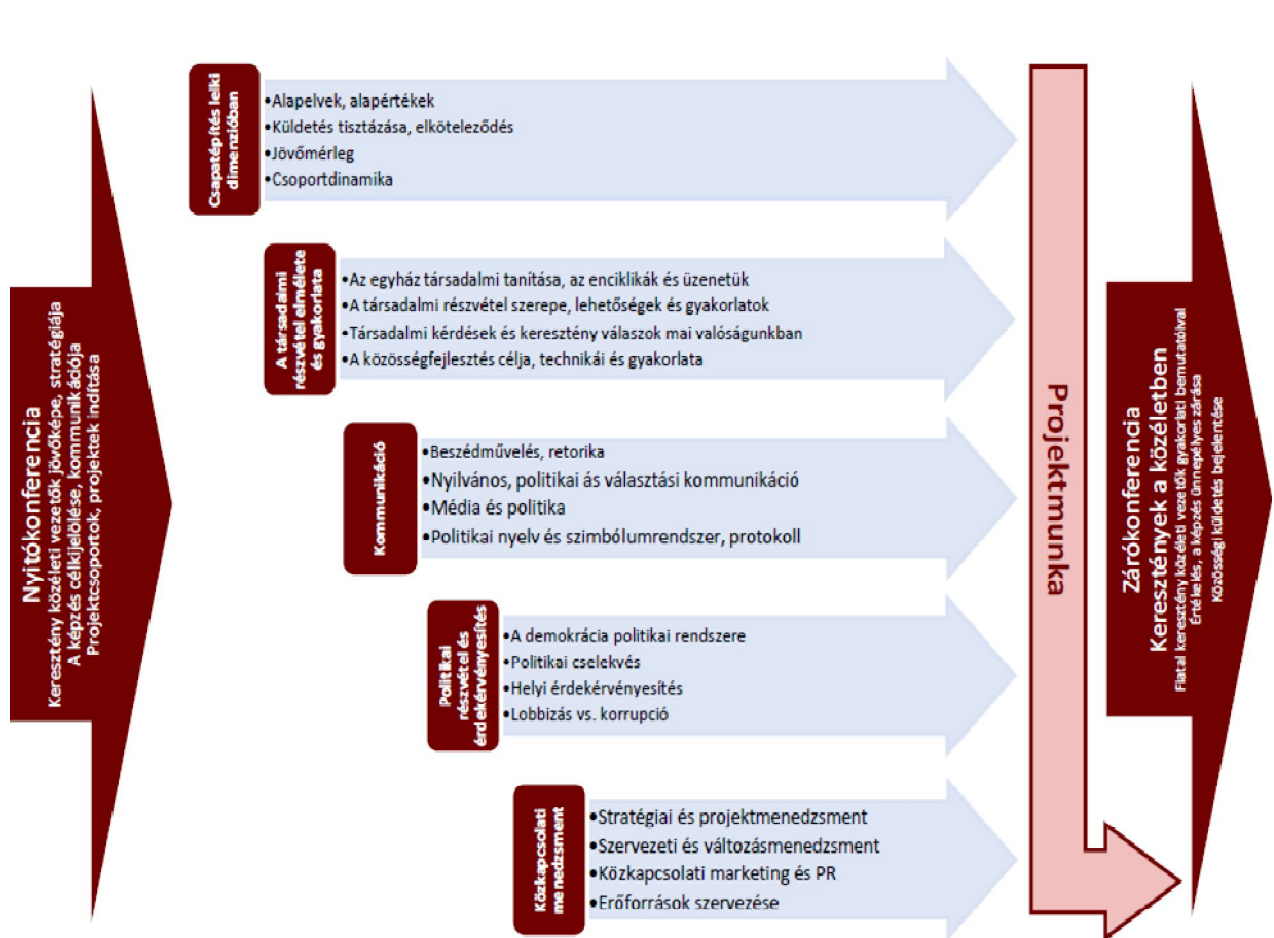
a kuratórium elnöke

ELLENJEGYZEM:

Budapest, 2009. november 05.

8. számú melléklet: Az Apor Vilmos Közéleti Kollégium tematikája

9. számú melléklet: A mentorok projekt-téma ajánlásai az Apor Vilmos Közéleti Kollégium hallgatói számára

Területek, célok	Ötletek
• Közösségfejlesztés • Kultúra, közösségi művelődés • Egészségfejlesztés, egészségkultúra • Oktatás, képzés • Felelősség a teremtett világért • Politikai, közéleti aktivitás • Média, kommunikáció • Esélyegyenlőségi munka, szeretetszolgálat • Gyermekvédelem, gyerekjólét • Ifjúságfejlesztés • Idősekről való gondoskodás	• Egy település, közösség , intézmény támogatása • Közösségi tér kialakítása, étellel való megtöltése (kávézó, közösségi ház, ...) • Köztér, park, stb. örökbe fogadása, gondozása • Közösségi tervezés & (érdek)képviselés • Apor Vilmos tér (Bp. XII. ker.) felújításába való bekapcsolódás • Közösségteremtő rendezvénysorozat (bál, sportnap, ...) • Jótékonyági ügybe való bekapcsolódás, karitatív rendezvénysorozat • Szeretetszolgálat (bevásárlás, gyógyszerár intézése, beteg gyermekek látogatása, ...) • Új keresztény médium elindítása (Facebook, rádió, újság, hírlevél) • Testvérkapcsolatok (települések, plébániák, stb.) kialakítása • Környezetvédelmi kampány, kiadvány, honlap, figyelemfelhívás • Közéleti témájú kutatás (trendek, életrajzok, ...) • Helyi választási módszertan összeállítása

...STB...

Rövidítések jegyzéke

AVKK: Apor Vilmos Közéleti Kollégium

KALÁSZ: Katolikus Asszonyok és Lányok Szövetsége

KALOT: Katolikus Agrárfjúsági Legényegyletek Testülete

KIE: Keresztény Ifjúsági Egyesület

KLE: Keresztény Leányegyesületek

MEKDESZ: Magyar Evangéliumi Keresztény Diákszövetséget